

ШАРҚ МУМТОЗ ШЕЪРИЯТИ ДУРДОШАЛАРИ

АМИШЕР НАВОИИ

*БИР ПАРИЖАЙКАР
ҒАМИ*

(Ғазаллар, мустазод, қитъалар, рубойлар,
туюқлар, фардлар, «Маҳбуб ул-қулуб»дан,
«Назм ул-жавоҳир»дан, «Арбаъин»дан)

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2006

Пашрга тайёрловчи, сўз боши ва изоҳлар муаллифи:

филология фанлари номзоди **Эргаш ОЧИЛОВ**.

Масъул муҳаррир:

филология фанлари номзоди **Ваҳоб РАҲМОНОВ**

Алишер Навоий. **Бир паринайкари тами:** (Ғазаллар, мустазод, қитъалар, рубоийлар, туюқлар, фардлар, «Маҳбуб ул-қулуб»дан, «Назм ул-жавоҳир»дан, «Арбаъин»дан). — Тошкент: «Шарқ», 2006. — 176 б.

Миллат қуёни Алишер Навоий ижодидан тартиб берилган ушбу тўплам улур шоир тафаккурининг дурдоналари — халқимиз ичида кенг тарқалиб, қўниққа айлиниб кетган, радио ва ойнаи жаҳон орқали ҳар куни таралиб турадиган ҳассос ғазаллари ҳамда ўқувчилар орасида машҳур мустазод, қитъа, рубоий, туюқ ва фардлари, шунингдек, «Маҳбуб ул-қулуб», «Назм ул-жавоҳир», «Арбаъин» асарларидан саралаб олинган пурмаъно шеърларини ўз ичига олади.

Сўз мулкининг султонин билан навбатдаги учрашув сизга ~~муҳаббат билан, айна шеърят муҳлислари!~~

Alisher Navoiy
nomidagi
O'zbekiston

ББК. 84 Ға1-5

ISBN 978-9943-00-009-4

1032756
29,

© «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Бош таҳририяти, 2006.

МАҲОРЛИ ҚИРРАЛАРИ

Султон Ҳусайн Бойқаро «Рисола» асарида Алишер Навоий ижодига юксак баҳо бериб, уни сўз мулкининг соҳибқирони деб таърифлаган эди. Дарҳақиқат, ўзининг қудратли қалами кучи билан ҳаётлигидаёқ Шарқ мамлакатларини забт этиб:

*Олибмен тахти фармонимға осон,
Черик чекмай Хитодин то Хуросон.
Хуросон демаким, Шероҳу Табрэз —
Кӣ, қилминдур найи қилким шакаррээ.
Кўшгул бермиш сўзумға турк жон ҳам.
Не ёлуз турк, балким туркмон ҳам.
Не мулк ичраки, бир фармон йибордим,
Анинг забтиға бир девон йибордим. —*

дея ўзининг тенгсиз шеърини салоҳияти, асарларининг шухрати билан ифтихор этган шоир бугунги кунда беш аср беридаги забардиет халафи Абдулла Оришов ҳавас ва ҳайрат билан ёганидек, «миллиард мартабали жаҳон» илму адаб аҳлининг эътиборини ўзига қаратиб турибди:

*Байтингға бир бора қовушган ҳар лаб,
Тикрорлаб кетгуен маҳшаргача то.
Қаратиб турибсан бу ён, не ажаб,
Миллиард мартабали жаҳонни ҳатто.*

Алишер Навоий аелида Ҳомер, Фирдавсий, Низомий, Румий, Данте, Шекспир, Гёте, Бальзак, Пушкин, Толстой каби жаҳон адабиётининг забардиет намояндлари билан бир қаторда туради. Зеро, юксак бадиниети, тирап фалсафаси, кенг қамрови, умуминсоний масалалар ўзининг ҳассос ифодасини топгани жиҳатидан Навоий

асарлари жаҳон адабиётининг энг баркамол намуналари билан бўйлаша олади ва шоирнинг ўзи дунёнинг буюк санъаткорлари рўйхатида энг юқори ўринлардан бирини эгаллашга ҳар жиҳатдан муносиб. Жалолиддин Румий ўз даврида дутф этиб: «Агар муслимият Санойийнинг улуғлигини кўра билсайди, жамики мўминларнинг қалбини бошидан тушарди!» — деган эди. Биз бу фикрни бир оз ўзгартириб: «Агар исоғият Навойийнинг буюклигини англаб етганида, уни дунёга берган халқни бошига кўтарар эди!» — деган бўлар эдик.

«Ҳафт авранг» хотимасида Абдурахмон Жомий Алишер Навойийнинг истеъдоди ва маҳоратига юксак баҳо бериб, у Низомий Гапжавий ва Амир Хусрав Деҳлавий панжасига муносиб панжа ура олди, ҳагто улардан ҳам ўзиб кетди. Яхшиямки, у асарларини туркийда яратди, агарда форсийда қалам тебратганида борми, бошқаларга бу майдонда жаилон урини учун мажол қолмас эди, деб ёзди:

*Ки гар буди он ҳам ба назми дари,
Намонди мажолн суҳангустари.
Ба мисоини он назми мўъжизиниом
Низомий ки буди-ю, Хусрав қадом?*

Алишер Навойий ижоди мангу барҳаётлигининг сирини шундаки, у азалий ва абадий мавзуларни катта маҳорат билан қаламга олган: яхшилик, одамийлик, муҳаббат, вафо, дўстлик, мардлик, одоб, ҳаё, саховат, қаюват, адолат, диёнат, олижаноблик, меҳнатсеварлик, ҳалоллик каби фазилатларни улуғлаган бўлса, ёмонлик, зуам-зўрлик, хиёнат, дилозорлик, ёлгон, ҳасад, риё, кибр, хасислик, тама, нафсга қул бўлиш, ноҳақлик сингари иллатларни кескин танқид қилган. Исоғият жамияти мавжуд экан, бу ижобий ва салбий хусусиятлар у ёки бу даражада яшайди. Бинобарин, Навойидек ҳассос шоирларнинг эзгуликни улуғлаш, ёвузликни қораланига йўналтирилган негрлари ҳамма даврларда ҳам жамият манфаатларига бирдэй хизмат қилаверади.

Алишер Навоий мероси юксак бир тоғга ўхшайди: узокдан шундоққина кўл етгудай масофада кўринса-да, бу беқийс ижод оламига кириб борганингиз сари унинг нақадар улугворлигини ҳис қиласиз. Олам ва Одамга дахлдор барча масалалар, тушунчалар ўзининг бетакрор бадий талқинини топган бу шаклан гўзал, мазмунан серқирра асарларни мутолаа қилар экан, бир томондан, шоирнинг қалчалик буюклигини эътироф этсангиз, иккинчи томондан, унинг олдида ўзингизнинг қалчалик ожизлигингизни англаб етасиз. Шарқ сўз санъати ўзига-ча эришган барча ютуқларни ўзида мужассамлаштирган бу шеъринг ҳақиқатан ҳам теран, мураккаб, ранг-баранг. Хусусан, ҳозирги кунда Навоийни ўқиб тушуниш олдида олий математика ҳеч парса бўлиб қолди. Чунки бунинг учун Шарқ фалсафаси, маданияти, адабиёти, мумтоз сўз санъатининг ижодий методи, образлар олами, ўзига хос рамзу тимсоллари, бадий санъатлар, аруз вазили, араб ёзуви (ҳарфий ўйинларга асосланган шеърлар, абжод-таърихларни тушуниш, муаммо жанридаги намуналарни ечиш учун), эски ўзбек тилини билиш, форс ва араб тилларидаги маълум даражада хабардор бўлиш талаб қилинади.

Шарқ мумтоз сўз санъатида нафақат янги гап айтиш, теран фикр ифодалаш, балки ана шу янги гап, теран фикрни қандай шаклда, қайси бадий санъатлар воситасида аке эттириш ҳам бирдай муҳим бўлган. Бу адабиётда бадийятдан маҳрум қуруқ суханбозликка ружу қўйиш мазаммат этилган. Шоирга ҳаётинг долзарб ва муҳим мавзуларда қалам тебратини эмас, балки бадий баркамол асарлар яратганлигига қараб баҳо берилган. Шунинг учун ҳам Шарқда шеъринг ва шоирнинг қадри баланд тутилган.

Алишер Навоийнинг асрдан-асрга ўтган сари тобора ошиб бораётган шухратининг асл сабаби ҳам асарларининг юксак бадийиятида. Шоир шеърлари нафақат мазмунининг чуқурлигига фалсафасининг қуюқлиги, балки шаклан гўзаллиги, бадий санъатларга бойлиги, ҳассос руҳи ва ёқимли оҳанги билан ҳам кишини ўзига торға-

ди. У ўзбек тилини улуғлабгина қолмай, айни пайтда, ўзбек адабиётини, бадий сўзи-да юксак ноёга кўтарди. Навоий асарларининг ҳаминша, ҳамма даврларда ашодлар учун қўл етмас чўққи бўлиб қолаётганлигининг сабаби шунда.

Навоий ижодида бадий воситалар истифода этилмаган, шунчаки у ёки бу фикр ифодасига хизмат қиладиган оддий байт, ҳаттоки мисрани ҳам топиш қийин. Шoir ҳар қандай фикр, кечинма, манзарани гўзал бадий санъатлар воситасида юксак маҳорат билан ифодалайди. Чунинчи:

*Ер оғиз очмасқа дардим сўрғали тоғим сабаб:
Кўп чўққликтин ёғушимилар магар ул икки лаб.*

Бу байт Шарқ шеъриятида машҳур ҳусни таътил санъатининг гўзал намунаси. Ҳусни таътил — чиройли далил келтириш бўлиб, шоирлар ўз фикрларини бадий гўзал шаклда асослаш учун бу санъатга мурожаат қиладилар. Бунда келтирилган далил ифодаланган фикрнинг ҳақиқий сабаби бўлмай, шоирлар лутф юзасидан уни важ қилиб кўрсатадилар. Келтирилган байтда ҳам маъшуканинг ошиқ аҳволини сўрамаелигига дабларининг азбаройи ширинлигидан бир-бирига ёшишиб қолганлиги сабаб қилиб кўрсатилади. Албатта, бу ҳақиқат эмас, балки «гўзал ёлгон», лекин ушбу ташбеҳ ўзининг оҳорли ва бетакрорлиги билан ўқувчини ҳайратга солади.

Қўйидаги байтда эва ёрининг орғиқ жабру жафю қилмай қўйганини унинг кўнглида раҳм-шафқат уйвонгани эмас, балки ўзига кўрсатмаган жабру жафюси қолмагани билан асослайди:

*Ёрким, қилмас жафюву жавр — эрмас раҳмдин —
Ким, манга кўргузмаган жавру жафюси қолмагини.*

Маъшуканинг ўз ошиғига жафю қилишдан қўл тортиши (аслида уни унутиб қўйиши)нинг сабаби сифатида келтирилган бу далил гарчи ёлгон бўлса-да, ўзининг за-

рофати, гўшллиги, таъбир жонз бўлса, ҳақиқатга ўхшаб кетиши билан ўқувчида эстетик завқ уйғотади.

Аслида адабиёт, ҳусусан, шеърят «гузал ёлгон»дан иборат. Шоир «рост» гапиря боиласа, ҳамма нарсаи ўзидан «қўшиб-чатмай», ўхшашига қиёсламай, бор ҳолича ялғоч тасвирласа, шеърятнинг оддий гандан фарқи қолмайди. Шоирнинг шоирлиги ҳам ана шу «гузал ёлгон»ни қанчалик маҳорат билан «тўқий олиши» ва ўқувчини бунга ишонтира олишида намоён бўлади.

Илми бадеъда машҳур санъатлардан бири ҳусни ибтидо ёки ҳусни матлаъ бўлиб, у шеърни чиройли байт билан боиламдир. Шарқ шеърятнда матлаъни гузал боилашга ҳамини жиддий эътибор бериб келинган. Чунки мулла биесмилосидан маълум деганларидек, шеърнинг қандайлигини ҳам унинг илк байтидан билса бўлади. Яхши шеърнинг барча байт ва мисралари бирдеш гузал бўлади, маҳоратли шоир бўш ва заиф мисралар тизмайди. Алишер Навоийнинг «Чор девон»идан ўрин олган 2600 та мазалдан барчасининг матлаъи гузал, лекин айримлари бу санъатнинг дурдоналари даражасига кўгарилган. Жумладан:

*Ҳусни ортар юзда зулфни анбарифтин айлагач,
Шамъ равшанроқ бўлур торин наришон айлагач.*

Шамъ шундай ҳам ёниб, ёруелик таратади, лекин нилги толларини ёзиб юборса, унинг ёниш доираси кенгайиб, ёруелиги кучаяди ва кенроқ сатҳни ёритади. Шунга ўхшаб, маҳбубанинг сочи шундай ҳам ҳуснига ҳусн қўшади, шундай ҳам ундан муаттар ҳид таралади, лекин уни ёзиб юборса, ҳам ҳиди туркираб кетади, ҳам чиройини янада очади ва ошиқлари сафи янада кўнаяди.

Навоий танбехлари ҳамини ўзининг ҳаётийлиги билан ажралиб туради: у теварак-итрофдаги ҳамма кўриб, лекин ҳеч ким эътибор бермайдиган нарса-ҳодисалардан ўз фикрини гўзал ва таъбирчан шаклда ифодаланган учун фавқулудда ажойиб ва оҳоран қиёслар, ўхшатишлар топади:

*Андоқ кўрунди сабзи яросинда лолалар —
Ким, сабзхатлар илгида олтуи ниёлалар.*

Бу ерда майсалар ичра яшнаб турган лолалар кўлида олтин ниёла тутган гўзалларга ўхшатилаяпти.

Шоирнинг ҳақиқий шоирлиги аслида у ёки бу нарса-ни ўзининг қанчалик муносиб ўхшаниши топиб, гўзал ва оҳорли ташбеҳлар воситасида тасвирлашида намоён бўлади. Шунчаки баёличилиқ таъби назми бор ҳар қандай одамнинг ҳам кўлидан келиши мумкин. Лекин чинакам бадиият дурдоналарини яратиш ҳақиқий истеъдодга нисиб қилиди.

*Келди Чин наққоши ул кк нақшини қилмоққа тарҳ,
Чехра очиб, нақши девор айладинг наққошини.*

«Чин (Хитой)лик мусаввир суратингни чизиш учун келган эди, лекин кзининг очининг билан унинг ўзи деворга чизилган суратга ўхшаб қотиб қолди».

Маълумки, қадимги Хитойда мусаввирлик ривожланган. Шунинг учун ҳам Шарқ адабиётида мусаввирларнинг маҳоратда тенгсизлигини таъкидлаш учун уларни албатта чишлик қилиб кўрсатадилар. «Фарҳод ва Ширин» достонидаги Фарҳоднинг наққошлик саъятидаги *устоши Монийнинг ҳам чишлик эканини эсланг*. Шундай қилиб, таърифи етти иқлимга машҳур гўзалнинг суратини чизишга келган чинлик маҳоратда тенгсиз мусаввирнинг ўзи «нақши девор» — девордаги суратга айланади.

Нуриддин Шукуров ҳақли равишда лутф этганидек, бу байт асосида бемалол бир ҳикоя ёки қисса яратиш мумкин.

Ёш бола бор уйда ҳеч нарса, ҳатто ўғрилиқ ҳам пинҳон қолмайди. Шунга ўхшаб, кўз ёши ҳам кичининг ички сирини фож қилиб кўяди, дейди шоир:

*Орали кўрдум, ниҳон ашк айлади сирримни фож,
Янгурун қолмас ўғурлуқ уй ароким бўлса ёш.*

Албатта, бундай қарагинда, кўз ёши ва ёш боланинг бир-бирига ҳеч қандай исбати йўқ. Лекин Навоийнинг маҳорати шундаки, бу ерда у кўз ёши ва ёш боланинг муайян хусусияти аро муштаракликини топа олган — бу: кўз ёши — инсоннинг, ёш бола — хонадоннинг сирини фож қилиши. Ёш сўзининг икки маъноси — ҳам кўз ёши, ҳам ёш болани билдириши шоирга қўл келган.

Кўринадики, Навоий ташбеҳ санъатини ҳадди аъло-сига етказган — шоир шеърларида ташбеҳнинг фавқулодда, бир-биридан гўзал ва бетакрор намуналарига кўп дуч келамиз. Айтайлик, шоир ишқинг утида бутун жисму жоним кўйгани учун кўнгилнинг кўкрак қафасини синдириб чиқишга уриниши ҳайрон қоладиган ҳодиса эмас, деб ҳарчанд оху фарёд чекмасин, бу ҳолагини уйига ўт тушган кишининг ўзини ҳар ёққа уришига ўхшатмаса, унчалик таъсирли чиқмас эди:

*Жисмим агар куяр, кўнгул толлинчури ажаб эмас,
Кимки уйига тушса ўт, иўқ ажаб изтироб анга.*

Алишер Навоий муболава санъатидан ҳам маҳорат билан фойдаланади. Шоир тасвир жараёнида баъзида у ёки бу нарса-ҳодисанинг асл ва табиий ҳолатини катталаштириб ёки кичрайтириб олади, яъни таърифни ҳаддан ташқари юксакка кўтаради ёки ерга уриб юборади. Бу усул муболава деб аталиб, унинг уч тури фарқланади. Агар шоирнинг ушбу даъвои ақлу одатта мувофиқ бўлса, бундай муболава мақбул ҳисобланади ва таблиғ дейилади. Агар даъво ақлга сирса-ю, одатдан ташқари бўлса, унга иброқ дейилади. Агар даъво одатдан ташқари бўлиб, ақлга ҳам сирмаса, фулув деб юритилади. Фулув ҳаддан ўтмоқ маъносини билдиради. Навоий ижодида муболаваранинг барча турларига дуч келиш мумкин. Мисол учун, у маҳбубамни кутиб, тонг отқунча кинригимга уйқу кўнмади, деча, бу гапга ҳамма ҳам ишонади:

*Кеча келгумдур дебон ул сарви гулрў келмади,
Кўзларимга кеча тонг отқунча уйқу келмади.*

Бу муболаванинг табиғи турига мисол бўла олади.

Лекин шоир ушбу ҳижрон кечасини ногаҳон туш кўрсам, унинг даҳшатидан захрам (ўт пуфагим) ёрилиб, ўлган бўлар эдим дер экан, бу даъво ақлга сиғма ҳам, одатдан ташқари. Демак, бу нироқ ҳисобланади:

*Ушбу ҳижрон кечасини туш кўрсам эрди ногаҳон,
Ўлай эрдим ваҳдани, албатта, захрам ёрилиб.*

Шоир ижодида муболаванинг «Торни дашт қилиб, даштни тор айлади дардим» қабилдаги ғулув тури кўпроқ учрайди:

*Бўдубтур заъфим ул янгливки, боссам мурни ўлмас
Вале ул жисмим улри чиқса, дардидин чиқар жоним.*

«Шунчалик заифлашибманки, чумолини боссам ҳам, у ўлмайди, лекин чумоли устимга чиқса, овирлигидан жоним чиқади».

Албатта, одам боласининг бу даражада заифлашиши одатдан ташқари, ақлга ҳам тўғри келмайди. Байт орқали шоир ишқ дастида ҳаддан ортиқ ранжу азоб чекиб, ожизу нотавон бир аҳволга тушганлигини муболага йўли билан билдирмоқда.

Навоий ижодида ташхис санъатига ҳам кўп дуч келамиз. *Ташхис деб илми бадеъда шахслантириш, нъни табиатдаги нарсаларнинг ҳодисаларини жонлантириб, уларга инсонга хоё хусусиятларини нисбат беришга айтади.*

*Янги ойини қонинг гўё қулум дебтур ҳилол отлиқ,
Қади таъзим учун хамдур бўлуб бу нуқтадин мамнун.*

«Қонинг янги ойини Ҳилол отлиғ қулим деганига у бу илтифотдан мамнун бўлиб, таъзим учун қаддини хам қилибди».

Бу ерда ҳилол жонлантирилиб, инсонга ўхшаб таъзим қилдирилимоқда. Айни пайтда, байтда ҳусни таълил санъати ҳам мавжуд: ҳилолнинг эгиклигига унинг маъ-

шуқа қошига тавъим қилаётгани сабаб қилиб кўрсатила-
моқда.

Қўйидаги байтда аса сабо жонлантирилиб, у ғунча-
нинг ёқасини йиртиб, қўйинини ҳарчанд ахтармасин,
маҳбубанинг жонбахш каломидек сўз гавҳарини топма-
ганлиги айтилган:

*Каломинг гавҳаридек топмаиниш, гарчи сабо илги
Ёқасини ғунчанинг йиртиб, нечаким қўйини
ахтарминиш.*

Маълум бўладики, Алишер Навоий ижодида бадий санъатлардан холи шеър тугул, байт ҳам йўқ экан. Ал-
батта, у тазод, талмеҳ, ийҳом, ирсол ул-масал, тажохули
орифона, лафф ва нашр, истиора, тажнис, тапосуб, ру-
жуъ, такрор, тарсёъ, саволу живоб, қалб, иштиқоқ, тар-
ди акс, фахрия, каломи жомёъ, зулқофиятайи каби
кўндан-кўп санъатлардан ҳам маҳорат билан фойдалан-
ганки, уларнинг барчаси ҳақида бу ерда фикр юритиш-
нинг имкони йўқ. Шoir маҳоратининг юксаклиги ҳам,
асарларининг бадий баркамоллиги ҳам шунда. Айни
жиҳатдан, Абдулла Оринов: «Навоий вазалларининг ҳар
бир мисрасидаги образ бизнинг бутун бир шеъривтимиз-
даги хулосадан бир печа маротаба балад туради», — де-
ганида ҳақли эди. Бутун бошли шеърини биргина танибёх
ёки деталь асосига қураётган ҳозирги ёш шоирлар учун
Алишер Навоийдек сўз санъаткорлари ижоди бу борада
маҳорат мактаби бўлиб хизмат қилиши шубҳасиз.

*Эргаш ОЧИЛОВ,
филология фанлари номзоди*

ҒАЗАЛАР

Қаро кўзум, кел-у, мардумлиг¹ эмди фан² қилғил,
Кўзум қаросида мардум киби ватап қилғил.

Юзунг гулига кўнгул равзасинг³ яса гулшан,
Қадинг ниҳолига жон гулшанин чаман қилғил.

Таковарингга⁴ бағир қонидин ҳино бовла,
Итингга ғамзада⁵ жон риптасин расан қилғил.

Фироқ тоғида топилса туфроғим, эй чарх,
Хамир этиб, яна ул тоғда кўҳқан⁶ қилғил.

Юзунг висолига етсун, десанг, кўнгулларни,
Сочингни боштип-аёғ чин ила шикан⁷ қилғил.

Хазон синоҳига, эй боғбон, эмас монетъ,
Бу боғ томида гар игнадин тикан қилғил.

Юзида терни кўруб ўлсам, эй рафиқ, мени
Гулоб⁸ ила юв-у, гул баргидин кафан қилғил.

Навоий, анжуманин шавқ жон аро тузсанг,
Анинг бошовлиг⁹ ўқин шамъи анжуман қилғил.

¹ М а р д у м — 1) киши; 2) кўз қорачиғи.

² Ф а н — бу ерда: касб, одат; мақсад.

³ Р а в з а — 1) боғ; 2) жаннат.

⁴ Т а к о в и р — йўрға от.

⁵ Ғ а м з а д а — ғамгип, қайғули.

⁶ К ў ҳ қ а н — 1) тоғ қазувчи; 2) Фарҳоднинг лақаби.

⁷ Ч и н и л а ш и к а н — ҳалқа ва жингалёк.

⁸ Г у л о б — шакар, сув, атиргул япроқларидан тайёрланган хушбўй ичимлик; мажозан: куз ёни.

⁹ Б о ш о в л и г — ўткир угли, ўткир тили.

* * *

Кеча келгумдур дебон ул сарви¹ гулру² келмади,
Кўзларимга кеча тонг отқулча уйқу келмади.

Лаҳза-лаҳза чиқтим-у, чектим йўлида интизор,
Келди жон овзимга-ю, ул шўхи бадхў³ келмади.

Оразидек⁴ ойдин эрканда гар этти эҳтиёт,
Рўзгоримдек⁵ ҳам ўлганда қаронғу келмади.

Ул париваш ҳажридинким, йиқладим девонавор,
Кимса бормуким, анга кўрганда кулғу келмади.

Кўзларингдин неча су келгай, деб ултурманг мени —
Ким, бори қон эрди келган, бу кеча су келмади.

Толиби содиқ топиламас, йўқса ким қўйди қадам,
Йўлбаким аввал қадам, маъшуқи утру⁶ келмади.

Эй Навоий, бода⁷ бирла хуррам эт кўнглунг уйин,
Не учунким, бода келган уйга қайғу келмади.

¹ С а р в — қипчи-ёзин кўм-кўк бўлиб яшнаб турдиган игнабаргли гўзал ва хушқомат дарахт. Мумтоз адабиётда маъшуқанинг келишига лебо қадди-қоматини унга нисбат берадилар.

² Г у л р ў (й) — гул изли; гўзал, чиройли.

³ Б а д х ў (й) — фажал ёмон; бу ерда: ситимгар маҳбуба.

⁴ О р а з — юз, чеҳра.

⁵ Р ў з г о р — 1) гурмуш, ҳаёт; 2) тақдир; 3) давр, замон.

⁶ Ў т р у — қарши, муқобил, рупара.

⁷ Б о д а — май, шароб, маст қилувчи ичимлик. Тасаввуф адабиётида ниқ ва ирфон (маърифат) рамаи бўлиб келади.

* * *

Кўргали ҳуснулгани зору мубтало бўлдум санга,
Не балалоив кун эдиким, ошно бўлдум санга?!

Ҳар печа дедимки, кун-кундин узай сендин кунгул,
Ваҳки, кун-кундин батаррак мубтало бўлдум санга.

Мен қачон дедим вафо қилдил манга, зулм айладинг.
Сен қачон дединг, фидо бўлдил манго, бўлдум санга.

Қай паринайкарға¹, дерсен, телба бўлдум бу сифат,
Эй паринайкар, не қилсанг қил манго, бўлдум санга!

Эй кунгул, тарки насиҳат айладим — аввора бул,
Юз бало етмаски, мен ҳам бир бало бўлдум санга!

Жоми Жам² бирла Хиар суйи³ насибимдур мудом.
Соқие⁴, то тарки жоҳ⁵ айлаиб, гадо бўлдум санга.

Ҳусса чангидин навое тоиладим ушшоқ⁶ аро,
То Навоийдек асиру бенаво бўлдум санга.

¹ П а р и п а й к и р — парина ухшини, юяг гўзал; париванш.

² Ж о м и Ж а м — Жамшид жоми. Ж а м — Жамшид номининг қисқарган шакли. Ж а м ш и д — қадимги Эроннинг афсонавий подшоҳи. Жамшид «Жоми жаҳоннамо» — жаҳонни кўрсатувчи жом ихтиро қилган бўлиб, унда дунёдаги нифақат ҳозирги, балки утмишда юз берган ва келажикда содир бўладиган воқеа-ҳодисалар ҳам яқин этаргани. Май қадаҳи ва қомил инсон қалбини ҳам илоҳий сирларни узла-да сўқлаши жиҳатидин Жамшид жомига нисбат бериладилар. Жамшид жомидеги май ичгани билан сира тутамас эмити.

³ Х и а р с у й и — оби ҳаёт: Хиар шайхиссалом ер остидан тошган шичиб абадий ҳаётни понл булган мангудик суви. Оби ҳаёт тасаввуфда сий-ҳаракат билан эришиб бўлмайдиган, Озлюҳ томонидан узл хоҳлаган бандаларига бериладиган ладуний (илоҳий) илм маъносиди келеди.

⁴ Соқий деганда сўфийлар. Муҳаммад алайҳиссаломни, маъшукани, бир ёки қомил инсонни назарда тутадилар. Соқий диврага май улашгани қаб-би улар ҳам одамлар қалбига илоҳий файз беришлайдилар, ҳаққоний ишқ утнин соладилар, шайб мистрифотидин баҳраманд этидилар.

⁵ Ж о ҳ — 1) дивл, муртаба; 2) давлат, байлик; 3) обрў-эътибор.

⁶ У ш ш о қ — ошиқлар.

* * *

Кўнглум ичра дарду ҳам аввалчиларга ўхшамас —
Ким, ул ойнинг ҳажри ҳам аввалчиларга ўхшамас.

Не ситамким қилса, раҳм махфий эрди зимнида¹,
Эмди қилса ҳар ситам аввалчиларга ўхшамас.

Демағиз, Ширину Лайли онча бор ҳусн ичраким,
Хўбликда² ул ситам аввалчиларга ўхшамас.

Жавридин эрди аламлар, эмди тутмин ўага ёр,
Ўлмишамким, бу алам аввалчиларга ўхшамас.

Ишқ аро Фарҳод ила Мажнунга ўхшатманг мени —
Ким, бу расвои дижам³ аввалчиларга ўхшамас.

Кўйининг эҳромидин⁴ кўнглумни манъ этманг яна —
Ким, анга азми ҳарам⁵ аввалчиларга ўхшамас.

Эй Навоний, қилма Жамшиду Фаридуни⁶ насфимим,
Шоҳ Ғозийга⁷ қарам аввалчиларга ўхшамас.

¹ З и м н и д а — орасида, ичида.

² Х ў б л и к — 1) гўзаллик; 2) яхшилик.

³ Д и ж а м — эзилган, ҳар. ғамгин, алоб чеккан.

⁴ Э ҳ р о м — 1) ҳажия борувчилар кийими; 2) бирор ерга боришни ни-
ят қилиш.

⁵ А з м и ҳ а р а м — ҳаж сифари нияти.

⁶ Ф а р и д у н (А ф р и д у н) — қадимги Эроннинг илоҳийлар су-
лоласига мансуб олтинчи ҳукмдор. У ақолат раҳман ҳисобланади.

⁷ Ш о ҳ Ғ о з и й — Султон Ҳусейн Бойқаро.

* * *

Қоши ёсинму¹ дейин, кўзи қаросинму дейин?
Кўнглума ҳар бирининг дарду балосинму дейин?

Кўзи қаҳринму дейин, кирпики захринму дейин,
Бу кудурат аро рухсори сафосинму² дейин?

Ишқ дардинму дейин, ҳажр набардинму³ дейин,
Бу қатиқ дардлар аро васли давосинму дейин?

Зулфи доминму дейин, лаъли⁴ каломинму дейин,
Бирининг қайди⁵, яна бирининг адосинму дейин?

Турфа холинму дейин, қадди ниҳолинму дейин,
Мовий кўнглак уза гулранг қабосинму⁶ дейин?

Чарх ранжинму дейин, даҳр⁷ шиканжинму⁸ дейин,
Жошима ҳар бирининг жавру жафосинму дейин?

Эй Навоий, дема қошу кўзининг васфини эт,
Қоши ёсинму дейин, кўзи қаросинму дейин?

¹ Ё с и н м у — ёй (камон)дай қаирилма қошиними?

² С а ф о — 1) поклик, тиниқлик; 2) гўзаллик.

³ Н а б а р д — уруш, жанг, муҳораба.

⁴ Л аъ л — қизил рангли ялтироқ қимматбаҳо тош. Машуқанинг қизил дилини унга нисбат берадилар.

⁵ Қ а й д — банд, занжир, кишан.

⁶ Қ а б о — устки кийим.

⁷ Д а ҳ р — 1) дунё; 2) замон; 3) ҳаёт.

⁸ Ш и к а н ж — буквилиш, буралиш; бу ерда: ранжу азоб.

* * *

Мени мен истаган ўз суҳбатига аржуманд¹ этмас,
Мени истар кишининг суҳбатин кўнглум сипанд² этмас.

Не баҳра топқамен шдинки, мандин истаган баҳра?!
Чу³ улким, баҳрае андин тилармен, баҳраманд⁴ этмас.

Нетай ҳуру пари базминки, қатлим ё ҳаётимга
Аён ул захрчашм⁵ айлаб, ниҳон бу нўшханд⁶ этмас.

Керакмас ой ила кун шакликим, ҳусну малоҳатдин
Ичим ул чок-чок этмас, таним бу банд-банд этмас.

Керак ўз чобуки⁷ қотилваш⁸ мажнуншиоримким⁹,
Бузуғ кўнглумдин ўзга ерда жавлони саманд¹⁰ этмас.

Кўнгул уз чарх золидин¹¹, фирибин емаким, охир
Ажал саррингасидин¹² ўзга бўйинунгга каманд¹³ этмас.

Ул ой ўтлуғ кизин очса, Павоний тегмасин деб кўз,
Муҳаббат тухмидин ўзга ул ўт узра сипанд¹² этмас.

¹ А р ж у м а н д — азия, қадрли, шарафли, лойиқ.

² Ч у — чунки.

³ Ч а ш м — кўз. З а ҳ р ч а ш м — кўз тегизмоқ.

⁴ Н ў ш х а н д — чиройли табассум, ширин кулги.

⁵ Ч о б у к — тез, чаққон; шўх, уйноқи гўзал.

⁶ Қ о т и л в а ш — қотилга ўхшаш, қотилдек.

⁷ М а ж н у н ш и о р — мажнунлик (тебалик) йулани тутувчи.

⁸ С я м а н д — тулпор, аржумоқ; чиройли от.

⁹ Ч а р х з о л и — фалак.

¹⁰ С а р р и н г а с и д и н — калшанинг учини; ишнинг асоси.

¹¹ К а м а н д — тузоқ, арқон; ҳалқа, банд, сиртмоқ.

¹² С и п а н д — исирик.

* * *

Кимга қилдим бир вафоким, юз жафосин кўрмадим?!
Кўргузуб юз меҳр, минг дарду балосин кўрмадим?!

Кимга бошимни фидо қилдимки, бошим қасдига
Ҳар тарафдин юз туман¹ тивн жафосин кўрмадим?!

Кимга кўнглум айлади меҳру муҳаббат фўшким,
Ҳар вафога юз жафо ашнинг жазосин кўрмадим?!

Кимга жонимни асир эттимки, жоним қатлига
Ғайр² сари хулқу лутфи жонфизосин³ кўрмадим?!

Кимга солдим кўз қарою оқини ишқ ичраким,
Қон аро пинҳон кўлаум оқу қаросин кўрмадим?!

Сен вафо ҳусн аҳлидин қилма таваққуъ⁴, эй рафиқ⁵ —
Ким, мен ушбу хайлчинин⁶ ҳусни вафосин кўрмадим.

Эй Навонӣ, танба андин қилмадим шайх оллида —
Ким, бу ишда дайр пирининг⁷ ризосин кўрмадим.

¹ Т у м а н — ун минг; ниҳоятда кўп, саноғига етиб бўлмайдигани.

² Ғ а й р — ёт, бегона.

³ Ж о н ф и з о — жонга роҳат берувчи, фараҳбахш.

⁴ Т а в а қ қ у ь — кутин, кўз тутяш; умид, орау.

⁵ Р а ф и қ — дуст, ёр, ҳамдам, ҳамроҳ, сирдош.

⁶ Х а й л — тонфа, гуруҳ, эл, жамоа.

⁷ Д а й р — оташираетлар ибодатхонаси; маъжози: майхона. Суфийлар истилоҳида орифлар маъжеси на лоти аҳадиятдап ҳузурланишини билдиради. Д а й р п и р и — майхона пири, яъни тариқат пири, маънавий раҳбар.

* * *

Гар алаимға чора йўқ, бўлмаса-бўлмасун, нетай,
В-ар¹ ваими шумора² йўқ, бўлмаса-бўлмасун, нетай.

Ранжима йўқ эса адад — хост³ бу эрса, найлайини,
Дардима гар канора⁴ йўқ, бўлмаса-бўлмасун, нетай.

Жамъ эмас эрса хотирим, жамъ ўлтурива, зоҳидо⁵,
Ҳожати истихора⁶ йўқ, бўлмаса-бўлмасун, нетай.

Ёрдин элга комлар⁷, буки менинг сари гаҳи
Кўз учидин назора⁸ йўқ, бўлмаса-бўлмасун, нетай.

Машъали васл ила улус⁹ шони мунаввару менинг —
Бахтима бир шарора¹⁰ йўқ, бўлмаса-бўлмасун, нетай.

Қисми азалга шодмен, буки фалак риюяти,
Ҳалима ошкора йўқ, бўлмаса-бўлмасун, нетай.

Дедим: эрур Навоний ўз дардиға чорасиз, деди:
Гар алаимға чора йўқ, бўлмаса-бўлмасун, нетай.

¹ В-а р — ва агар.

² Ш у м о р а — саноқ, ҳисоб.

³ Х о с т — хоҳиш, истак; талаб.

⁴ К а н о р (а) — соҳил, қирроқ; тариф.

⁵ З о ҳ и д — улаёт ва тақвои касб қилиб олиб, дунё лаззатидан юз ўнгир-
ган киши. Бу тифи ишиқ ва ирфандан беҳабир бўлиб, мақсади тақво
билан охираят мавфиратиши қозониш. Қуръонда ваъда қилинган жа-
натнинг ҳузур-ҳаловатига етишини. Ўзфиёлигини ҳар икки дунёдан
мақсади Худонинг ўзи, унинг лиёдори бўлганлиги учун зоҳидларнинг
бу ишини тамаширлик деб ҳисоблайдилар ва уларни танқид қиладилар.

⁶ И с т и х о р а — туш кўриб, фол очиб.

⁷ К о м — бу ерда: орыу, мақсад; етишини, нонд бўлиш.

⁸ Н а з о р а — қаран, назар солиш.

⁹ У л у с — халқ, эл, омма.

¹⁰ Ш а р о р а — 1) уяқун, аланга; 2) алам, дард.

* * *

Бир парипайкар яами ошүфтаҳол¹ этмиш мени,
Элга аҳволим демактин гунгу лол этмиш мени.

Мен ҳавойини² не тонг³, кўргузсалар бир-биргаким,
Эгма қошинг фикри андоқким ҳилол⁴ этмиш мени.

Ошкор этмас эдим ишқин, вале ўткан кеча
Бода зур айлаб, йинги безътидол⁵ этмиш мени.

Ёр кўйн ичраким, туфрор ила тенг бўлмишам,
Ишқ равқоси бу янглиг⁶ поймол этмиш мени.

То танимға ўт туташмиш, барқдекдур⁷ ҳайъатим⁸,
Фурқатинг⁹ то заъфдин¹⁰ андоқки нол¹¹ этмиш мени.

Ўт солурмен оҳ ила оламға, мен — ким, зуҳд¹² — ким?!
Зоҳиди афсурда¹³ оё¹⁴ не хаёл этмиш мени?!

Данг ваҳшиға аниё¹⁵ ўлсам Навоийдек, не тонг,
Ул пари савдоси чуи Мажнун мисол этмиш мени.

¹ Ошүфтаҳол — парипонҳол, рам босган.

² Ҳавойи — ошиқ, беқарор, саргардон.

³ Тонг — ажаб, таажжуб, ҳайронлик.

⁴ Ҳилол — янги чиққан ой, уч кунлик ой; мажозан: қол.

⁵ Зътидол — ўртачалик, муътадиллик.

⁶ Янглиг — каби, сингари, ўхшаш.

⁷ Барқ — 1) чақмоқ, яшин; 2) ўт, олов, алянга; 3) шуъла, нур.

⁸ Ҳайъат — шакл, кўриниш, сурат.

⁹ Фурқат — вйрилиқ, жудолик.

¹⁰ Заъф — қувватсизлик, ҳолсизлик, хасталик.

¹¹ Нол — қаниш ичидаги ҳарирсимон нарса.

¹² Зуҳд — дунёдан воа кечиб, товт-ибодат билан шуғулланиш, тақводорлик, парҳезкорлик, порсолик.

¹³ Афсурда — зиялган, тушқун, рангин, хаста.

¹⁴ Оё — магар, мабодо, балки.

¹⁵ Аниё — ҳусн, улфат, ҳамеухбат, ҳамлард.

* * *

Хусни ортар юзда зулфин анбарафшон¹ айлагач,
Шамъ равнанроқ бўлур торин паришон айлагач.

Юзни гуллардин безабму бизни қурбон айладиңг,
Ё юзунга тегди қонлар бизни қурбон айлагач?

Тив ила найкониларинг² етти кўнгул бўлгоч хароб,
Сув қўюб, тухм экинг, ул кишварини³ вайрон айлагач.

Қон эмаским, ёпти гулгун⁴ ҳудла⁵ жаннат хозини⁶,
Ишқ мақтулин⁷ шаҳид айларда урэн⁸ айлагач.

Ошкор айлаб юзин, кўзумни ҳайрон айлади,
Ёшурун олди кўнгул, кўзумни ҳайрон айлагач.

Жонға қўйғач нақди ишқинг, қилди кўнглумни ҳалок,
Ўлтурур⁹ маҳрамни¹⁰ султон ганж¹¹ пинҳон айлагач.

Эй Навоий, ишқ агар кўнглунгни мажруҳ этмади,
Бас недурким, қон келур оқзингдин афрон айлагач?!

¹ А н б а р а ф ш о н — анбар соҳувчи, ёқимли ҳид таратувчи.

² П а й к о н — қамон ўқининг учдаги учлик темир; найзанинг уткир учи.

³ К и ш и в а р — мамлакат, ўлка, вилоят; иқлим.

⁴ Г у л г у н — гулранг, пуштиранг, қизил.

⁵ Ҳ у д л а — нафис матодан тикилган кийим.

⁶ Х о з и н — хазиначи, қўриқчи.

⁷ М а қ т у л — қатл қилинган, ўлдирилган.

⁸ У р ё н — яланғоч.

⁹ Ў л т у р у р — бу ерда: ўлдирди.

¹⁰ М а ҳ р а м — бу ерда: содиқ хизматкор маъноснда.

¹¹ Г а н ж — 1) хазина, бойлик; 2) нақд пул, олтин, кумуш.

* * *

Кўлуниг не бало қаро бўлуптир —
Ким, жонга қаро бало бўлуптир.

Мажмуъи давоши дард қилди
Дардиники, манга даво бўлуптир.

Ишқ ичра ашинг фидожи юз жон,
Ҳар жонки, сашга фидо бўлуптир.

Бегона бўлуптир ошнодин,
Бегонага ошно бўлуптир.

То қилди кузунг ҳавоси жоним,
Юз сари анга ҳано¹ бўлуптир.

Бақо топар улки, бўлди фоний²,
Раҳривра³ бақо¹ фаино⁴ бўлуптир.

То тузди Навоний ояти ишқ,
Ишқ аҳли аро наво бўлуптир.

¹ Бу байтда ҳаво сўзи биринчи мисрада — майл, орзу, иккинчи мисрада — парвоз маъносига келяпти.

² **Ф о н и й** — йўқолиш, маҳв бўлиш. Тасаввуфда моддий боғлиқликлардан буткул қутулиб, фақат Худо ёди билан яшаш, Худодан ўзига эҳтиёжсизлик.

³ **Р а ҳ р а в** — йўловчи, солик, мурид: тариқатга кириб, риёзат босқичларини босиб ўтиш орқали Худо сари сайр қилаётган киши.

⁴ **Б а қ о** — абадийлик, мангулик. Тасаввуфда фанодан кейин келувчи сўнгги босқич. Бақога етиш учун солик дунёвий боғлиқликлардан тямомла ошад бўлиб, руҳини юксалтиради ва бевоқифа Худони идрок этади.

⁵ **Ф а и н о** — тасаввуфда банданинг Ҳақда фано бўлиши, яъни башарий ҳуснуларининг ислоҳий сифатлар ичра маҳв бўлиши.

* * *

Ёрдин айру кўнгул мулжедурур султони йўқ,
Мулжким султони йўқ, жисмедурурким, жони йўқ.

Жисмдин жонсиз не ҳосил, эй мусулмонларким, ул
Бир қора туфровдекдурким, гулу райҳони йўқ.

Бир қора туфровким, йўқтур гулу райҳон анга,
Ул қоронғу кечадекдурким, маҳи тобони¹ йўқ.

Ул қоронғу кечаким, йўқтур маҳи тобон анга,
Зулматедурким, анинг сарчашмаи ҳайвони² йўқ.

Зулматеским, чашмаи ҳайвони онинг бўлмағай,
Дўзахедурким, ёнида рақсии ризвони³ йўқ.

Дўзахеским, рақсии ризводдин ўлвай ноумид,
Бир хуморедурки⁴, анда маетлив имкони йўқ.

Эй Навоний, бор анга муздоқ уқубатларки, бор
Ҳажрдин дарди-ю, лекин васлдин дармони йўқ.

¹ М а ҳ и т о б о н — равшани нури соҳувчи ой; мажасан; мавшӯқа.

² Афсонага қури, чашмаи ҳайвон, яъни оби ҳаёт чашмаси, тириклик су-
ли ер остидиги қоронғилик — зулмат қаърида сақланади.

³ Р а в з а н р и з в о н — жаннат бойлари.

⁴ Х у м о р — мушток, майяраст. Тасаввуфда пири камол ва муршиди
восилга ишора.

* * *

Меҳр кўп кўргуздум, аммо меҳрибоне топмадим,
Жон басе¹ қилдим фидо, оромижоне топмадим.

Ғам била жонимға етгим, ғамгусоре² кўрмадим,
Ҳажр ила дилҳаста бўлдум, дилситоне³ топмадим.

Ишқ аро юз мишғ маломат ўқиға бўлдум нишон,
Бир камонабрўда⁴ тузлуқдин⁵ нишоне топмадим.

Кўнглум ичра сарв ўқдур, гулча — пайкон, гул — тикон,
Даҳр бони ичра мундоқ гулситоне⁶ топмадим.

Хусн мулки ичра сендек шоҳи элим кўрмадим,
Ишқ кўйида ўзумдек нотаноне топмадим.

Кўп ўқудум Вомиқу Фарҳоду Мажнуи қиссасин,
Ўз ишимдин булғажаброқ⁷ достоне топмадим.

Табъ ганжидин маони⁸ хурдасин⁹, юз қатла ҳайф —
Ким, нисор¹⁰ этмакка шоҳи хурдадон¹¹ топмадим.

Ул амон ичинда бўлсун, эй Навоий, гарчи мен
Бир замон ишқида меҳнатдин амоне топмадим.

¹ Б а с е — кўп, бениҳоя, шу қадар.

² Ғ а м г у с о р — ғамдан халос қилувчи, меҳрибон.

³ Д и л с и т о н — кўнглиш ўзига асир қилувчи; машуққа.

⁴ К а м о н а б р ў — қоши камон.

⁵ Т у з л у қ — тўғрилиқ.

⁶ Г у л с и т о н — гулистон. Валн талаби билан шундай ёзилган.

⁷ Б у л ғ а ж а б — ажойиб, ҳайрон қоларли.

⁸ М а о н и (И) — маънолар.

⁹ Х у р д а — бу ерда: сир.

¹⁰ Н и с о р — I) сочини; фидо қилиш.

¹¹ Х у р д а д о н — позикфаҳм, ўтқир заковатли.

* * *

Ёрдин ҳижрон чекар ушноқи зор, эй дўстлар,
Неча тортай ҳажр, чун йўқ менда ёр, эй дўстлар.

Ёр ишқин аерағил ниҳон, дебон саъй этманғиз,
Ваҳ, не навъ этгум йўқ ишни ошкор, эй дўстлар.

Ишқ бирла гар биров лоғри вафову аҳд урар,
Ишвагарлар аҳдиға йўқ эътибор, эй дўстлар.

Айламанг бекасигимни¹ таън, бир кун бор эди
Менда ҳам бир позанин чобукувор², эй дўстлар.

Ёрсиз вайронда қон йиғлармен, охир, сиз қилинг
Ёр бирла гашти боғу долазор, эй дўстлар.

Ёрсиз ифрот³ ила гар йиғласам, айб этманғиз —
Ким, эрур бу иш манга беихтиёр, эй дўстлар.

Дўстлуқ айлаб, тутунг гаҳ-гаҳ лаболаб жомким,
Қасди жон қилмиш манга дарди хумор, эй дўстлар.

Май ичингим, даҳр эли ичра кўп истаб топмадуқ
Аҳду паймонида бўлгон устувор, эй дўстлар.

Ёринғиз васлин ванимат англабон шукр айланғиз —
Ким, Навоний ўлди бекасликда зор, эй дўстлар.

¹ Б е к а с — кимсасиз, ёлғиз, ғариб.

² Ч о б у к с у в о р — моҳир чавандоз; мажозан: маъшуқа.

³ И ф р о т — ҳаддан ошмиш, четарадан ташқари чиқмиш.

* * *

Ўн сакиз минг олам ошуби¹ агар бошинидадур,
Не ажаб, чун сарвинозим ўн сакиз ёшинидадур.

Дема бўлғайким, яна ҳам ўн сакиз йил ҳусни бор,
Ўн сакиз ёшинида мунча фитнаким бошинидадур.

Ўн сакиз йил дема, юз саксон йил ўлса, улдурур
Ҳусн шоҳи, ул балоларким кўзу қошинидадур.

Ҳайрат этмон² ҳусни нақшидаки, ҳар ҳайратки бор,
Барчаси Эзид³ таоло сунг⁴ наққошинидадур.

Тан анга сийму⁵ ичнида тош музмар⁶ кўнглидин,
Ақда юк ҳайрат ул ойнинг ичу тошинидадур.

Май⁷ кетур, ай мувқи⁸, юз ҳайрат аро қолмин Масиҳ⁹,
Булғажабларким, бу эски дайр хуф¹⁰рошинидадур¹¹.

То Назоий тўкти ул ой фурқатидин баҳри¹¹ ашк,
Ҳар қачон боқсанг, қуеш акси анинг ёшинидадур.

¹ О ш у б — явмо, тўполон, фитна.

² Э т м о н — этмайман.

³ Э з и д — Худо, Тангри.

⁴ С у н ь — 1) яратини, маҳорат; 2) Қудрат.

⁵ С и й м — 1) кумуш, пул; 2) оқлик, оқ бадан.

⁶ М у з м а р — пинҳон, махфий; дилда ситқланган.

⁷ М а й — тасаввуф адабиётида илоҳий тажалли тимсоли, инқилб ирфон раҳми бўлиб келади. Шунга мувофиқ мисллик илоҳий маърифатдан ҳузурланишни, маънавий аниқ даражига ериқ бўлишни билдиради.

⁸ М у в — оташпараст; бўлган оташпарастлар руҳонийси маъносидан ҳам келади; мажозан; пири комил.

⁹ М а с и ҳ — Исо пайғамбар. Унинг қули теккан — сизаган ўликка жон қирар экан. Шунинг учун ҳам ул жот ал-масиҳ — сизовчи деб улуғланган. Назарин ошқиқа жон бағиллийдиган маънуқага ҳам Масиҳ сифатини беришадн.

¹⁰ Х у ф ф о ш — кўрпанапалак.

¹¹ Б а ҳ р — наим дарё, дегизи.

* * *

Бир кун мени ул қотили мажнунишор ўлтургуси¹,
Усрук² чиқиб, жавлон қилиб, девонавор³ ўлтургуси.

Гар заъф ила ожизлияим кўнглига раҳме солса ҳам,
Бошимга етгач секретиб, беихтиёр ўлтургуси.

Васли аро гар ўлтурур — жонимга ким минг шукр эрур,
Чун қолсам андин бир замон, ҳижрони зор ўлтургуси.

Ошиқ бўлурда билмадим мен нотаवони хастаким:
Ҳажр ўлса — нам кўйдургуси, васл ўлса — ёр ўлтургуси.

Мийдон аро, эй аҳли дин, кирманг тамошосифаким,
Юз кўрмайин ул кофирн чобукеувор ўлтургуси!

Лаълинг закоти⁴ май тутуб тиргузмасанг, эй муъбача⁵,
Дайр ичра мен дилхастани ранжи хумор ўлтургуси.

Дерлар: Навоний қатлига гулгул очибтур оразин,
Кўргунча ани, войким, бу хорхор⁶ ўлтургуси.

¹ Ў л т у р г у с и — ўлдиргуси.

² У с р у к — маст, сархуш.

³ Д е в о н а в о р — девоналарча, телбаларча.

⁴ З а к о т — ислом динида муҳтожлар фойдасига ҳар йили умумий даромаднинг қирқдан бир улуши миқдориде олиннадиган солиқ. Бу ерда: л аъ л з а к о т и — лаб солиғи, яъни буюв маъносиде.

⁵ М уъ б а ч а — муз (отапшарает)лар хизматидаги бола. Тасаввуф адабиётида солиқ мурид, чин ошиқ ва соқий тимсоли бўлиб келади.

⁶ Х о р х о р — шитиёқ.

* * *

Гул сочар ел бор аро, сарви равоним¹ келдиму?
Жон иси гулдин келур, ороми жоним келдиму?

Бехуд² эрдим айткали кўнглум, чу келдим ҳолима,
Айтинг: ул опоран бехонумоним³ келдиму?

Қолмиш эрди хаста жон кирганда мен майхонага⁴,
Англамонким, ул заифи нотавоним келдиму?

Демашгизким, келди маҳвашлар⁵ сени ўлтургани,
Муни денгким, қотили помехрибоним келдиму?

Ҳажридин ўлдум демашгким, бошимга келмиш Масиҳ,
Айтинг, ул осойиши руҳи равоним⁶ келдиму?

Кўюнга ушшоқ келгандин хабар туттунг валек,
Демадинг, ул зори беному нишоним келдиму?

Зухд кўйинга кўнгул бирла, дедингким, келмадинг,
Эй Навоий, печа айтиб, ул ёмоним келдиму?

¹ С а р в и р а в о н — юрвчи, хирм этувчи сарв, яъни маҳбуба.

² Б е х у д — ʼзайдан бехабар, ҳушсиз, ихтиёрсиз. Тасаввуфда сукур ва ошиқлик маҳоми.

³ Б е х о н у м о н — 1) уй-жойсиз, 2) сарсон-саргардон, бечора.

⁴ М а й х о н а (м а й к а д а) — шавқу завқу илоҳий файзга кон қолган орифнинг ботини. Илоҳий одам маънокида ҳам келади.

⁵ М а ҳ в а ш — ойга ўхшашган, ойдайд гузал маҳбуба.

⁶ Р а в о н — бу ерда: жон, ҳаёт, тирилик, руҳ.

* * *

Гар жафо қил, гар вафоким, дилситоним сен менинг,
Гар мени ўлтур на гар тиргузки, жоним сен менинг.

Хоҳ раъно қил билла борил ёнимдин жилвагар,
Хоҳ кел қошимваким, сарви равоним сен менинг.

Кўнглум ичра сенсию ниқинг — не дей ҳалим сенга,
Чун бу янглив маҳрами¹ рози² ниҳоним³ сен менинг.

Ўжилва айлаб ҳар замон, афрону⁴ оҳим қилма айб,
Ҳам сен-ўқ⁵ чун боиси оҳу фишоним сен менинг.

Лаълидин бир-икки сўз мазкур қил, эй хаста жон,
Бори⁶ бу бир-икки дамким, меҳмоним сен менинг.

Телбалардин гарчи рад қилдинг мени, лек англавил —
Ким, парирухсоралардин тиллаёним сен менинг.

Ўлди меҳрингдин Навонӣ — бевафо дебсен ани,
Эртаги нозук мизожи бадгумоним сен менинг.

¹ М а ҳ р в м — сирдош, улфат, ҳамдам.

² Р о з — сир, асрор.

³ Н и ҳ о н — яширин, ниҳон, махфий.

⁴ А ф в о н — фишонлар, фарёдлар, нолалар.

⁵ С е н-ў қ — ў қ — (кучайтириш кулмаеси), ўзинггина, фақат ўзинг.

⁶ Б о р и — бари, барчаси, ҳаммаси.

* * *

Навбахор айёми бўлмиш, мен диёру ёрсиз,
Булбул ўлвандек хазон фасли гулу гулзорсиз.

Гоҳ сарв узра, гоҳе гул узра булбул навмасоз,
Ваҳки, менмен гунгу лол ул сарви гулрухсорсиз.

Тонг эмастур гар диёру ёрсиз озурдамен —
Ким, эмас булбул гулу гулзорсиз, озорсиз.

Равза ашжори¹ ўтундур, гуллари жонимга ўт.
Мумкин ўлса анда бўлмоғлига даме дилдорсиз.

Май чу бердинг, зулф² ила банд эт мени, эй музбача —
Ким, хуш эрмас мув били ичмак қадах³ зуннорсиз⁴.

Топмадуқ гулранг жоми⁵ беҳумор, эй буюбон,
Ваҳки, бу гулшан аю гул бутмас эрмиш хорсиз⁶.

Аҳли зуҳд⁷ ичра Навоий тонмади мақсадқа йўл,
Вақтингизни хуш тутунг, эй жамъилм⁸, хумнорсиз⁹.

¹ А ш ж о р — дарахтлар.

² З у л ф — соя; аёлларнинг икки чаккасидаги жамалти, кокили. Тасаввуфда у бир неча маънода келади; идрокига ҳеч ким қодир бўлмаган илоҳий моҳият; куфр зулмати; йўқлик олами; ваҳдат мартабаси ва ҳовво. Зулфнинг ҳалқалиги — илоҳий сиравр, узунлиги — оламнинг чексизлиги, беқарорлиги — оламнинг ўзгаришчанлиги рамзи.

³ Қ а д а х — тасаввуфда ириниш илоҳий маърифат маъини диммо-лим қалби.

⁴ З у н н о р — насоний диндагилар белига бўлайдиган чилвир. Ислом мамлакатларида кўпри мусулмонлар ҳам зуннор бўлаб юришган. Тасаввуфда зуннор — ҳақиқий маҳбуба хизмати ва тоътига бел бўлган.

⁵ Ж о м — май идини, қадах, коса, пилла.

⁶ Х о р — тикан, ниш.

⁷ А ҳ л и з у ҳ д — зоҳидлар.

⁸ Ж а м ъ — бу ерда: гуруҳ, жамоат.

⁹ Х у м н о р — майхўр; Тасаввуфда: саргардон ошиқ.

* * *

Ўзга бўлди ёр-у, меҳри менда боқи(й)дур ҳануз,
Нотавон кўнглумда ул ой иштиёқидур ҳануз.

Гарчи ўзга ёр истар хотирим, бордур валеқ,
Жон анга манзил, кўнгул анинг висоқидур¹ ҳануз.

Ғайр ишқи кўнглум уйида нечук қилмай нузул²
Ким, хаёли маскани кўзум равоқидур ҳануз.

Ишқ ила май таркиқ, эй носих³, не навъ айлай қабул —
Ким, кўнгулга орзу ул турфа соқи(й)дур ҳануз.

Фурқат ўти дофъа⁴ дов ўртамақдур демаким.
Ўртаган жоним ул ой дои фироқидур ҳануз.

Чарх ёлғиз қилмади Фарҳод қонин долазор,
Лола қонин тўккучи анинг нифоқидур ҳануз.

Эй Навоий, гарчи мен меҳрив дер эрди ёр,
Ўзга бўлди ёр-у, меҳри менда боқи(й)дур ҳануз.

¹ В и с о қ — уй, хона, манзил, макон.

² Н у з у л — тушиш.

³ Н о с и х — насихаттўй.

⁴ Д о ф е ъ — даф қилиш, қайтариш, йўқотин.

* * *

Не наво соз айлагай булбул гулистондин жудо,
Айламас тути такаллум¹ шакарристондин² жудо.

Ул қуёш ҳажрида, қўрқармен, фалакни ўртагай —
Ҳар шарореким, бўлур бу утлуғ афшондин жудо.

Дема: ҳижронимда чекмайсен фикону нола кўп,
Жисм айларму фикон бўлган нафас жондин жудо?

Ҳажр ўлумдин талх³ эмиш, мундин сўнг, эй гардун⁴,
Айлагил жондин жудо, қилғунча жонондин жудо!
мени

Бўлса юз минг жоним, ол, эй ҳажр, лекин қилмавил
Ёрни мепдин жудо ёхуд⁵ мени ондин жудо.

Васл аро парвона⁶ ўртанди ҳамоно билдиким,
Қилғудекдур субҳ⁷ апи шамъи шабистондин⁸ жудо.

Бир аясиз⁹ ит бўлуб эрди Навоний ёрсиз,
Бўлмасун, ё Рабки, ҳаргиз¹⁰ бида султондин жудо.

¹ Такаллум — сўз, нутқ.

² Шакарристон — шакар ҳосил буладиган жон, шакарзор.

³ Талх — аччиқ, ёмон.

⁴ Гардун — 1) осмон, фалак; 2) дунё.

⁵ Ёхуд — ёки.

⁶ Парвона — кечаси шамъ ёки чироқ атрифида айланиб, ўзини унга урадиган ҳишарот. Шамъ ва парвона — тасаввуф шеъринидаги машҳур тимсоҳлардан. Буца шамъ — илоҳий ишқ, парвона — ошпақ рамзи булиб келади.

⁷ Субҳ — тонг. Тасаввуфда ваҳдат ёки ваҳдат нурига ишора.

⁸ Шамъи шабистон — уйки ёритадиган шамъ, яъни маҳбуби.

⁹ Эя — эга.

¹⁰ Ҳаргиз — ҳеч қачон, асло.

* * *

Ул ой қасдима тиғи буррон¹ чекиб,
 Мен оллида шукронава жон чекиб.

Масихим чу фарёдима етмади,
 Неча ўлтурай ўзни афрон чекиб.

Ҳамона ёмон кўзга майл айладинг,
 Алиф² нил³ ила юзга ҳар ён чекиб.

Лабинг нўшдорусидин⁴ не осир⁵,
 Мен ўлдум чу хуноби⁶ ҳижрон чекиб.

Кетур, соқие, давр аёғин⁷ тўла —
 Ки, жон қолмади ранжи даврон чекиб.

Агар васли боқий керак, истагил
 Фано кўйига рахти⁸ ҳирмон⁹ чекиб.

Павоий бериб жон ўқи шавқидин,
 Апинг захмидин¹⁰ ёр пайкон чекиб.

¹ Б у р р о н — ўтқир, кескир.

² А л и ф — араб алифбосининг биринчи ҳарфи. Тик, тўғри чизик шаклида булганлиги учун маҳбубанинг келишгани ва тик қомати унга нисбат берилди. Бу ерда ҳам тик, тўғри маъносиди келаяпти.

³ Н и л — 1) кўк, кўк бўёқ; 2) кўзга сурма, юзга яслим хол қўйиш учун ишлатиладиган мие сурмачўп.

⁴ Н ў ш д о р у — заҳарга қарши дори, тиббик.

⁵ О с и р — фойда, наф.

⁶ Х у н о б (х у н о б а) — қонли ёш; аччиқ йиги.

⁷ А ё ғ (а ё ғ) — қадах; май. Д а в р а ё ғ и — даврада айланиб турган май қадах.

⁸ Р а х т — наргалар, асбобу анжом, сафар анжоми.

⁹ Ҳ и р м о н — маҳрумлик, бенасиблик.

¹⁰ З а х м — яра, жароҳат, зарба; оқир.

* * *

Жунун¹ тоши уруб, ҳар ён янги доғимни афгор² эт,
Ичимдин лозадек ишқ ичра тошимни намудор³ эт.

Чу мажнун⁴ қилдинг, эмди, эй муғанний⁵, гўшатобингни⁶
Кўнгул савдоси таскини учун бўйшумға туммор⁷ эт.

Десаиғ, кўнглум қуши айлаб ҳаво, чеккай павои ишқ,
Хадангингини⁸ парии айлаб қанот, пайкони миқор⁹ эт.

Сочинг кифрида¹⁰ ўлсам, қабрим узра қўйма хирқамни¹¹,
Чекиб ҳар торини бир барҳаман¹² белига зуннор эт.

Кўнгул айвонида оҳим елидин нардаи ишқинг,
Десаиғким, учмасуи мужгондин¹³ атрофива мисмор¹⁴ эт.

¹ Ж у н у н — ошиқлик, беқарорлик, савдойилик, узидан беҳабарлик.

² А ф г о р (ф и г о р) — мажруҳ; эзилган, камгин.

³ Н а м у д о р — намобчи.

⁴ М а ж н у н — 1) ошиқи шайдо; 2) жиши, телба.

⁵ М у ғ а н н и й (м у т р и б, ч о л ғ у в ч и) — орифлар дилини рамълар кашфию ҳақиқатлар баёнига тўлдирадиган. файз етказувчи. Илоҳий оламдан огоҳ этувчилар ва комил инрларга ҳам ишора қилинади. Унинг куйи — маърифат, қушири ва — ҳақиқат.

⁶ Г ў ш а т о б — чалғу қулоғи.

⁷ Х а д а н г — 1) ўқ, камол ўқи; 2) найза.

⁸ М и н қ о р — қуш тумшуги.

⁹ К у ф р — тасаввуфда бу дунё зулмати. Ишқ: ваҳдатнинг қисратда маҳв бўлиши. Ҳақиқий кифр абадий фанодир ҳам дейдилар.

¹⁰ Х и р қ а — шайху муридлар киядиган махсус кийим.

¹¹ Б а р ҳ а м а н — браҳман: бутпарастлар руҳонийси.

¹² М у ж г о н — кирик, мижа. Тасаввуфда маъшуқанинг иозу кирашмаси туфайли ошиқнинг кўксига санчилиб, уни яралайдиган ўқ, найза, ханжир қўзда тутилади. Салиқнинг валюяти, ҳоли ва мартабаси йулидиги ҳижобга ҳам ишора қилинади.

¹³ М п е м о р — миҳ, пона.

Десаңг оқзин¹ кўрай, эй ақл, марказ нуқтасин иста,
Вале шарг ушбуқим, аввал қуёш даврийи паргор² эт.

Иморат тарҳидур наълу³ алифдин ҳар тараф кўкеум,
Вафю қаерин қўнарсанг, бу биолар узра девор эт.

Эрур мақсад йироқ, водий узун, тун тийра⁴, йўл буртоқ⁵,
Бу йўлда салб⁶ этиб ўзлук⁷ юкин, ўзни сабуқбор⁸ эт.

Навойий ўлса тиргузгил кзинга юз қуюб, яъни
Юзига су уриб, ул уйқусидин они бедор эт.

¹ О р и з — сўфийлар истилоҳидя илоҳий каломга, унинг чиқиб ўрнига ишора. Шунга мувофиқ, орасининг аниқловчидаки кичкинадини, гоҳи ҳатто кўриб бўлмаё даражада эканлиги — илоҳий асрорин ақл билан аниглаб етишнинг имконсизлигидан нишон.

² П а р г о р — циркуль. Бу ерда айланмиш маъносидя келаяпти.

³ Н а ъ л — тақа, навал; тақа шаклидаги тамға.

⁴ Т и й р а — қора, қоронғи; хира, нурсиз; қайеули, шам-руссаля.

⁵ Б у р т о қ — пасту баланд, нотекис.

⁶ С а л б — йўқ қилиш, инкор этиш.

⁷ Ў з л у к — инсоннинг нафе ва дунё билан боғлиқлиги. Улар ҳар лаҳза кинсига ўзинини эллатиб, уни Худо езддан чалғитади.

⁸ С а б у к б о р — юки енгил; мажозан; хотиржам, бейпарво.

* * *

Эй пасими¹ субҳ, аҳволим дилоромимға айт,
Зулфи сунбул², қози гул, сарви гуландомимға³ айт.

Буки лаъли ҳасратидин қон ютармен дам-бадам,
Базми айш ичра лаболаб бодашомимға⁴ айт.

Ком⁵ талху бода захру ашк рангин бўлганин,
Лаъли ширин, лафзи рангин, шўхи худкомимға⁶ айт.

Шоми ҳижрон рўзгоринг тийра невчун қилди деб,
Сўрмағил мендин бу сўзни, субҳи йўқ шомимға айт.

Ул пари ҳажрида нангу номким⁷ тарк айладим,
Кўнгул отлиғ ҳажр водийсида бадномимға айт.

Эй кароматгўй, ишим овози⁸ худ⁹ исён эди,
Шамъи раҳмат партави¹⁰ етқайму анжомимға¹¹, айт.

Йўқ Навоий бедил¹² ороми ғам ичра, эй рафиқ,
Ҳолини зинҳорким, кўрсанг дилоромимға айт.

¹ П а с и м — тоғ шамоли, сәғил, ёқимли шабада.

² С у н б у л — ингичка баргли, гуллари ҳалқа-ҳалқа, қўшироқсимон ва хушбўй ўсимлик. Маъшуканин³ сочи ҳалқа-ҳалқалиги ва мувттар ҳид таратиши жиҳатидан сунбулга нисбат берилади.

³ Г у л л а д о м — гулбадан, гўзал қоматли, хушбичим.

⁴ О ш о м — ичиш, ейиш.

⁵ К о м — бу ерда: оғил, танглай.

⁶ Х у д к о м — фақат ўз мияшятини кўзловчи, худбин.

⁷ Н а н г у н о м — ор-номус, обрў-льтибор.

⁸ О в о з — бошланиш, кириниш, ибтидо.

⁹ Х у д — 1) ўзи; 2) ёлғиз, фақат; 3) албатта, ҳақиқатан.

¹⁰ П а р т а в — нур, ёду, шуъла, ёруғлик.

¹¹ А н ж о м — охир, оқибат, натижа; поён, тугаш, нитиҳа.

¹² Б е д и л — бу ерда: ошиқ, мафтун; қайғули, ҳасратли ошиқ.

* * *

Сен ўз хулқунгни тузгил, бўлма эл ахлоқидин хурсанд,
Кишига чун киши фарзанди ҳаргиз бўлмади фарзанд.

Замон аҳлидин уз пайванд, агар десанг бирор бирла
Қилай пайванд¹ боре², қилмавил ноаҳл³ ила пайванд.

Кўнгул комини қўй, гар худ менинг девона кўнглумни
Тонарсен айла юз нарканду сол ҳар итга бир нарканд⁴.

Эшитмай халқ пандин, турфақим, панд элга ҳам дерсен,
Қила олсанг, эшитгил панд, сен ким, элга бермак панд?!⁵

Бу фоний⁶ дайр⁷ аю гар шоҳлия истар эсанг, бўлвил
Гадолия нонига хурсанду бўлма шаҳва ҳожатманд.

Бўлуб нафсингва тобеъ, банд этарсен тушса душманни,
Сенгв йўқ нафседек дунман — қила олсанг, ани қил банд.

Шакарлаблар табассум қилганин кўргач кўнгул берма —
Ки, бедилларни аччиё йилатур охир бу шаккарханд⁸.

Жаҳон лаззотини ширин кўрарсен, лек бандингдур,
Гирифтюр ўлма, воқиф бўлки, қайдур қанд эрур монанд.

Кўнгулдин жаҳл⁹ ранжи дофеъи гар истасанг бордур,
Навойи боғи назми шаккаристонида ул гулқанд¹⁰.

¹ П а й в а н д — алоқа, муносабат.

² Б о р е — бу ерда: бирор марта.

³ Н о а ҳ л — нокағ, тубан.

⁴ Н а р к а н д — нарча, булак.

⁵ Ф о н и й — утқилчи, йўқ бўлувчи.

⁶ Д а й р — бу ерда: дунё, олам.

⁷ Ш а к к а р х а н д — ширин табассум, гўзал кулги.

⁸ Ж а ҳ л — жаҳолат, подонлик, вафлат.

⁹ Г у л қ а н д — қизил гул янроғи билан шакарни аралантириб, офтобда тайёрланган бир хил доривор ширинлик.

* * *

Фурқатингдин заъфарон¹ узра тўқармен лолалар,
Лолалар эрмаски, барримдин эрур парголалар².

Дур тишингдин доваи сабрим қолур бебар³ десам,
Кулуб айтурки. экиннинг офатидур жолалар⁴.

Барги гул узра ёпишибдур шакар ҳар соридин,
Ё магар лаълинг уза қайнабдурур табхолалар⁵.

Тола-тола пай⁶ ўқунг кўкеумда гўё синдиким,
Теврулутур⁷ нотавон кўнглумда бир-бир толалар.

Фитналик тўққуз фалак гирдингда, жоно, турфадур,
Ким кўрунтур бир қуёш давринда муноқ ҳолалар⁸.

Бордилар аҳбобу⁹ мен йиллармен ўз аҳволима,
Корвондин қолган ит янглиғки, қилрай полалар.

Кўҳи¹⁰ вам бўлди Навоий, лолалар — гулгун сирришк¹¹,
Тов агар будур, бале, ашк ўлғусидур лолалар.

¹ З а ъ ф а р о н — сарвиш тус берувчи хушбўй ўсимлик; мажозан: сарвиш ранг.

² П а р г о л а — 1) парча-парча, булак; 2) испироб, вам-қайғу.

³ Б а р — мева, ҳосил, самара.

⁴ Ж о л а — дул, шабнам; мажозан: кўз ёши.

⁵ Т а б х о л а — учуқ.

⁶ П а й — қамин.

⁷ Т е в р у л у т у р — санчилибди, қадалибди.

⁸ Ҳ о л а — ой ва қуёш атрофидаги нурли гардон.

⁹ А ҳ б о б — дўстлар.

¹⁰ К ў ҳ — тоғ.

¹¹ С и р и ш к — кўз ёши.

* * *

Ёр борди-ю, кўнглумда анинг пози қолиптир,
Андоқки, қудрим тўла овози қолиптир.

Кўз хонасини қилди барандохта¹ бу ашк,
Кўз борди вале хонабарандози² қолиптир.

Кўнглум қуши то сунбулунгиа домива тушти,
Булбул киби ҳар гул сори нарвози қолиптир.

Ул қуш сафар айлаб, не тараб³ гулбунин⁴ очқай —
Ким, боғ аро бир сарви сарафроз⁵ қолиптир.

Мен ишқ румузин⁶ демай ўлдум, сафар этим.
Фарҳод ила Мажнуннинг ўкуш⁷ рози қолиптир.

Тақлид қилиб кўнглума ишқ аҳли⁸ чекар оҳ,
Ул борди-ю, эл ичра саровози⁹ қолиптир.

Ҳижрону висолин кўпу оз дема, Павоний,
Юз шуқр деким, кўпи бориб, ози қолиптир.

¹ Барандохта — найрон, қуллаган, қўпорилган.

² Хонабарандоз — уйни бошига кутарувчи, уйини соғурувчи.

³ Тараб — шодлик, хурсандлик, айшу ишрат.

⁴ Гулбун — гул бутаси, тупи.

⁵ Сарафроз — юксак, баланд.

⁶ Румуз — рамалар.

⁷ Ўкуш — кўш, анча, талай.

⁸ Ишқ аҳли — оптиқлар.

⁹ Саровоз — овиҳи.

* * *

Вой, из минг войким, тарки муҳаббат қилди ёр,
Билмайин қолдим мен-у, қилмай хабар айрилди ёр.

Борди ўқдек тез-у, ёдек¹ қоматим ёд этмади,
Ишқ аро гуё менинг эгрилигимни билди ёр.

Чун гадолар бирла шаҳлар қилмас эрмиш ёрлиғ,
Мен гадони кўзга, бас, певчун бурундин илди ёр?

Назд эшитиб, дўстлар, ҳеч ким била ёр ўлмангиз —
Ким, менинг бағримни тиғи ҳажр бирла тилди ёр.

Мендин айрилган балову дард учунму йиқлайин,
Ё алгаким, борибон авёр² ила қотилди ёр.

Йиқлашиб вам шони зоҳир³ айласуилар дард ўтин,
Кимгаким байт ул-ҳазанда⁴ шамъдек топилди ёр.

Эй Навоий, ёр учун тортар эдинг ғурбатда ранж,
Йўлга туш, амди равонроқ бўл, азимат⁵ қилди ёр.

¹ Ё — ей, камон; мажозан; қайрилма қош.

² А в ё р — бегоналар, ўзгалар, рақиблар.

³ З о ҳ и р — 1) очиқ, ошкор, аён; 2) ташқи куришиш.

⁴ Б а й т у л - а ҳ а з а н — қайғу уйи, кулфат маскани; мажозан; дунё.

⁵ А з и м а т — ният, қасд; иштилош, йўл олиш.

* * *

Фиронки, ёр вафо аҳлива ситам қиладур,
Ниёзу ажз¹ гуноҳива муттаҳам қиладур.

Наими² васлива хуй³ айлаган кўнгуллари
Асири ҳажр этибон мубталон вам қиладур.

Рақиб беҳуда тақрири⁴ бирла юз тақсир⁵
Заиф вамладалар отира рақам⁶ қиладур.

Не ҳукм қилса вафо аҳли журмида⁷ вам эмас,
Бу зулм эрурки, жафо аҳлини ҳакам қиладур.

Ўз илги⁸ бирла гар ўлтурса бок⁹ йўқ, ваҳким,
Рақиб оллида афтодау¹⁰ диҷам қиладур.

Муҳаббат аҳлини, во ҳасратоки, кўп ўртаб,
Аларнинг оҳи ўтидин ҳаро¹¹ кам қиладур.

Чу гул вафосиз эрур, неча асрасам, ваҳким,
Кўнгул қуши бу гулистондин эди рам¹² қиладур.

Замона ўқ киби тузларни¹⁴ синдуруб, ёдек
Аларки эгридурур, шаҳва муҳтарам қиладур.

Навоний ўлғай эди бўлмаса умиди васл,
Бу қасдларки, анга ҳажр дам-бадам қиладур.

¹ Ни ё зу аж з — муҳтожлик ва ожизлик.

² На им — 1) неъмат; 2) шодлик; 3) жаннат.

³ Х у й — одат.

⁴ Та қ ри р — таъдиқлаш, баён қилиш.

⁵ Та қ с и р — ишнинг камчилик билан адо этиш, хато, нуқсон.

⁶ Ра қ а м — бу ерда: ёзиш, битиш.

⁷ Жур м — айб, гуноҳ.

⁸ И л и к — қул.

⁹ Б о к — 1) ваҳм, ханф, қўрқув; 2) зарар; 3) парво; 4) ажаб.

¹⁰ Аф то да — заиф, нотавон, эзилган.

¹¹ Ха ро с — қўрқув.

¹² Ра м — чўчиш, ҳуркиб қочиш.

¹⁴ Ту з — тўғри, рост.

* * *

Ғаминг ўқики, кўнгуллар уйин нишона қилур,
Менинг чу ҳокий¹ таним ичра етти, хона қилур.

Лабинг баҳонасиз эл қонини тўқар ҳар дам,
Маиға чу етти иш, албатта, бир баҳона қилур.

Кўнгул берурда фусулинг² кўзига билмас эдим —
Ки, эл ичинда мени оқибат фасона³ қилур.

Кўнгулда жавҳари⁴ пайконииники йиғмиш жон,
Ажаб эмаски, бу вайронани хизона⁵ қилур.

Десаки, меҳр гиёҳин кўкартайин гардун,
Замона аҳли вафо кўз ёшини дона қилур.

Ҳалок доми ёяр субҳхез⁶ қушлар учун,
Саҳар елики, чамаш суибулини шона⁷ қилур.

Насиб булбул учун хори гамдурур, ул ҳам
Шавоий нағмаси бирла магар тарапа қилур.

¹ Х о к — туироқ. Х о к и й — туироқдан иратилган.

² Ф у с у н — сехр, жоду, ҳийла, фириб.

³ Ф а с о н а — 1) афсона, эртая; 2) воқеа, ҳодиса.

⁴ Ж а в ҳ и р — 1) гаяхар; 2) асог, моҳият; 3) ладир, ноёб.

⁵ Х и з о н а — хазина; сандиқ.

⁶ С у б ҳ х е з — саҳарда уйғонувчи.

⁷ Ш о н а — тарақ.

* * *

Ҳар қачонким кемага ул ой сафар рахтин солур,
Мавжлур дарё киби ошурфта¹ кўнглум кўзволур.

Йиллама, эй кўз, недин соҳилга чиқмас кема деб —
Ким, ёшинг дарёсидур ҳар сориким эл кўз солур.

Титрабои симобдек² кўнглум, ётар жон оғзима,
Туид³ ел таҳрикидин⁴ ҳар дамки, дарё чайқолур.

Сабр — кўнглумда, кўнгул — ул ойда, ул ой — кемада,
Ваҳки, бориб телмуруб кўз, муиграйиб⁵ жоним қолур.

Дам⁶ тутулганидин ўлар элдек етибмен ўлгали,
Сурмасун деб кемисин, баским, нафаслар асролур.

Кирма савдо баҳрига оламдин истаб судким⁷,
Сийм нақди тупса, лекин, умр нақди сийволур.

Ғарқ ётар баҳри фяно ғам заврақин⁸, эй пири дайр,
Илгига чуңким Навоий бода киштиесин⁹ олур.

¹ Ошурфта — ошиқ, шайдо, девона, гирифтор.

² Симоб — қумушранг қимёвий элемент. Мумтоз шифр-риятда бетоқатлик, беқарорлик рамзи на кўз ёши тилсоли бўлиб келади.

³ Туид — 1) тез, шиддатли; 2) ўткир, аччиқ; 3) қашбли.

⁴ Таҳрик — ҳаракат, ҳаракатга келтириш, тўқнашнингирини.

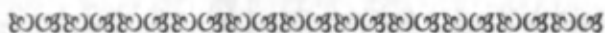
⁵ Муиграйимоқ — қайғу-ҳасратга ботмоқ.

⁶ Дам — бу ерда: нафас.

⁷ Суд — фойла, баҳра, наф.

⁸ Заврақ — қайиқ, кема.

⁹ Кишти — кема. Бода киштиеси — кема шаклидаги май идиши.

* * *

Йяфо қилур бари гулчехралар, вафо қилакўр,
Вафо ҳам алга қилурсен вале манго қилакўр.

Не телбаники, муқайяд¹ тиларсен, эй гардун,
Анинг салосили² зулфирга мубтало қилакўр.

Десаиғ, ҳижобни³ олғайлар, эй кўз, оллингдин,
Не гард анинг йўлидин қўса, тутиё қилакўр.

Тажаллий⁴ истасанг ул юздин ўртабон жисминг,
Кули била кўнгул ойинасин жило қилакўр.

Умиди васл ила кўюиғта борди хаста кўнгул,
Нигиглигинг⁵ ҳақи, ул ҳожатин раво қилакўр.

Бийик⁶ нишиман⁷ эрур, эй кўнгул, висол авжи,
Талаб қаноти била ул тараф ҳаво қилакўр.

Нивонё, чу аламсиз мурод мумкин эмас,
Десаиғки, васл топай, ҳажр ўтига ёқилакўр.

¹ М у қ а й я д — банд, гирифтёр.

² С а л о с и л — бандлар, кишанлар, занжирлар.

³ Ҳ и ж о б — парда. Тағаввуфди Ҳақ на банд, ошиқ на машуқ ўрта-
сидаги монетикларга ишора қилинади.

⁴ Т а ж а л л и й — кўриниш, жиқваланиш, зуҳур этиш. Ҳаққа қалан-
ган қалбларда Оллоҳ нурларининг порланиши.

⁵ Н и г и т л и к — ёшлик, навқиронлик.

⁶ Б и й и к — буюк, улуғ; баланд, юксак, олий.

⁷ Н и ш и м а н — жой, макон, ошён.

* * *

Кўюнг борида қилман¹ жаннатқа гузар² ҳарғиз,
Қаддинг³ қошида солман⁴ тўбийва⁵ назар ҳарғиз.

Ўқунгва кўнгул мойил, мужиб⁶ недур, эй қотил —
Ким, ўтканидин бўлмас кўнглумга хабар ҳарғиз.

Бу жиёми низор⁷ ичра кўнглумни гумон қилманг,
Шоҳеки қурур, анда ким кўрди самар ҳарғиз?!

Лаълингда малоҳатдин жон комидадур лаззат,
Бу таъм қачон бергай туз бирла шакар ҳарғиз.

Кўнглига фижонимдин раҳм ўлмаса, эй булбул,
Гул кунчасига борму полангдин асар ҳарғиз?

Пил⁸ ўлса сенинг хасминг⁹, десангки, зарар топмай,
Бир нашшаға оламда еткурма зарар ҳарғиз!

Махлас¹⁰ тиласанг ямдин даҳр ичра Навонӣдек,
Кўймамасен илгингдин соварни¹¹ магар ҳарғиз.

¹ Қ и л м а н — қилмайман.

² Г у з а р — ўтиш, кечин, борин.

³ Қ а д (қомат) — дилнинг шаҳват оламга таважжуҳ қилиши.

⁴ С о л м а н — солмайман.

⁵ Т ў б и й (т ў б о) — жаннатда ўсадиган ранг-баранг мевали ва хушбўй ҳидли серсоя дарахт.

⁶ М у ж и б — сабаб, боис.

⁷ Н и з о р — олов, аниф.

⁸ П и л — фил.

⁹ Х а с м — душман, рақиб, мухалиф.

¹⁰ М а х л а с — нажот топин, қутулин.

¹¹ С о в а р — май ичадиган пивла, жом, қадаҳ. Тасаввуфда вайб сирлири мушоҳада қилинадиган орифнинг қалби. Сукр ва шавқни ҳам совардан тилайдилар.

* * *

Ул пари кўйида мен девонани¹ банд айлангиз,
Банд-бандим зулфи зағжирига пайванд айлангиз.

Халқ тарки ишқи айларга мени дилхастани,
Ултуруб олам элига мўжиби панд айлангиз.

Телба кўнглум топсангиз, эй ёр кўйи итлари,
‘Тўш-тўшидини тишлавон парканд-парканд айлангиз.

Бодаи ишқ асру² маст этмиш мени, эй дўстлар,
Жомима афюн³ эзиб, бир дам хирадманд⁴ айлангиз.

Йивласам аччиғ, малул⁵ ўлмоқ недур, эй хўблар⁶,
Хил учун гоҳе боқиб, сиз ҳам шакарханд айлангиз.

Ишқ баҳрида дури васл истаманг, эй аҳли дард,
Кўнглунгуз ул нақди ёди бирла хурсанд айлангиз.

Қилсангиз тасвири Лайли хусни ул ойдек сизинг⁷,
Лек Мажнуини Шавоий бирла монанд айлангиз.

¹ Девона — ишққа ошину ҳайрону сарғашта бўлган ва сулуққа мансуб киши. Ошиқнинг мақлубияти девоналик дейилади.

² Асру — жуда кун, беҳисоб.

³ Афюн — кўкпори, қорадори, тврёк.

⁴ Хирадманд — оқил, доно, донишманд.

⁵ Малул — раижитан, хавфа, ватгин.

⁶ Хўб — 1) яқин; 2) гўзал; 3) афзал.

⁷ Сиямоқ — чизмоқ.

* * *

Оразин ёпқач, кўзумдин сочилур ҳар лаҳзи ёпи,
Уилаким, пайдо бўлур юлдуз, ниҳон бўлғач қуёш.

Қут¹ бир бодому² ерим гушаи³ меҳроб⁴ эди,
Горати⁵ дин этти ногаҳ бир баҳолиг кузу қош.

Бу дамодам оҳим ифшо⁶ айлар ул ой ишқини,
Субҳнинг бот-бот дами, андоқки айлар меҳр⁷ фони.

Бўсае қилмас мурувват, асру қаттиқдур лабинг,
Десам, окзи ичра айтур: «Лайи ҳам бор нағми тош!»

Новакин⁸ кўнглумга киргач, жон талашмоқ бу экин⁹ —
Ким, қилур пайкониини кўнглум билди жоним талюш.

Умри жовид¹⁰ истасанг, фард¹¹ ўлки, бўстон Хизридур¹²
Сарвким, даъб¹³ айлади озодалиг бирла маош¹⁴.

Қоши оллинда Павоий берса жон, айб этмангиз,
Гар будур меҳроб, бир-бир қўйғусендур барча бош.

¹ Қут — озиқ.

² Бодом — бу ерда: маҳбубанинг бодом шаклидаги кўнига ишора.

³ Гуша — чет, чекка жой, бурчак, хилват.

⁴ Меҳроб — масжид ичидagi тепаси қайрилми жой; мажозан: гўзалларнинг қайрилми қоши.

⁵ Горат — талон-тороғ.

⁶ Ифшо — ошкор қилиш, фони этти.

⁷ Меҳр — қуёш.

⁸ Новак — ўқ, камон ўқи; мажозан: киприк.

⁹ Экин — экин.

¹⁰ Жовид (жовидои) — мангу, абадин.

¹¹ Фард — тахто, халқдан узоқ.

¹² Хизр — зулмат қаъридан оби ҳаёт — тириклик сувини килаб тонган ва ундан ичиб, абадин ҳаётга ноил бўлган пайғамбар. У одамларни мушкул аҳволдан қутқарадиган, уларга тўғри йўлни кўрсатадиган халқкор ва ошқинлар ҳамийси ҳисобланади. Бу ерда раҳимно маъносига келаяпти.

¹³ Даъб — одат, расм, ҳислат.

¹⁴ Маош — тирикчилик, яшаш.

* * *

Кечти умрум нақди вафлат бирла подонлиғада хайф,
Қолвани сарф ўлди андуху¹ пушаймонлиғада хайф.

Йоня бир душворлиғ² қўймай риёзат³ ршжидин,
Сарф бўлди нақди авқотим⁴ таносонлиғада хайф.

Бовладим паймопадин⁵ паймон⁶, фиғонким, ақлу дин
Бўлди бу паймонану ул суетпаймонлиғада хайф.

Эй мусулмонлар, билингим, бўлди умрум ҳосили
Нафси кофир фитнасини номусулмонлиғада хайф!

Хайфким, нафъ айламак ҳар печаким тортиб илик,
Десам ўз аҳволима бу нафъ хайронлиғада хайф.

Андоқ иш қилким, пушаймон бўлмағайсенким, эмас
Ҳеч осир чун иш хато бўлди пушаймонлиғада хайф.

Ҳар не ўткан сўзларим чиндур десам, ёлгон эрур,
Чин будурким, дегамен: умр ўтти ёлгонлиғада хайф!

Чун энгилракдур ҳисоб ўлванда султондин гадо,
Хайфким, бўлғай гадо анқоти султонлиғада хайф!

Эй Навоий, воқиф эрман⁷ халқдин, бори менинг
Кечти умрум нақди вафлат бирла подонлиғада хайф.

¹ А н д у х — рам. аллм, қайғу, дард.

² Д у ш в о р — қийин, оғир, мушкул.

³ Р и ё з а т — қийинчилик, изоб, машаққат.

⁴ А в қ о т — 1) вақтинин қўлиги; 2) умр, ҳаёт.

⁵ П а й м о п а — қадаҳ, май ичеласи.

⁶ П а й м о н — аҳд, ваъда.

⁷ Э р м а н — эмасман.

* * *

Оҳким, вам тивидин кўксумни қилди чок ишқ,
Дуди¹ оҳимдин кўзумни дйлади намнок² ишқ.

Дард кирмак бирла жон чиқмоққа гар йўл қилмади,
Не учун вам тивидин кўксумни қилди чок ишқ?

Ул пари кўйидаким, ҳар лаҳза юз минг бош борур,
Судрабон элтур мени девонани бебок³ ишқ.

Кўзума ҳар дам ёрувроқдур юзунгунг кўзгуси,
Хосият мундоқ эмиш ҳар кимда бўлса пок ишқ.

Ошиқ ўлди хаста жон кўргач ул оташпорани⁴,
Оллоҳ-Оллоҳ, барқ⁵ ила ўйнайдурур хошок ишқ!

Ишқ водийсия кирган ёнки, андин ҳар қуюл —
Ким, чиқар саргаштаедурким⁶, қилибдур хок ишқ.

Эй Навоий, ошиқеким, сен киби нетар фароғ⁷,
Гар эрур мажнунки, ул қилмайдурур идрок ишқ.

¹ Д у д — тутун.

² Н а м н о к — намти, ҳўл.

³ Б е б о к — 1) қўрқмас; 2) жалим; 3) ситамгар машуқа.

⁴ О т а ш п о р а — чўв, чўв парчаси.

⁵ Б а р қ — яшин, чақмоқ.

⁶ С а р г а ш т а — оғора, сарсон, саргардон.

⁷ Ф а р о ғ — тинчлик, хотиржамлик, фароғат.

* * *

Тонг пасимиш сойир¹ эткан гулъузоримдур² менинг.
Секретиб майдонга кирган шаҳсуворимдур³ менинг.

Гард эмас, гирдинда балким кўрмасун деб эл кўзи,
Волиҳу⁴ саргашга жони хоксоримдур⁵ менинг.

Маркабининг⁶ наълидин ҳар дам чоқилган ўт эмас —
Ким, кўнгул отлиғ заифи беқароримдур менинг.

Баски, телмурди кузум киргайму деб майдон аро,
Кўз қароси йўқки, дови⁷ интизоримдур менинг.

Ул баҳори ҳусн минган қатравафшон⁸ бодной⁹
Гулигани айш очқали абри¹⁰ баҳоримдур менинг.

Чобуки¹¹ меҳр ўлди бемеҳру, ҳарун¹² — кўк тавсани¹³,
Тутманг отинким, эшитмак ани оримдур менинг!

Йўлида айлай фидо кўз тавҳарин, жон жавҳарин,
Эй Навоий, етса ул чобук, писоримдур менинг.

¹ С о й и р — кезувчи, сайр қилувчи.

² Г у л ъ у з о р — гул юзин, гўзал.

³ Ш а ҳ с у в о р — чавандоз; мажозин; машуқ.

⁴ В о л и ҳ — ошиқ, шайдо, асир, мухтали.

⁵ Х о к с о р — тунроққа тенг. хор, паст.

⁶ М а р к а б — улов, миниладиган ҳайвон.

⁷ Д о в и (д а в и) — яна, таян; ҳам. ҳамда.

⁸ Қ а т р а в а ф ш о н — қатра сочувчи, шир сочувчи.

⁹ Б о д н о (й) — шамолдай елувчи уяқур от.

¹⁰ А б р — бурут.

¹¹ Ч о б у к — 1) чаққон, абжир; 2) шўх, уйноқи гўзал.

¹² Ҳ а р у н — ужир, қайсар, саркаш.

¹³ Т а в с а н — 1) арумоқ, уйноқи от; 2) шўх, асов, саркаш.

* * *

Баҳор бўлди-ю, гул майли қилмади кўнглум,
Очилди гунча-ю, лекин очилмади кўнглум.

Юзунг хаёли иля вола¹ эрдим андоқким,
Баҳор келган-у кетганини билмади кўнглум.

Гум² ўлди боғда оғзинг хаёлидин, ким ваҳ —
Ки, гунчалар аро истаб, топилмади кўнглум.

Кўзумда жилва қилиб, кўнглум олмоқ истади гул,
Итинг изича уни кўзга илмади кўнглум.

Юзунг наворасида масту маҳв эди, яъни —
Ки, гул човида замоне ойилмади³ кўнглум.

Замона гулбунда гунчадекдур эл кўнгли,
Аларға, шукрки боре қотилмади⁴ кўнглум.

Навоий гунча тилаб, кўнглум оғзин эйти ҳавас,
Агарчи топмади, лекин ёнгилмади⁵ кўнглум.

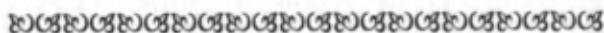
¹ В о л а — мафтун, шайдо.

² Г у м — йўқолиш, юйиб.

³ О й и л м а д и — айрилмади.

⁴ Қ о т и л м а д и — қўшилмади.

⁵ Ё н г и л м а д и — умидини узмади.

* * *

Тун оқшом бўлди-ю, келмас менинг шамъи шабистоним,
Бу андуҳ ўтидин ҳар дам куйар парвонадек жоним.

Не ғам, кўргузса кўксум порасин чоки гирибоним¹,
Кўрунмас бўлса кўксум ёрасидин² доғи пинҳоним.

Ғамидин дурри макиундек³ сиришким оқти Жайхундек⁴,
Музайян⁵ қилди гардуидек жаҳонни анки ғалтоним⁶.

Фалак ҳам тўлди кавкабдин⁷, қуёш ҳам тушди анҳабдин⁸,
Келиб тушмасму маркабдин менинг хуршиди рахшоним⁹.

Жаҳонни зулмат этти чаҳ, бу зулмат ичра ўлгум, ваҳ,
Манга бўлсанг не Хизри раҳ¹⁰, етиб, эй оби ҳайвоним¹¹

Дема кўктин қуёш кетмиш, фалакка тийралик етмиш,
Ул ой ҳажрида тор этмин фалакни дуди афроним.

Қуёш қочиб — юзин уйди, шафақ ўтқа тушуб — куйди,
Фалакка довлар қўйди ғамингдин сўзи¹² пинҳоним.

Навоий киби ҳижрондин бу оқшом ўлдум афрондин,
Ғамим йўқ бўйла¹³ юз жондин, етиб гар келса жононим.

¹ Г и р и б о н — ёқа.

² Ё р а — яра, жароҳат.

³ Д у р р и м а к и у н — садаф ичидаги қимматбаҳо дур.

⁴ Ж а й х у н — Амударё.

⁵ М у з а й я н — безавган, зийнатланган.

⁶ Ғ а л т о н — думалоқ.

⁷ К а в к а б — юлдуз, сўйёра.

⁸ А н ҳ а б — оқ, оқиш бўл от.

⁹ Х у р ш и д — қуёш. Х у р ш и д и р а х ш о н — порлоқ қуёш; мажозин: машуқа.

¹⁰ Р а ҳ (р о ҳ) — аул. Х и з р и р а ҳ — раҳнамо.

¹¹ О б и ҳ а й в о н — оби ҳает, тириклик суви.

¹² С ў з — ёниш, куйиш; оташ, аланга.

¹³ Б ў й л а — бундай, бунақа, бу каби, шунчалик.

* * *

Висол тухмини эқтим, фироқ¹ бар топтим,
Вафо ниҳолини тиктим, жафо самар топтим.

Муҳаббат ўтики, ёқдим висол шамъи учун,
Ўзумни оқибат ул ўтдин-ўқ шарар топтим.

Мен ашк бирла юдум² вайр нақшни³ кўздин
Валек вайрға-ўқ ёрдин назар топтим.

Умид баҳрида ҳар неча фўтаким⁴ урдум,
Садаф⁵ кўзумдин-у, кўз ёшидин гуҳар⁶ топтим.

Дедим: бу рамзини англай нале хирад⁷ пирин
Бу нукта⁸ кайфияти ичра беҳабар топтим.

Чу дарди ишқ биёбонларини қилдим қатъ⁹,
Адам¹⁰ вилоятидин нари юз хатар топтим.

Навонё, кеча-куиндуз хату¹¹ кизини¹² тилаб,
Шабона¹³ навҳа¹⁴ биле нолаи саҳар топтим.

¹ Ф и р о қ — айрилик, жудолик.

² Ю д у м — ювдим.

³ Н а қ ш — бу ерда: сурат, тасвир.

⁴ Ф ў т а — суви шўйиши.

⁵ С а д а ф — ичида гавҳар етиладиган ҳуққа.

⁶ Г у ҳ а р — гавҳар.

⁷ Х и р а д — ақл, идрок.

⁸ Н у к т а — ноани ва чуқур маъноли сўз, ҳикмат.

⁹ Қ а т ъ — юриш, босиб утиш.

¹⁰ А д а м — йўқлик. А д а м в и л о я т и — иуқлик олами.

¹¹ Х а т — қизларнинг лаби устидаги мийин туклар. Тасаввуф истилоҳида
вэйб олами.

¹² Ю з — илоҳиёт жамоли тимсоли ва комил инсон чехраси.

¹³ Ш а б о н а — кечани, кечалик.

¹⁴ Н а в ҳ а — икки, йиғи-сиги.

* * *

Не ул қулоққа етар, аран ҳол адо қилсам,
Не ул кўнгулга ёқар, нақди жон фида қилсам.

Кўнгул шиккофига¹ ул кўй² туфроғи қаниким,
Бу хушқдорун³ ила захмима даво қилсам.

Керак қуёш дирами⁴ таиға бўлса байъона⁵,
Чу Юсуфумни⁶ ики даҳрға баҳо қилсам.

Фиронки, ишқ чекар бовлаб ани бўйнумба,
Нечаки зуҳду вараъ⁷ пардасин ридо⁸ қилсам.

Кўзумға даҳрини ҳар лаҳза тийрароқ айлар,
Саводи⁹ холингга ҳар неча кўз қаро қилсам.

Ишим чу савмаа¹⁰ шайхи била тузалмади, кош —
Ки, амди майкада пирига¹¹ илтижо қилсам.

Навонё, чу сабо ҳамнафасдур ул гулга,
Не бўлди — сарсари¹² оҳимни гар сабо қилсам.

¹ Ш и к о ф — 1) ёриқ, дари; 2) жароҳат.

² К у й — 1) кўча, йўл; 2) маслак, мазахаб, йўл.

³ Х у ш қ д о р у — тоза туфроқ қуруқ дори дейилган.

⁴ Д и р а м (д и р ҳ а м) — таиға, кумуш таиға.

⁵ Б а й ъ о н а — баҳо, қиймат; бай пули.

⁶ Маълумки, Юсуф алайҳиссаломни ўғай акалари арчимас таиғага мисрлик савдогарларга сотиб юборадилар — бу ерда шунга ишора қилинган.

⁷ В а р а ъ — тақво, парҳезворлик, ҳудожўйлик.

⁸ Р и д о — уст кийим, ёпичиқ.

⁹ С а в о д — бу ерда: қора.

¹⁰ С а м а а — насронийлар ибодатхонаси; дийр.

¹¹ М а й к а д а п и р и — тариқат пири, маънавий руҳоний раҳбар.

¹² С а р с а р — кучли ва совуқ шамол, бурон, довул.

* * *

Ёридин ҳеч ким менингдек зору маҳжур¹ ўлмасун,
Жумлаи оламда расволиққа машхур ўлмасун.

Мен бўлай овора то ишқимдин айлаб гуфтугу²,
Оти анинг ҳар киши оғзига маъкур³ ўлмасун.

Жонима бедоду зулмин, ё Раб, ул миқдор қил —
Ким, анинг ошиқлиғи ҳар кимга мақдур⁴ ўлмасун.

Мен худ ўлдум, лок ҳар ошиқки, бордур покбоа⁵,
Навҳа тартиб, мотамим тутмоқда маъзур ўлмасун.

Наид ила кўнглум уйин қилма иморат, эй рафиқ,
Бизни бузди ҳарғиз ул, ё Рабки, маъмур ўлмасун!

Кечалар ул гул чекар эрмиш қадаҳ, эй тонг ели,
Воқиф ўл, ҳолимни айтур човда махмур⁶ ўлмасун.

Ёр васлиғи қувондим, қовди кўйиндин мени,
Эй Навоий, ҳеч киши давлатқа маврур ўлмасун.

¹ М а ҳ ж у р — воридаган, йироқ, маҳрум.

² Г у ф т у г у — суҳбат, таллашнинг.

³ М а з к у р — 1) тилиз одини, зикр қилиш; 2) гап-сўз булган, одамлар оғзига тушган, машхур.

⁴ М а қ д у р — қувват ва имконини мувофиқ.

⁵ П о к б о а — бевараз ошиқ.

⁶ М а х м у р — мист, хумор. М а х м у р л и к — бехудлик мартабаси.

* * *

Демя меҳнат¹ тоғининг Фарҳоди саргардонимен,
Тоза юз минг дов ила ул қулланинг² қаплонимен³.

Ламъаи⁴ рухсоридин парвонадек куйсам, не тонг,
Менки йиллар ул малоҳат шамъи саргардонимен.

Ҳуснунга ҳайрон эсам, келмас улус ҳайронливи,
Кимки ҳайронинг эмастур, мен анинг ҳайронимен!

Мен ўлар ҳолатдаву жон қасди айлар ул пари,
Одамийлив кўргузурким, бир нафас меҳмонимен.

Гар кўнгул бузди мени, ёр эрди боис, шукрим,
Чуззининг⁵ йўқ, бир малоҳат ганжининг вайронимен.

Дайр нири тутса май, нўш⁶ этсам эрмас айбким,
Заҳр агар ич дерким, анинг бундаи фармопимен.

Телбаликдин ақл сори истамини зоҳид мени,
Эй Навоий, мулча нодон билмас эрдим они мен.

¹ М е х н а т — 1) мусибат, бало; 2) мам, дард; 3) машаққат, азоб.

² Қ у л л а — чуққи, тоғ чуққиси.

³ Қ а п л о н — қоплон.

⁴ Л а м ъ а — шугъла, нур.

⁵ Ч у з з — бойқуш, бойўзла.

⁶ Н ў ш — 1) ичин; 2) ёқимли, ширин; асал.

* * *

Сиришк қопин оёғинг учун ҳино қилайин,
Қабул тушса, қаровим¹ эзиб, қаро қилайин.

Ақиқ² лаълингга жон жавҳарин нисор айлай,
Саводи холингга кўз мардумин фидо қилайин.

Қаро менгинг³ била қаддинг хаёли келса, ватан
Мунга кўз ичра ясай, анга жон аро қилвайин.

Қадингки, соя солинтур, ўлай анга, яъни —
Ки, ишқ илмин алифбедин ибтидо⁴ қилайин.

Лабини қасдима тишлар юзига телмурсам,
Боқиб туриб печа ўз жонима жафо қилайин.

Кўнгул қушиким, эрур жилвагоҳи⁵ гулшани қуде⁶,
Бу домгоҳда⁷ недин ани мубтало қилайин?

Навоиё, ғамим аҳли вараъдин⁸ ўлмади кам,
Қўй энди, майкада пирига илтижо қилайин.

¹ Қ а р о в — 1) кўз қорачиги; 2) қора хол.

² А қ и қ — қизил рангли қимматбаҳо топ.

³ М е н г — хол.

⁴ И б т и д о — бошлаш, бошланиш; бош, аввал.

⁵ Ж и л в а г о ҳ — жилваланиш жойи; намоеи бўлиш ўрни.

⁶ Қ у д е — пок, муқаддаг.

⁷ Д о м г о ҳ — он учун тузоқ қўйилган жой; мажҳан; бу дунё.

⁸ А ҳ л и в а р а ъ — тақводорлар, парҳезгорлар.

* * *

Юзунгда май гули ё гул очилган бўстондур бу,
Гулунгда қатра хай¹ бўстондаги сувдин нишондур бу.

Кўзумда қатра қонлар боғлагон эрмас ҳамоноким,
Назар боғида шавқунгдин очилгон арғувондур² бу.

Эмас васлинг тилаб учқон кўзум итрофида кирник —
Ким, ул дарёи қушларга қамишдин ошёндуру бу.

Кўнгулдин чиққон оҳим айлар афзун³ халқ савдосин —
Ки, шайдолик диёридин етишган қорвондур бу.

Қизил рағлар⁴ кўзумда кўрган англари анки селинким,
Оқарга келган ул йўллар бида ҳар сори қондур бу.

Лабиндин хастадур кўнглум дам очма, эй Масих, ўтким,
Иложин кўз сенингдеккининг беганмас нотавондур бу.

Кўюндек дағи аро кўрсанг мени, кўн қочмаким, ҳар дам
Бошингга эврулур саргаштан бехонумондур бу.

Кўнгул майхона роми, хотирим ҳуш май батидинким⁵,
Мунга Рух ул-аминдур⁶ ул, анга дор ул-амондур⁷ бу.

Дема, ҳижрон туғи ҳар дам етар ул ойга фарёдим,
Ул ой фарёдингга етмас, Павоий, не фирқондур бу?

¹ Х а й — тер томчиси.

² А р ғ у в о н — гуллари ниҳоятда қизил бўладиган дарахт; мажозий: қизил ранг.

³ А ф з у н — кўн, ортиқ, зиёда; афсал.

⁴ Р а г — томир, лай.

⁵ Б а т — ўрдак. М а й б а т и — ўрдак шаклидаги май идиши.

⁶ Р у х у л - а м и н — Жаброн, фарингга.

⁷ Д о р у л - а м о н — тиҷлик ва обойишталик макони.

* * *

Жонда жонпарвар сўзидурму лаби хандониму?
Руҳум ороми дейишму они, жоним жонимму?

Кўнглум ичра пешларким¹, санчилибдур англамон:
Ништари мужгонидурму новаки найконииму?

Эй кўнгул, олам бузарда қай бири ортуғ экин:
Нуҳ тўфониму² ишким селининг тувонииму?

Жон олурда қайсининг савъ³ эркини шарҳ айлайин:
Ишқининг бедодиму ё шиддати ҳижрониму?

Неси ул гулнинг Эрам гулзоридин⁴ ортуғ эмас:
Жилва айлар сарвиму ё гўнчаи хандониму?!

Эйки, бердинг даҳр шўҳига кўнгул, қатлнинг учун
Ишван пайдосиму йўқ, офати нишқониму?

Қатл қилдилар Навоийни на лекин билмадим,
Кўнглин олтурмоқму эрди, ё кўнгул олвониму?

¹ Н е ш — 1) тикан; 2) утқир нарсанинг уч; 3) найш; 4) азоб.

² Маътумки, Нуҳ алайҳиссалом ўз қавмлари орасида 950 йил яшаб, уларни Ҳақ йўлига ҳидоят қилди. Лекин Оллоҳ пайғамбарининг даъватига қулоқ тутмаганлари учун улар охир-оқибат бунж тўфон балоюига гирифтор бўладилар. Ушдан фақат Нуҳ пайғамбарга эргашганларгина омон қоладилар. Бу ерда шу воқеага ишора қилинаёти.

³ С а в ъ б — қийин, оғир.

⁴ Э р а м г у л з о р и — ифронаний жаннат бери.

* * *

Ул жигар парголаси ашкимни гулгун қилдило,
Шод этай деб нотавон кўнглумни маҳзун қилдило.

Ваъда айлаб жилвасин бор ичра андоқки пари,
Дашт уза оввора қилмоқлиққа Мажиун қилдило.

Деди: васлим бирла кўптин-кўп фамиинни кам қилай,
Али кундин-кунга ўксутмакни¹ афзун қилдило.

Қутқарай деб чарх жавридин мени саргашгани,
Анжуми² пайкон била жисмимни гардун қилдило.

Зулфифа ваҳший кўнгул сайдин³ гирифтор эткали
Йўқ овиздин бор эканча ҳадди афзун қилдило.

Муфлис⁴ эрдим, май қилиб сингон сафолим⁵ жоми Жам,
Хотирим вайронасин худ⁶ ганжи Қорун⁷ қилдило.

Ким Павонидин салоҳ⁸ истар, эрур юфил баса,
Хирқау сажжодасин⁹ ул майва марҳун¹⁰ қилдило.

¹ Ўксутмак — 1) камайтириш; 2) камситиш.

² Анжум — калдулар.

³ Сайд — ов, шикор, овланган нарса.

⁴ Муфлис — бечора, фақир.

⁵ Сингон сафол — тасаввуф тимсалларидан бўлиб, синиқ, дардли кўнглини билдиради. Кўнгли бутунлави — шодий жазба ва ишқдан беҳабарликни, кўнгли синиқлик эва — илоҳий ишқ пивақига ошиоликни англатади.

⁶ Худ — бу ерда: худди.

⁷ Қорун — Мусо алайҳиссалом даврида яшаган, ҳад-ҳисобсиз бойлигини хайрли ишларга сарфламай, ҳасисликда ном чиқарган шахс. У Шарқ адабиётида ҳарислик ва ҳасислик тимсоли ҳисобланади.

⁸ Салоҳ — 1) парҳезорлик, зуҳду тақво; 2) тўғрилик, ёмон ишлардан ўзини сақлаш.

⁹ Сажжода — жойнамек.

¹⁰ Марҳун — гаронга қўйилган нарса.

* * *

Жоним чиқадур ҳажр ила — жонон керак эрди,
Кўнглум куядур дард ила — дармон керак эрди.

Ғам шомида парвона сифатким куядурмен,
Бошим уза ул шамъи шабистон керак эрди.

Кўз боғида юз гул очадур ишқ ва лекин
Юзу хатидин лолаву райҳон керак эрди.

Хуш келди ҳазин кўнглум аро ғамзаларингким,
Оҳ ўқларига бир неча пайкон керак эрди.

Қабримға хиром эттинг-у, йўқ туҳфае, ваҳким,
Бу хас каби жон ичра бугун жон керак эрди.

Хуш зийнати кўп номадурур¹ умр ва лекин
Тавқиъи² вафодин анга унвон керак эрди.

Билмай сени ул гул қовар, эй зор Навоий,
Сендек анга бир булбули полон керак эрди.

¹ Н о м а — 1) хат, мактуб; 2) дастур, ҳужжат.

² Т а в қ и ъ — бу ерда: муҳр, имзо.

* * *

Жунун водийсиға мойил кўрармен жони зоримни,
Тилармен бир йўли бузмоқ бузулган рўзгоримни.

Фалак бедодидин гарчи мени хокий кубор ўлдум,
Тилармен топмавайлар тўтиеливқа куборимни.

Шак эрмас партаве тушкач, уйи ҳам, рахти ҳам куймак,
Чу гўристон гадоий сермагай шамъи мазоримни.

Демаиғ, қай сори азм эткунг, маша йўқ ихтиёр, охир
Қазо¹ илгига бермишмен шони ихтиёримни.

Туғанди ашқи гулгун, эмди қолмиш заъфароний юз,
Фалак зулми бадал² қилди хазон бирла баҳоримни.

Диёрим аҳли бирла ёрдин бошимға юз меҳнат,
Не тонг, бошим олиб кетсам қўюб ёру диёримни!

Ёмон ҳолимға баври овривай ҳар кимсаким, кўргай
Бафир нарғоласидин қонға булганган узоримни³.

Ҳаётим бодасидин саргаронмен⁴ асру, эй соқий,
Қадаҳқа захри қотил қўй, дави дафъ эт хуморимни!

Жаҳон таркини қилмай, чунки тинмоқ мумкин
армастур,
Павоний, қил мени озод ўртаб йўқу боримни.

¹ Қ а з о — Оллоҳ продаси, тақдир, қисмат.

² Б а д а л — алмаштириш, айирбони, овал.

³ У з о р — юз, чехра, жамол.

⁴ С а р г а р о н — галпиган, доддираган, боши айланган, маст.

* * *

Навбахор ўлди-ю, айшим гулбуни очилмади,
Ком ила бир ғунчаси балким табассум қилмади.

Васл жомидин улус маст ўдилар, ил войким,
Бир қадах бирла хумори фурқатим ёзилмади.

Эл кўзин ёрутти барқи васлу ҳижрон кожидин¹
Қайси ўтларким, кўзумга барқдек чоқилмади?!

Васл гулзори аро эл масту ҳижрон даштида
Қолмади эрди тиканким, бағрима сийчилмади.

Лолалар кўнглумга қонилик доқлардур навбахор —
Ким, ватанга лоларухсорим² азимат қилмади.

Фурқатим сазб эрқашин ишқ аҳли ичра билмагай,
Ерива улким, кўнцулмоқдин бурун айрилмади.

Қайда бағрим чоки муҳлик³ эрқашин фаҳм айлагай,
Улки, ҳижрон тиви заҳролуди⁴ бағрин тилмади.

Чун ўлармен, сирри ишқим махфий ўлван яхшироқ,
Билмасун эл ҳам, чу ҳажри жоним олган билмади.

Бир жунун ўти аро тушмин Навоий телбаким,
Бўлди куймақдин халос улким, анга қотилмади.

¹ К о ж — шанабоқ.

² Л о л а р у х с о р — лола юзли.

³ М у ҳ л и к — ўлдирувчи, ҳалокатли.

⁴ З а ҳ р о л у д — заҳар аралашган, заҳарланган.

* * *

Эврулай¹ бошинггау беҳушу ҳайронинг бўлай!
Бир замон садқанг бўлай, бир лаҳза қурбонинг бўлай!

Хони² васлингдин агар қовса рақибинг, рағмига³
Кўнглум истардек тахайюл⁴ бирла меҳмонинг бўлай!

Нетти жон топсам висолингдин лабингнинг холидек,
Кўзу зулфунгдин неча масту паришонинг бўлай!

Хуштурур васлинг майидин ҳар тараф хирқамда доғ,
Неча, жоно, мубталои дори ҳижронинг бўлай?

Гарчи бандангмен, мени озод қилма лутфдин —
Ким, қуюндек садқан сарви хиромонинг⁵ бўлай!

Таини жилванг вақти туфроғ айлай, эй чобукеувор,
То бошингга эврулурга гарди майдонинг бўлай!

Эй Навоий, гунгу дол истар эсам, тонг йўқ, сени,
Тобакай⁶ озурда⁷ фарёду афшонинг бўлай?

¹ Э в р у л м о қ — айланмоқ, ўргилмоқ.

² Х о н — 1) дастурхон; 2) ризқ, таом.

³ Р а г м — бирор кишининг хоҳишига қарши иш қилиш.

⁴ Т а х а й ю л — хаёл, тасаввур.

⁵ С а р в и х и р о м о н — хиром айлайдиган сарв, яъни чиройли юрдиган маҳбуба.

⁶ Т о б а к а й — қачонгача.

⁷ О а у р д а — озор чеккан, ранжиган, хафа.

* * *

Кўзунгга тани нотавазим фидо!
Равонбахш¹ лаълинигга жоним фидо!

Лабинг ранги олдида қоним сабил,
Қадинг жилвасира равоним фидо!

Белу² орзинг олди тану жонниким,
Анга ошқору ниҳоним фидо!

Бағир лаъли, кўз дурри оллингга сарф,
Демайким, санга баҳру коним фидо!

Жунун бирла ақлим ваминг садқаси —
Ки, оллингга яхши-ёмоним фидо!

Фано даштида қани овворалиғ —
Ким, ул сўйрға хонумоним фидо!

Навоийдин олдинг кўнгул, жонни ҳам
Санга айлай, эй дилситоним, фидо!

¹ Р а в о н б а х ш — жонбахш.

² Б е л — комил инсоннинг фикру тахайюли. И н г и ч к а (қ и л д а й) б е л — бу фикру тахайюлнинг исзих ва тераллиги. Тоғлиб ва матлуб орасидаги пардага, бу пардинг кутарилиб, улар уртасида яқинлик пайдо бўлишига ҳам ишора қилинади.

* * *

Ёр овиз очмасқа дардим сўрғали тонтим сабаб:
Кўп чучуклуктин ёпушмишлар магар ул икки лаб.

Чайқалиб гўё тушар ҳайвон зулоли¹ ичра мавж.
Изтироб ичра юзунга солса чин² ногаҳ ғазаб.

Кўҳи дард ичра мени Фарҳод агар қилдинг хитоб,
Чун сени дермен чучук жоним эрур Ширин лақаб.

Буки, кўнглумни итинг тишларда ёқин қочирур,
Ё ути, ёхуд анинг ислангани эркин сабаб.

Ишқи комил эли ё Фарҳод, ё Мажнун қилур,
Гар эрур маъшуқ ёхуд армани, ёхуд араб.

Эйки, фақр³ ичра қадам қўйдунг талаб водийсера,
Бўлмаса толиб⁴ санга матлуб⁵, суд этмас талаб.

Шаҳ ҳаримида⁶. Навоий, неча тонсанг элтибор,
Билгил ўз ҳақдингни-ю, беҳад риоят қил адаб.

¹ Ҳайвон зулоли — оби ҳаёт чинмаси, тириклик суви.

² Чин — ажин, чимирлаш.

³ Фақр — тариқатнинг тўғришичи мақоми. Дунё неъматлари, вужуд эҳтиёжларидан қул тортиб, фақат Ҳаққа муҳтож бўлиш.

⁴ Толиб — изловчи, хоҳловчи, майл этувчи. Тасвиуфда талабгор, мурид, суфий, шогирд маъноларида келади.

⁵ Матлуб — талаб қилинган, хоҳланган, осимли, яъни маҳбуб.

⁶ Ҳарим — бу ерда: сарой, ўрда маъносига.

* * *

Эй сабо¹, ҳолим бориб сарви хиромонимға айт,
Пияларимнинг шиддатин гулбарги хандонимға² айт.

Буки, анинг аҳду паймонида мен ўлсам дағи
Яхши фурқат топсанг, ул бад аҳду паймонимға³ айт.

Буки, анинг зулфи зуннорида диним ҳосили
Куфр ила бўлмиш мубаддал⁴, номусулмонимға айт.

Буки, қилмишмен жаҳону жонни онинг садқаси,
Юз туман жону жаҳондин яхши жононимға айт.

Буки, юз жон садқаси қилсам, пушаймон бўлмағум,
Васлиға бир ваъда қилғандип пушаймонимға айт.

Буки, юз минг фитнақўзалук бўлса пайдо, онсини
Қилмағум нақзора ҳаргиз, кўзи фаттонимға⁵ айт.

Буки, чок айлаб яқо, усрук чиқар эл қасдира,
Мен ўлуб, эл жон топар, бебок подонимға айт.

Даҳр боғи гуллари ҳуснин вафосиз эрканин
Юзи — гул, жиёми — сумаи⁶, куйи — гулистонимға айт.

Эй Навоий, ҳеч гулшанинги сенингдек хушнавво
Будбули йўқ эрканин шоҳи суҳандонимға⁷ айт.

¹ С а б о — Шарқдан эладиган ёқимли шабада, тоғи эли. Тағаввуфда руҳоний маълуқ томонидан келадиган раҳмоний хушбўй паём. Шунингдек, сабо ошиқларнинг саҳарда чеккан оху илласини Оллоҳга етказди, деб ҳисоблайдилар.

² Г у л б а р г и х а н д о н — янги очилган гул янрови; мажозан: маҳбуба.

³ Б а д а ҳ д у п а й м о н — ваъдаси ёлгон, бевафо.

⁴ М у б а д д а л — алманинган, ўзгартирилган.

⁵ Ф а т т о н — фитна солувачи, мафтун қилувчи, жозибали.

⁶ С у м а н — оқ, хушбўй гулги усимлик ва унинг гули; ёсуман.

⁷ С у х а н д о н — сўзга чечан, сўзамал, сўз устаси, нотиқ.

* * *

Кўруб дардим, тарахҳум¹ қилмадинг ҳеч,
Тўкуб ашким, табассум қилмадинг ҳеч.

Фироқинг ўти ичра неча йиқлаб
Фирон чектим, тарахҳум қилмадинг ҳеч.

Жаҳонья оху ашким солди опуб,
Бу тўфондин таваҳҳум² қилмадинг ҳеч.

Сўзунг³ шавқидин⁴ эрдим хаста умре,
Сўрарья бир тақаллум қилмадинг ҳеч.

Мусаллам⁵ ишқ, эй кўнглум, сенгаким,
Кўруб зулмин, тазаллум⁶ қилмадинг ҳеч.

Муҳаббат аҳли қисмин⁷ невчун, эй чарх,
Қилиб меҳнат, танаъум⁸ қилмадинг ҳеч.

Навой сори, эй даври муҳолиф⁹,
Наво савтин¹⁰ тариншум¹¹ қилмадинг ҳеч.

¹ Т а р а х ҳ у м — раҳм :тшин, шафқат қилиш.

² Т а в а х ҳ у м — ваҳимага тушин, қўриқш.

³ С ў з — тасаввуф истилоҳида илюхий иноратир ва огоҳликлар.

⁴ Ш а в қ — Ҳақ ва солиқ ўртасидаги яқиндикнинг кучайиши, иштиёқ ва истак яллабатидаи қалбнинг сурурга тўлиши.

⁵ М у с а л л а м — тоъба бўлган, таслим бўлган.

⁶ Т а з а л л у м — зулм қуриш; шикоят.

⁷ Қ и с м — бу ерда: хисса, насиба, ришқ.

⁸ Т а н а ъ у м — баҳраманд бўлиш.

⁹ М у х о л и ф — эйд, қарши, дўшман.

¹⁰ С а в т — куй, оҳанг; овоз, товуш.

¹¹ Т а р и н ш у м — 1) куйлаш, ёқимли сайраш; 2) чиройли сўлаш.

* * *

Икки кўзумки, дарду бало жўйборидур¹,
Оҳим бухори² устида абри баҳоридур.

Уншоқ тийра ахтари³ ҳар ён шифақ аро
Гўё сипеҳр⁴ сабзасинининг⁵ долазоридур.

Билмай, дединг, узумиш экан субҳаи⁶ ақиқ,
Лаълинг вамида қон киби ашким қаторидур.

Ғам гулшанида қадим эрур ул явочким,
Пайкону бори⁷ ҳажринг анинг баргу боридур.

Ҳар кимки, Юсуфум⁸ вამидин ўлди дант аро,
Ҳар тун магар бўри кўзи шамъи мазоридур.

Бу дашт туфрогин дема мушкинки⁹, ҳар овуч
Бир мушкбў¹⁰ визола¹¹ тани хоксоридур.

Бергил тутуб ниёла Навоийға руҳким,
Жонин етурган оқинга лаълинг хуморидур.

¹ Ж у й б о р — ариқ, сий, сергун жой.

² Б у х о р — дуд, тутун, буй.

³ А х т а р — юдуз.

⁴ С и п е ҳ р — 1) осмон; 2) дунё, замон; 3) тақдир.

⁵ С а б з а — майса, кўкат, яшиллик; мажозан: ёр қоши; зулфи.

⁶ С у б ҳ а — тасбеҳ.

⁷ Б о р — 1) юк; 2) мева, ҳосил; 3) шох; 4) ғам, русса, андуҳ.

⁸ Ю с у ф — ҳусну милоҳатда тенгсиз Юсуф алайҳиссалом. Маълумки, Оллоҳ таоло ҳуснини юз ҳисса қилган. Тўқсон тўққиз қисмини Момо Ҳавога бериб, бир қисмини бутун дунё аҳлига раво курган. Шу бир улушин яна ўнга бўлиб, тўққиз қисмини Юсуф алайҳиссаломга ва бир қисмини бани банарга берган. Мажозан: гузал маҳбуба.

⁹ М у ш к и н и — мушқ ҳидли, хушбўй.

¹⁰ М у ш б ў (й) — мушқ ҳидли, мувттар, хушбўй.

¹¹ Ф и з о л (в а з о л) — оҳу, кийик; мажозан: маҳбуба.

* * *

Не лўливашдур¹ ул қотилки, қон тўкмаккадур яксар²,
Қиё боқмоқлари — поки³, итик⁴ мужгонлари — ништар.

Юзидинким хижилдур гул, паришон ҳар тараф кокул,
Сочиб гулбарг уза сунбул, тўкуб кофур⁵ уза анбар⁶.

Югурмакликда ҳар гунбадки⁷, секрер ул маҳи гулхад⁸,
Гули меҳр олдорир беҳад, уёлур гулбази ахзар⁹.

Чу лаъб¹⁰ асбобини тузди, саломат риштасин узди,
Қамардек¹¹ ҳола кўргузди узори давридин чамбар¹².

Либоси ноҳи часпондур¹³, гаҳи туз қадди чавгондур¹⁴,
Замоне гўйи¹⁵ валтондур, зиҳи¹⁶ чобук, зиҳи дилбар.

¹ Лўливаш — лўлига ўхшаган; мажозан: гузал, шўх.

² Яксар — 1) танҳо, яқин; 2) бирдин, дафъатан.

³ Поки — устара; пичоқ.

⁴ Итик — теа, ўткир.

⁵ Кофур — оқ хушбўй модда; оқ, оқлик.

⁶ Анбар — хушбўй модда; мажозан: зулф.

⁷ Гулбад — 1) гумбал; 2) осмон, фалак; 3) лахма.

⁸ Гулхад — гул юзли, гўзал.

⁹ Ахзар — кўк, яшил.

¹⁰ Лаъб — 1) уйин, рақс; 2) ҳийла, шайринг.

¹¹ Қамар — ой.

¹² Чамбар — 1) доира, чамбарик, ҳалқа; 2) банд, каманд.

¹³ Часпон — ёпишиб, ярашиб турадиган (кийим).

¹⁴ Чавгон — «от тупи» ўйинида тўп урадиган учи эгри таёқ.

¹⁵ Гўйи — чавагон ўйинида ўйналадиган тўп.

¹⁶ Зиҳи — 1) гўзал, ёқимли; 2) зиг, жуда; 3) офарин.

Бошига сийм ўлуб паррон¹, тушуб гирдига анжумсон²,
Тулуб³ эткан киби ҳар ён қамар атрәфида ахтар.

Тўқуб қон пешни нам бирла, очиб майдон ситам бирла,
Олиб таблу⁴ алам бирла кўнгуллар киншарин яксар.

Жунун шамъин қилиб равшан, кўнгулга телбалиқдур фан,
Паридек бўлғали парранда⁵ ул шўхи паринайкар.

Навойи бўлди лўливанки, келмиш анга лўли хуш,
Қаши бир жоми лўликашки⁶, лўли тутса бир соғар.

Тамаъ қилми фалақдин комким, ханжар қилур оном
Янги ой шаклидин ҳар шом ул лўлийи бозигар⁷.

¹ П а р р о н — учувчи, учиб кетаётган.

² А н ж у м с о н — юлдуз каби.

³ Т у л у б — чиқин, кўриниш.

⁴ Т а б л — катта повора.

⁵ П а р р а н д а — қуш; бу ерда: учувчи, учайётган.

⁶ Л у л и к а ш — бу ерда: лўлидай узига тортадиган қалаҳ.

⁷ Б о з и г а р — фирибгар, ҳийлагар, алдамчи.

* * *

Йўқ даҳрда гарчи ёр сендек,
Душман доғи қайда бор сендек.

Эй хаста кўнгул, санга керак васл,
Йўқ ҳажрида чунки зор сендек.

Не ишқ аро хоксор мендек,
Не ҳусн аро шаҳсупор сендек.

Гулгун тўн уза қора чу рагнақш,
Очилмади долазор сендек.

Ғар дайри фанода¹ жом чексанг,
Йўқ шоҳи Ҳам иқтидор сендек.

Эй кўза, тўкасен хумордин қоп,
Ул наргиси² пурхумор³ сендек.

Йўқ зулфива тушкали, Павоний,
Ошуфтави рўзгор сендек.

¹ Д ай р и ф а н о (ф а н о д а й р и) — ориф ва авлиёлар давраси, мажлиси.

² Н а р г и с — бутакуз; мажолан: шаҳло куз.

³ П у р х у м о р — ниҳонда хумор, гўзал кўза.

* * *

Эй муванний, ёр базмида наво схи айласанг,
Жон фидонг ўлеун вимим шарҳидин оюз айласанг.

Уддек¹ куймаклогим шарҳ эт лисони² ҳол³ иля,
Пармада удунг лисонин сехрпардоз⁴ айласанг.

Ўзга оламдин хабар деб бизни тиргуздунг, не тонг,
Бу рисолат⁵ бирла гар изҳори эъжоз⁶ айласанг.

Рқим ар⁷ созинг лисонидин баъид ул-фаҳм⁸ эса,
Анга руҳафзо⁹ унунгни дори ҳамроз¹⁰ айласанг.

Отланиб, бошимни рахшингнини¹¹ аёви остига
Тия бирла солғудек масти сарандоз¹² айласанг.

Парда ён рўз узрау дохил бўл ушбу базм аро —
Ким, эрур хориж агар бепарда пардоз айласанг.

Чекмадинг лаҳие¹³ Навоий кунгун истаб, айб эмас,
Англаб ўзунгни, наво аҳлиға шаҳнол¹⁴ айласанг.

¹ У д — 1) торан чолғу всоби; 2) утга ташлаганда хушбўй ҳид таратадиган ёвчининг бир тури.

² Л и с о н — тил.

³ Ҳ о л — тариқат мақомларини босиб утин жарёнида солиқнинг пок қалбида норилб, уни руҳий камолота олиб борадиган илоҳий файз.

⁴ С е х р п а р д о з — сехр қилувчи.

⁵ Р и с о л а т — 1) нома, мактуб; 2) пайғамбарлик, аълилик.

⁶ Э ъ ж о з — мўъжиза нурагини, (бошиқаларни) ожиз қалдириш.

⁷ А р — а г а р бодловчиёнинг қисқартирилган шакли.

⁸ Б а ъ и д у л - ф а ҳ м — тушунини қийин, аниқлаш мушкул.

⁹ Р у ҳ а ф з о — жонбахш.

¹⁰ Ҳ а м р о з — сирдош, яқин дўст, улфат.

¹¹ Р а х ш — югурик от, тулпор.

¹² С а р а н д о з — 1) боши қуйи; 2) аччил, шижовтли, боғир.

¹³ Л а ҳ и — 1) тонув; овоз; 2) шула, ниво, оҳанг.

¹⁴ Ш а ҳ н о л — куй номи.

* * *

Ўртанур эл фурқатингдин навҳа бунёд айласам,
Кўзвалур олам ўжурмак бирла фарёд айласам.

Емрулур бошимга гўёким фалак рамхонаси,
Ул қуёш ҳамхонам эрканни қачон ёд айласам.

Ҳажр бийми¹ чун етар, рамгин қилур беихтиёр,
Васл умиди бирла кўнглумни неча шод айласам.

Чарху анжумдин куюбмен, айб эмас, гар оҳ ила
Бу неча ахгар² билд ул кулли барбод айласам.

Дифъ эгай дермен жаҳондин ашк ила рам туфроғин,
Бу бузугни сел ила истармен обод айласам.

Салтанатдин бода ортуқдур манга икз қатлаким,
Хушироқ эл бедодидин ўзумга бедод айласам.

Эй Навоий, ҳажр иро етти ажал, қилвайму сабр
Ул Масихо ватдан васлини миод³ айласам.

¹ Б и й м — хавф, қўрқинч, ваҳима, тахлика.

² А х г р — лахча чўғ, олов.

³ М и о д — ваъдаланган жой, ваъд вақти.

* * *

Тирик қолсам гар ўзни базми васлинг ичра солваймен,
Фироқнинг шиддати деолмасам, худ йирлай олмаймен.

Қабо¹ бир қатла васли хилватида мени, эй гардун,
Неча ҳижрони зиндонида ул ойнинг қаболаймен.

Жуқун тоши бошингга ёрди, деб гаън этма, эй носих,
Тасаввур қилмаким, бу сарзанишлардин² уёлмаймен.

Нигоринг гар борур, бот келгусидур, ема вам, дерсиз,
Ҳамона соғинурсизким³, мен ул келгунча қолмаймен?

Мени даврон бузубтур, сиз ясаё олмассиз, эй аҳбоб,
Меиға не журм азалда, чун бузук мундоқ ясолмаймен.

Агар аҳбоб теъдодин⁴ қилурсиз, бўлмоғум сонда,
Манга бае бу шарафким, итлари ичра санолмаймен!

Сабухи⁵ васл аро тут бир қадах, эй соқийи даврон,
Неча ҳижрон туни махмурлиқ бирла қийнолмаймен.

Ўлармен ё етармен мақсадимга — ёнмоқ⁶ имкон йўқ,
Бадан заъфи биле йўл шиддатидин гарчи толмаймен.

Қўнгул уздум, Навоий, кўйи тавфидин⁷, не тонг, эмди
Эришса итлари, ул кўй аро кўнглумини солмаймен.

¹ Қ а б о — қамагин.

² С а р з а н и ш — маломат, таъна, озор.

³ С о в и н м о қ — бу сриа: ҳисобламоқ, ўйламоқ.

⁴ Т е ъ д о д — ҳисоб, миқдор, санаш.

⁵ С а б у ҳ и й — арғалабки бошогриги учун ичиладиган май.

⁶ Ё н м о қ — қайтмоқ.

⁷ Т а в ф — айланш, анёрат.

* * *

То муҳаббат дашти бепоеида оворамеи,
Ҳар балият¹ келса ишқ ошубидин, бечорамеи.

Эл ҷетиб топқай мениким, мен ўзумни топмамон²,
Бўйлаким, ишқу жунун саҳросида оворамеи!

Қайси захмимға қилурсен чора, чуи мен, эй рифиқ,
Тийрборони³ балиятдин саросар⁴ ёрамеи.

Оқ дуди ичра бир уяқун киби кўрган мени,
Би.диким, ҳижрон тунига кавкаби сайёрамеи.

Кеча ўртансам, саҳар фарёд қилсам, не ажаб,
Ишқ аро парвопаву булбулға чуи ҳамкорамеи⁵.

Эй харобот аҳли⁶, гар сиз маст ўлуб, мен бўлмасам,
Айб эмас, невчунки, сиз — майхора⁷, мен — хунхорамеи⁸.

Эй Навоий, борди деб аҳбоб таъжил⁹ этма кўп,
Ит киби мен эришиб¹⁰ ул корвонни борамеи.

¹ Б а л и я т — баҳо, мусибат, машаққат, азоб.

² Т о п м а м о н — топмайман.

³ Т и й р б о р о н — ўқ ёмири.

⁴ С а р о с а р — бошдан-оёқ.

⁵ Ҳ а м к о р а — шерик.

⁶ Ҳ а р о б о т а ҳ л и — ривдлар.

⁷ М а й х о р а — кўп май ичувчи; мижозан: маст гўзаллар.

⁸ Х у н х о р а (Х у н х о р) — қон ичувчи.

⁹ Т а ъ ж и л — тез, шошилиш.

¹⁰ Э р и ш и б — эргашиб.

* * *

Ваъда айлаб васл, жисми нотавашим ўртама,
Келмагунгдур, шитизор утиға жошим ўртама.

Ишқ ўтининг ўртари басдур, яна жошим аро
Дови ҳижрон ҳар даме помехрибоним ўртама!

Жоши олдинг, солма охир нотавап жисмиға ўт,
Нақд чун ярмоға¹ борди, хонумоним ўртама!

Новакингнинг касратиндиким², пайистондур³ кўнгул,
Ўт олиб кирма қошимға, пайситоним ўртама.

Жонима ўт солди ишқинг, бал⁴ жаҳоним ўртади,
Раҳм этиб, муқдир нари жону жаҳоним ўртама!

Ҳар нафас куйдурма ўт бирла, эй гардун, мени
Куйдурурга ҳар дам айлаб имтиҳоним, ўртама.

Қилма нисбат хўблар сори Навоийдек мени,
Туҳмат айлаб ҳар замон, эй бадгумоним, ўртама.

¹ Я р м о — талон-тороғ, қораттарлик.

² К а с р а т — кўнлик, мўлик.

³ Н а й и с т о н — қамшзор.

⁴ Б а л — балки, аҳтимол; ҳатто.

* * *

Очмагай эрдинг жамоли оламою кошки,
Солмагай эрдинг бори оламда равю кошки.

Чун жамолинг¹ жилваси² оламва солди рустахез³,
Қилмагай эрди кўзум они тамошо кошки!

Бўлмагай эрди кўзум ўтлуқ юзунг кўрган замон
Ишқинг ўти шуъласи кўнглумда пайдо кошки.

Айлагач ишқинг балюси зор кўнглумни ҳазин,
Қилмагай эрдинг мени маҳзунва парво кошки.

Тушмагай эрди фирибomez⁴ лутфунг билмайин,
Нотавон кўнглумга васлингдин таманно⁵ кошки.

Лутф ила кўнглумни васлингдин талабгор айлабон,
Қилмагай эрдинг яна зулм ошкору кошки.

Бевафолнғ анлагач, ишқингни кўнглум тарк этиб,
Қилмагай эрди ўзин оламда расво кошки.

Эмдиким, девошай расвои олам ўлмишам,
Васл чун мумкин йўқ, ўлтургай бу савдо кошки.

Эй Навоий, бевафодур ёр, бас, не фойда,
Нечаким десанг агар ёхуд магар ё кошки?

¹ Ж и м о л — ошқинияг кучли раъбат ва талабига кўра, маънуқинияг ўз камолини намойиш этиши; илохий тажалли.

² Ж и л в а — солики ориф лилида порлаб, уни иславо шайдо айлалиган илохий нур.

³ Р у с т а х е з — равю, тўполон.

⁴ Ф и р и б о м e z — фириб омухта, макр арлаш.

⁵ Т а м а н н о — истак, хоҳиш, орау, мақсад.

* * *

Печа мен меҳнат чекиб, ул ой танаъум айлагай,
Ошкоро йиқласам, пинҳон табасум айлагай.

Жавридин ул навъ хушменким, ўлум ҳоли булуб,
Ваҳм этарменким, кўруб ногаҳ тараҳҳум айлагай.

Шукта сургач латыи, ўлгонлар тонар умри абад,
Умрида Исо қачон муңдор такаллум айлагай?

Тири зулми тегмағидин айласа эл кўнгли бийм,
Тегмасун вайриға деб, кўнглум таваҳҳум айлагай.

Дема зулмум кўп етиб, кўнглунг тазаллум айламиш —
Ким, агар оз етса, шояджим, тазаллум айлагай.

Эй кўнгул, бир лаҳза ҳижрон шиддатиға арзимас,
Гар висол ичра киши юз йил танаъум айлагай!

Ёр базмиға чу йўл топмас Навоий, не осие,
Дилхарош¹ афжону гар дилкаш тараннум айлагай.

¹ Д и л х а р о ш — кўнгилни тирювчи, кўнгил дардларини қўзғовчи.

* * *

Ишқ аро ҳолимга бир ҳамдам тараххум қилмади,
Ёр ҳолим билмади, гар билди, кўзга илмади.

То ул ой авёр ила нуш айлади жоми висол,
Қайси ҳижрон пешиким, бағрим аро санчилмади.

Не ажаб, гар билмасам ҳолимни бу рамдинки, ёр,
Ўлгали етгим вами ишқиди — ҳолим билмади.

Қон ёшимнинг саргузаштин ким ёшурсун эмдиким,
Қолмади ерким, бу рангин¹ можаро айтилмади.

Хусн бовиди вафо варди² таваққуъ қилмангиз —
Ким, бу гулшан гулбузида бўйла гул очилмади.

Ишқим ихфосини³, ваҳким, қилмадим ҳаргиз хаёл.
То ул ойнинг хуснидек олам аро ёйилмади.

Эй Навоий, сендин ўту су яродур халқким,
Ёрмади ашқинг суйи то оҳ ўти чоқилмади.

¹ Р а н г и н — ажойиб.

² В а р д — атиргул, қизил гул.

³ И х ф о — яшириш, сир тутуш.

* * *

Дустлар, мен телба аҳволига йиланг зор-зор —
Ким, солодур гаҳ-гаҳ ўт кўнглумга тушкан хорхор.

Истамас бўлса сабо бир-бир кўнгул жамъ айламак,
Нега зулфунгни паршонлиғиди айлар тор-тор?

Сен қуёш бирла мупосибсен ўюнда, хўблар
Икки-икки чушки киргайлар отошиб¹ ёр-ёр.

Қўрқарамким, бўлмавай озурда позук қоматиғ,
Эглинга хун-хушки солмиш жаъди² анбарбор бор³.

Ҳалқа-ҳалқа бўйнума солмиш таноби зулфини,
Журми ишқимга магар ҳукм айлади дилдор дор.

Ишқ эрур андоқ мураббийким, қилур етқач асар,
Булбул ўлвай, очса юз бир сарви гулрухсор сор.

Эй Навоий, бўлди ул бут⁴ кофири оташнараст,
Не ажаб, ваҳ-ваҳ, гар урса жолинга зушор пор⁵.

¹ О т о ш и б — айтишиб.

² Ж а ъ д — жингала соч.

³ А н б а р б о р — анбар ёдирувчи, ёқимли ҳид тиратувчи.

⁴ Б у т — санам; мажозан: маъшуқа.

⁵ П о р — 1) шуъла, ут, олов; 2) дўзах; 3) витор.

* * *

Зулфунг очилиб, орази дилжў¹ била ўйнар,
Ҳиндубача² шўхдурур, су била ўйнар.

Ул шўх кўнгул лавҳин³ эгиб тийра нафасдин,
Бир тифлду⁴, алқиссаки⁵, кўзгу била ўйнар.

Ўйнай-ўйнай бовлади уйқумни фусундин,
То ғамзаси ул наргиси жоду била ўйнар.

Тонг йўқки, кўзунг бўлса кўнгул бирла мулоиб⁶,
Мажнунга ажаб йўқ, агар оху била ўйнар.

Бир лўлийи бозигар эрур чамбар ичинда
Холингки, ўнгул ҳалқан гесу⁷ била ўйнар.

Зоҳид била нафж этса тамасхур⁸, не ажабким,
Ит сайд қилур вақтда тулку била ўйнар.

Мур дайрида⁹ маст ўлса Навоийни кўрунгим,
Бир олма киби гулбади мину¹⁰ била ўйнар.

¹ Д и л ж ў (й) — кўнгулга ёқувчи, дилқаш; мажозан: маҳбуба.

² Ҳ и н д у б а ч а — ҳинд бола.

³ Л а в ҳ — бу ерда: юз.

⁴ Т и ф л — бола, гудак.

⁵ А л қ и с с а — худлас, қисқаси, шундай қилиб.

⁶ М у л о и б — ўйновчи, ҳийлагар.

⁷ Г е с у — соч, зулф, юкисл.

⁸ Т а м а с х у р — масхара булиш.

⁹ М у р д а й р и — отишарҳетлар ибодатхонаси; мажозан: майхона.

¹⁰ М и н у — кўк, мовий.

* * *

Не ажаб, ҳар ён мени мажнун бошида ёрлар,
Баски, ёрди устига атфол¹ элидин хоралар².

Оразинг атрофида гулдур кўрунган, эй пари,
Ё қамар даврида саф тортибдурур сайёралар?

Ҳар қуён гўёки бир саргашта ошиқ гардидур,
Баски, туфроғ ўли ишқинг дапгида оворалар.

Англаким, аҳбоби кўнглумда меҳмон этмишам,
Итлари оғзида гар кўрсанг бавирдин поралар.

Анда Мажнун — мен, буён Лайли — сен эткач ижтимоъ³,
Бир тараф — деоналар, бир ён — нарирухсоралар.

Хонақоҳ⁴ вақфи⁵ суйин ичмаслар, эй шайх, англавил,
Гар хумор ўлса фано даиридағи майхоралар.

Эй Навоий, ишқ аро ўлмактин ўза чора йўқ,
Бас, ватат бўлмай демак ушшоқни бечоралар.

¹ А т ф о л — гўдақлар, еш болалар.

² Х о р а — тош.

³ И ж т и м о ъ — йенин. мажлис; жамоат.

⁴ Х о н а қ о ҳ — суфийлар йиғилган, шайх ва дарвишлар зикр ўтказиладиган жой.

⁵ В а қ ф — масжид; ал хонақоҳларга фойдаланиш учун хайр-аҳсон йўли билан берилган мулк ёки нарв.

* * *

Отанин гул баргидин хилъатки¹, жононимдадур,
Хилъат эрмас, ул бир ўтдурким, менинг жонимдадур.

Отанин лактидурурким, анда музмар бўлди жон,
Отанин гул баргидин хилъатки, жононимдадур.

Жон қуши хунобидин тутмин малохат нахли² ранг,
Ў либоси лолагун³ сарви хиромонимдадур.

Қатл бийимидур, тараххумнинг дови уммиди бор,
Ў либоси олким⁴, ул номусулмонимдадур.

Васл номи куймаган нарвона шояд қолмағай,
Бу шифақун⁵ ҳуллаким, шамъи шабистонимдадур.

Тутмасун гул суҳбатидин сарв ўзин кўп сарфароз,
Эй сабоким, ул тўни гулгун менинг ёнимдадур.

Соқиб, гулранг май солиб, кетур паймонаким,
Зухд биймидин халал ишқ ичра паймонимдадур.

Эй Навоний, истама жон булбулин ҳар гулдаким,
Ул тўни гулгун лаби гулбарги хандонимдадур.

¹ Х и л ъ а т — уст кийим, тўи.

² Н а х л — ниҳол, кўчат, дарахт.

³ Л о л а г у н — доларанг, қизил.

⁴ О л — қизил, тўқ қизил.

⁵ Ш и ф а қ у н — шифақранг, қизил, сариқ аралаш қизил.

* * *

Менга номехрибон ёр ўзгаларга меҳрибон эрмиш,
Менинг жоним олиб, аёйра оромижон эрмиш.

Тан уара энди фаҳм эттим ададеиз тоза доғимни —
Ки, ҳар бир бир қорарған шони ҳажримдеш нишон
эрмиш.

Бузулган кўнглум атрофиндаги захм ичра новаклар
Балият қушлари-ю, захм аларга ошён эрмиш.

Рақибе сундуруб кўнглин-у, мен йиғлаб, анга лекин
Сув келтирмак ҳамону кўза сундурмоқ ҳамон эрмиш.

Балият дантида зоре кўруб, Мажнун соғингайлар,
Кўнгул отлив бизинг ошворан бехонумон эрмиш!

Хаёлинг хайли кўнглум дантида чуи қилдилар манзил,
Ҳар ўт ёққан ер ул манзилда бир доғи ниҳон эрмиш.

Замон ошубидил кўнглумга коз шиддат етар эрди,
Чу фаҳм эттим — мунга боис ул ошуби замон эрмиш.

Агарчи мен ёмонмен, яхшидурким, муътарифдурмен¹,
Ўзин яхши тасаввур айлаган мендин ёмон эрмиш.

Навоий назмини кўрдум қуёш лавҳига сабт² эткан,
Буюрган они олиқадр шоҳи хурдадон эрмиш.

¹ М у ъ т а р и ф — тан олган, иқдор.

² С а б т — ёзилган, қайд қилинган.

* * *

Латофатда юзуниг ҳам гул эмиш, ҳам гулситон эрмиш,
Ҳаловатда лабини ҳам жону ҳам оромижон эрмиш.

Бу маъинидинки, доим чуи ниҳондур ул пари кўздин,
Иши жону кўнгулга ўргамак доғи ниҳон эрмиш.

Ити бағримши ер чоғда аёри қонға булғанди,
Кўзум боғида гул анинг табонидин¹ нишон эрмиш.

Шарарлар бирла оҳим дудини саҳрои шиқ ичра
Киши кўрса, гумон қилғай: мишг ўтлуғ корвон эрмиш.

Чаминда ҳар сари қилдим гули раъно гумон, ул худ
Сариф гул жомиди гулғун сиришким бирла қон эрмиш.

Совиндим кўйида ҳар кеча итлар нолаеси, лекин
Начукким, телба ит уншоқ кўнглидин нишон эрмиш.

Тўқуб май муҳтасиб², мен йиғладим, лекин ул уерукка
Сў келтирмоқ ҳамону кўза сиздурмоқ ҳамон эрмиш.

Фано дайрики, гардун ҳиснидин³ маҳкамдурур, билдим —
Ки, гардун зулмидини фақр аҳлига⁴ дор ул-амон эрмиш.

Навоийни, дедим, шиқ ичра сомоне⁵ топиб эркин
Вале кўрдум — ҳамул⁶ девонаи бехонумон эрмиш.

¹ Та б о н — бу ерда: топон.

² М у ҳ т а с и б — ислом маросимлари, шариат қоидалари ва жамоат тартибини назорат қилувчи амалдор.

³ Ҳ и с и — қўрғон, қалъа, истеҳком.

⁴ Ф а қ р а ҳ л и — суфийлар.

⁵ С о м о н — эътибор, давлат, қадр даражи.

⁶ Ҳ а м у л — ўша ўша.

* * *

Эрур ишқинг мени маҳзунга¹ маҳсус² —
Ки, Лайли дардидур Мажнунга маҳсус.

Кўюнг, эй сарну савсаг³, жилваким, бор
Бу иш ул қомати мявзунга⁴ маҳсус.

Кўруб маст айламак лофин қўй, эй май —
Ки, бу бор ул лаби мвайгунга⁵ маҳсус.

Кўй, эй ой, тунни ёрутмовниким, бор
Бу иш ул ҳусни рўзафзунга⁶ маҳсус.

Кўзум гирдоби жисмимни чўмурди⁷,
Эмас бу Дажлаву⁸ Жайхунга маҳсус.

Манга бсмеҳр сепсен ҳам, фалак ҳам,
Бу иш бор ой ила гардунга маҳсус.

Навоий, оташин гул вулчасидек
Эрур куймак сени дилхунга⁹ маҳсус.

¹ М а ҳ з у н — қомин, қайғули, хафа; ошиқ.

² М а ҳ с у с — бу ерда: хоё, тегинли, қисмат.

³ С а в с а г — гулсансар.

⁴ М а н з у н — келинган, хушбичям, гузал, поэтик.

⁵ М а й г у н — май рангли, қизил рангли.

⁶ Р ў з а ф л у н — қундан-қул орғиб борувчи.

⁷ Ч ў м у р д и — чўкгарди, варқ қилади.

⁸ Д а ж л и — Ироқдаги катта дарё.

⁹ Д и л х у н — дили қон бўлган, дилафтор, қамгил.

* * *

Не бўлди, дардима, эй бевафо, даво қилсанг,
Вафова ваъда қилиб, ваъдара вафо қилсанг.

Танимни қурб¹ физосида² хоки раҳ³ эттинг,
Бошимни васл эшикига ошно қилсанг.

Сунуб⁴ қўлумни кзунгга, мурод этиб ҳосил,
Очиб юзунгни, кўзум ҳожатин раво қилсанг.

Висол авжи бийик, эй кўнгул қуши, сен наст,
Етишмак анда не мумкин, агар ҳаво қилсанг.

Жаҳон валии чу олур, бир қадаҳни, эй соқий,
Олурмен, икки жаҳон мулкига баҳо қилсанг.

Замона аҳли жафъсин тавофул⁵ айларсен,
Алар тавофул этиб, кош сен жафо қилсанг.

Агарчи аҳли наводур вале ул ой боқмас,
Навоиё, печа булбул киби наво қилсанг.

¹ Қ у р б — яқинлик.

² Ф и з о (Ф а з о) — майдон, сахн.

³ Х о к и р а ҳ — оёқ ости тупроғи.

⁴ С у н м о қ — узатмоқ, чўзмоқ.

⁵ Т а в о ф у л — бешарволик, ўзин билмасликка солиш.

* * *

Эй кўнгул, мен тарки ишқ эттим вале фаш этмагил,
Мен сенга сиррим дедим, сен элни сирдон этмагил.

Эй кўз, амди айладим ҳар чехрадин қатъи назар¹,
Қил таҳаммул² доки атрофимни қон ёш этмагил.

Соқие, қуйдум аёнингга сиришким лаълини,
Лутф этиб, бу майға жоми ҳажр подош³ этмагил.

Риштаи⁴ меҳр уздум, эй машшота⁵, зулфи қиссасин
Кун узотиб, нотавон кунглумга чирмош этмагил.

Гвр десаиғ қаддинг бўлуб хам, қолмағайсаи фитнага,
Кўз солиб ҳуениға, майли ул кўзу қош этмагил.

Ҳажр тошин ёвдурубким қовди, ўлсам, эй рафиқ,
Қабрим устида тўкар тошинг жуз⁶ тош этмагил.

Эй Навоий, фақр йўлида ер ўнгил ҳар қадам,
Яъни ул йўлда қадам сайр ичра жуз бош этмагил.

¹ Қ а т ъ и н а з а р — нигоҳин узини.

² Т а ҳ а м м у л — сибр, бардон, чидам.

³ П о д о ш — 1) аваз; 2) ҳамроҳ.

⁴ Р и ш т а — 1) иш, тир, танош; 2) томар.

⁵ М а ш ш о т а — пардох берувчи.

⁶ Ж у з — ...дан бўлак, ...дан бошқа, ...дан узга.

* * *

Эй пари, юз ёралиқ кўнглум сари назаора қил,
Ерасиз ҳар қайдаким топсанг, ани ҳам ёра қил.

Пора-пора айлагач бир-бир анинг ажзосини¹,
Юзларин борининг оҳим дуди бирла қора қил.

Хайли ҳиндудекки, душман илгида бўлмай асир,
Ҳар бирисин олам ичра бир тараф овора қил.

Чун алар овора бўлди, кўзларимни ҳам ўюб,
Ўтқа ташлаб, уйларин ҳам топ билв юз пора қил.

Ул икавдин бошима келган балову руссани
Айлабон муздоқ уқубатлар, замоне чора қил.

Кўзу кўнглум бўлмаса, неткунг, агарчи, эй сипехр,
Хўбларва сарвдин қад, меҳрдин рухсора қил.

Эй Навоий, ўйнарунг йўқ ишқ то юз кўрмагунг,
Узр айтиб, ер ун-у. сўз таркини якбора² қил.

¹ А ж з о — бўлақлар, парчалар, бутуннинг қисмлари.

² Я к б о р а — бир йўла.

* * *

Ёр агар базми аро ғамгинларин шод айласа,
Рози ўлдум, кош мен ғамгинни ҳам ёд айласа.

Нахли қаддиға сабодин етсв осеб¹, ўзини бор
Садқаси юз сарв янглиғ банда озод айласа.

Боябон қадду юзунгни кўрса боғ ичра, не тоғ,
Сарвини гар ўтға ёқса, гулни барбод айласа!

Кўнглум афғони анга эрмас ажаб, гар етмаса,
Ўт уни етмас қуёшқа, гарчи фарёд айласа.

Эй кўнгул, чун олам ахлиға вафо йўқтур, киши
Авло² улким, ўзини бекасликка муътод³ айласа.

Шайх ила зуҳди риёидин малул⁴ ўлсам, қани
Дайр пириким, фано ойинин⁵ иршод⁶ айласа.

Эй Навоний, одамийлиғдин йироқдур сен киби
Ёрлиққа⁷ кимки майли одамизод айласа.

¹ О с е б — зиён, зарар, кулфат.

² А в л о — аҳли, афзал.

³ М у ъ т о д — ўрганиш, одатланиш.

⁴ М а л у л — ғамгин, хафа, ранжиган.

⁵ О й и н — 1) расм, одат; 2) йўл-йўриқ.

⁶ И р ш о д — турри йўл кўрсатиш, раҳбарлик қилиш.

⁷ Е р л и қ — дўстлик.

* * *

Гул керакмастур менга, мажлисда саҳбо¹ бўлмаса,
Найлайин саҳбони, бир гул мажлисоро бўлмаса.

Баам аро хуштур қадаҳ кавкаб, вале эрмас тамом,
Мутриби хушлаҳжан² хушидеиймо бўлмаса.

Меҳру моҳу³ Муштарийо⁴ Зуҳра⁵ чун қилди тулуъ,
Ҳеч наҳс⁶ ахтар тулуъи анда қатъо⁷ бўлмаса.

Мунча бўлса ҳам муяссар, жамъ эмас хотир ҳануз,
Токи муғ кўида бир маҳфуз⁸ маъво бўлмаса.

Чун бу ерда ичкаридин руст⁹ боғланди эшик,
Одам эрмас ул кишиким, боданаймо¹⁰ бўлмаса!

Хуштурур бу навъ амният¹¹ вале ақшомрача
Гар фалақдин бир хиёнат ошкоро бўлмаса.

Ҳар кишига умрида бу навъ бир кун берса даст¹²,
То абад кам йўқ агар бўлса яна, ё бўлмаса.

Умр баъзида нашо¹³ асбоби дилкашдур, басе,
Гар ҳаводис¹⁴ шаҳнасидин¹⁵ анда яғмо бўлмаса.

Эй Навоий, гар насибиндур абад умри, керак
Хотирингда ёрдин ўзага таманно бўлмаса!

¹ Саҳбо — қизил май, олий сифатли май.

² Хушлаҳжа — хушқовоқ, ёқимли.

³ Моҳ — ой.

⁴ Муштарий — Юпитер сайёраси.

⁵ Зуҳра — Венера сайёраси.

⁶ Наҳс — бадбахтлик, бахтсизлик.

⁷ Қатъо — ҳеч қачон, асло.

⁸ Маҳфуз — сақланган, асраган.

⁹ Руст — маҳкам, қаттиқ, мустаҳкам.

¹⁰ Боданаймо — соқий, қосагул.

¹¹ Амният — тинчлик, хотиржамлик.

¹² Даст бериш — муяссар бўлиш.

¹³ Нашо — шодлик, хурсандчилик.

¹⁴ Ҳаводис — ҳодисалар, воқеалар.

¹⁵ Шаҳна — соқчи, шобон.

* * *

Тун ақшом келди кулбам сари ул гулрух¹ шитоб айлаб,
Хироми суръатидин гул уза хайдин гулоб айлаб.

Қилиб мужгонши шабришлар² киби жон қасдиғи ханжар,
Белига зулфи анбарборидин мушкни таноб айлаб.

Қуёшдек чехра бирла тийра кулбам айлагач равшан,
Мана титратма тушти зарра янглиғ изтироб айлаб.

Кулуб ултурди-ю, илким чекиб, ёнида ер берди,
Такаллум бошлади ҳар лафзини³ дурри хушоб⁴ айлаб.

Ки: «Эй зори балоқаш ониқим, менсиз нечуктурсен?»
Мен ўлдум лолу айта олмадим майли жавоб айлаб.

Чиқарди шишаи май доғи бир совар тула куйди,
Ичиб, тутти менга, юз навъ нозосо⁵ итоб⁶ айлаб.

Ки: «Эй мажнун, пари кўрдунг магарким, тарки
хуш эттинг?
Такаллум қил бу соварни ичиб, рафъи⁷ ҳижоб айлаб!»

Ичиб, фарёд этиб туштум левияв бориб ўздим,
Мени йўқ бодаким, лутфи анинг масти хароб айлаб.

Аниким, элтқай васл уйқуси ишрат туни мундоқ,
Павойидек истар то субҳи маҳшар⁸ тарки хоб⁹ айлаб.

¹ Гулрух — гул юзги, гулал кили; мажозан: маҳбуба.

² Шабриш — тунда юрүвчи; йўлтўсар, қароқчи.

³ Лафз — суз, ибора.

⁴ Хушоб — тоза, тиниқ.

⁵ Нозосо — ноз пралани, ноали.

⁶ Итоб — 1) ноз, қарашма; 2) қаҳр, татив, маломат, ғалб.

⁷ Рафъ — юксалиш, кўтариш.

⁸ Маҳшар — қиймат кунда одамлар йиғиладиган жой.

⁹ Хоб — уйқу.

* * *

Барримни тифи ҳажр ила юз пора қилдилар,
То ёр кўйидин мени овюра қилдилар.

Буткудек эрди васл ила то кўнглум жароҳати,
Ҳижрон қиличи бирла яна ёра қилдилар.

Мазмуни ўлмаку оти ҳижрон гами деган
Юз минг жафони жонима яқбора қилдилар.

Турван ёшим оқиздилар ул оӣ фироқида,
Собитларимни¹ кавкаби сайёра² қилдилар.

Воиз³ уни суруд⁴ эрур ишроли айшнга,
Қисмат кунда оники, майҳора қилдилар.

Май тутки, жом даврида — ўқ топдилар илож,
Жамъики чарх данрини назора қилдилар.

Ё Раб, не дей алариники, мискин Навоийни
Беҳушу ақлу бедилу бечора қилдилар.

¹ С о б и т — мустаҳкам, турму; исботланган, тасдиқланган.

² К а в к а б и с а й ё р и — сайр қилувчи келду; мажозан: кўз ёши.

³ В о и з — ваъз айтувчи, насихат қилувчи.

⁴ С у р у д — 1) қушиқ, ашула; 2) оҳанг.

* * *

Паризодеки, мушкин зулфи жоним мустаманд¹ этмиш,
Малойик² қушлари ул ҳалқа мўлар³ бирла банд этмиш.

Самандишгим, ёлишдек⁴ теа эрур, юз шукрим, гардун
Анга бизни самандарван⁵, мунга гарди саманд этмиш.

Чекарга ишқ оташгоҳига девонд кунглумни
Қазо ҳар бир шарар торини бир ўтлуқ каманд этмиш.

Вафога телбаликдин нописанд ўлсам, ани кўрким,
Ўафога кимни менча ул паринайкар писанд этмиш.

Майн равшан тут, эй соқийки, кунглум тийра қилмиш
шайх,

Даму афсуи била баским, анга изҳори панд этмиш.

Лабингда нўшу захри ҳажр оқимда, тонг эрмас, гар
Менга ҳар захрханд⁶ ўлванда ул бир нўшханд этмиш.

Лаби лаълин малохат холи бирла баҳравар⁷ қилван,
Менинг жонимни доғи ишқ бирла баҳраманд этмиш.

Биравким, сарвадек озодаван⁸ бўлди бу бор ичра,
Қазо деҳқони⁹ ҳам сарсабз¹⁰ ани, ҳам сарбаланд¹¹ этмиш.

Навоий, кеч висол уммидидинким, Ҳақ сени беҳад
Залилу¹² зору ёрингин азизу аржуманд этмиш.

¹ М у с т а м а н д — ҳафта, нотаваон, ҳоҷатменд.

² М а л о й и к — маляклар, фарияшталар.

³ М ў (й) — соч.

⁴ Ё л и ш — утқул, ёлқик, алаига, олов.

⁵ С а м а н д а р — афсонага кура, олов ичиде туғилтиб, олов ичиде яшовчи, ранги ҳам оловранг жонивор.

⁶ З а ҳ р х а н д — захарханд.

⁷ Б а ҳ р а в а р — баҳраманд.

⁸ О з о д а в а ш — қалди баланд, сарқомат.

⁹ Қ а з о д е ҳ қ о н и — Олтоҳ; тақдир.

¹⁰ С а р с а б з — яшилган, ҳаминша кўм-кўк; мажозан: шод, хуррам.

¹¹ С а р б а л а н д — боши баланд, юксак.

¹² З а л и л — хор, тубан, паст.

* * *

Бизнинг шайдо кўнгул бечора бўлмиш,
Малолат¹ даштида оқора бўлмиш.

Анги баским, ёвар тош устида тош,
Тапида ёра узра ёра бўлмиш.

Урарда дам-бадам хорова бошини
Сўнгалар анда пора-пора бўлмиш.

Бало тоғи аро ётқанда бемор,
Хазу² синжоби³ хору хора бўлмиш.

Қаро қилди нечукким рўзгорим,
Онинг ҳам хонумони қора бўлмиш.

Қадаҳ хуршиди⁴ қониким, вамидин
Сиришким кавкаби сайёра бўлмиш.

Навоий, чорадин кўп дема сўзким,
Ғамингра чорасизлиғ чора бўлмиш.

¹ М а л о л а т — милоқлик, азият, ғам-ғусса.

² Х а з у — ипакли мато.

³ С и н ж о б — силовин терисидан ишланган пуштин.

⁴ Қ а д а ҳ х у р ш и д и — майга шора.

* * *

Бир қатла бўлса эрди ул гулғуздор ошиқ,
Бўлғайму эрди мунча оллида зор ошиқ.

Ишқ ичра куйса эрди бир туп, қилур эди раҳм,
Ғам номи оҳ ўтидин чекса шарор ошиқ.

Хоре аёгин афғор этмай не фикри бўлғай,
Ғар қилса хора бирла кўнглин фитор ошиқ.

Жонни фидо қилсам таън этманғизаки, бордур
Ёр оллида ўларга беихтиёр ошиқ.

Шамъи жамолин очқач, ўртамаким не тошким,
Куймак аро керактур парвонавор¹ ошиқ.

Ишқ ичра эътиборинг гар йўқ, бу муътабардур,
Бўлса керак фанодин безътибор ошиқ².

Ошиқ эсанг, Навоий, кўп заъфдин торикма³,
Не бўлғусидур ўлмай зору низор ошиқ.

¹ П а р в о н а в о р — парвона каби.

² О ш и қ — илоҳий жамол ва камолга ошурфта бўлиб, тамоми жонду жаҳд билан Ҳақ талолини илловчи киши.

³ Т о р и қ м о қ — зерикмоқ, сиқилмоқ.

* * *

Хастадур жоним менинг, то борди жононим менинг,
Бўлмасун гар бурса жононим менинг, жоним менинг.

Гул тукулмиш сува, бормиш сарв ўзидиш гўйё,
Чехра очмиш боғ аро сарви хиромоним менинг.

Дафъа-дафъа қон аро жисмимдадур бир-бир туган,
Лолаедур гўйё ҳар дов ила қоним менинг.

Тилга олмиш телба кўнглумни яна хайли рақиб,
Қолмиш итлар оғзида мажнуни урёним менинг.

Мен анва ҳайрону эл минг захм урса беҳабар,
Беҳабар захм урғучилар доғи ҳайроним менинг.

Халқдин пинҳон мени маст айла, шояд, эй рафиқ,
Сокии ўлғвай шаммас¹ бу дарди пинҳоним менинг.

Эй Навоий, бўлмася бир пири² комил ҳиммати,
Ул йигит бедодидин йўқ махлас имкошим менинг.

¹ Ш а м м и — бир оқ, оқина, қисқача.

² П и р (ш а й х, м у р ш и д) — таъвибул тарикатида муридга раҳ-
намоллик қиладиган шайхоний шарифатди юксак мақомга кўтарилган
кishi.

* * *

Шоми ҳажрим кўрдунг, аммо зулм таркин тутмадинг,
Ваъдаи шамъи висол эттинг вале ёрутмадинг.

Ваъдаи васлинг илик бергай деб ашким бўлди бəҳр,
Чунким ул дарё аро фарқ ўлдум — илгим тутмадинг.

Васл пўшидий кўнгулни қилмадинг бир лаҳза хун,
Ҳажр заҳри бийимиди из қатла то кўрқутмадинг.

Оташин¹ гул вунчасидек ўртадинг кўнглумни, лек
Очибон ани насими васлидин совутмадинг.

Донаи ашкимгаким, ром ўлди ҳижрон қушлари,
Эй кўнгул, бир кун фиғонингдин ани уркутмадинг.

Ҳаста кўнглумким, вamu хуноба қилдинг қисмати,
Бу визою² шарбат ул бемордин ўксутмадинг.

Бодаи васлин ванимат тут, Навоий, зинҳор —
Ким, не қонларким, бу гулгун сувни истаб ютмадинг.

¹ О т а ш и н — 1) ут.и, алағали; 2) ут.и қизил, оловранг.

² В и з о — озиқ-овқат, егулик, твом.

* * *

Баҳор андоқки булбул гулғузори тоза истармен —
Ки, ул гулбоиғ¹ ила ўзни балаид овоза истармен.

Чу ул гул тоза-тоза ўт солур кўнглум аро, мен ҳам
Ул ўтдин кукрагим доғини тоза-тоза истармен.

Чу йўқ андоза ишқим бирла шавқимға, ул ойни ҳам
Жамолу меҳр ойнида беандоза истармен.

Эритсам гар кўнгул чоки учун найконларинг, тонг йўқ,
Темурдин чун ҳисори² дард учун дарвоза истармен.

Узори шавқи тивидин ўлуб қошлиғ кафан бирла,
Анинг ҳар хоридин ҳавро³ юзига воза⁴ истармен.

Фироқинг ичра, розимен, фалак жисмим уйин йиқса,
Хилофи одат: уй найрон қилурға роза⁵ истармен.

Навойи назмининг авроқи⁶ зулфунгдин паришондур,
Анинг жиддиға сунбул торидин шероза⁷ истармен.

¹ Г у л б о и ғ — 1) балаид ови билан ноза тортиш; хушовоз билан сай-
раш.

² Ҳ и с о р — қалъа, қўриқ, истеҳком.

³ Ҳ а в р о — ҳурлар, гўзаллар.

⁴ В о з а — кизга суртилдиган ула-элик.

⁵ Р о з а — тош йўнучи.

⁶ А в р о қ — яврақлар, саҳифалар.

⁷ Ш е р о з а — китобни муқоваллиди унинг саҳифалари сочилигани
учун ипак билан тикиш.

* * *

Йўлуида туфроғ ўлдум, эй сабо, ўтсанг гўборимға,
Қуюн бўл, доғи элтиб садқа қилвил гўлғузоримға.

Гар ўлсам ўл малаксиймо¹ пари ҳажрида, айлангай
Пари бирла малак шарвонадек шамъи мазоримға.

Фироқл тийрборонинки чектим, қушға ўхшатқай
Ки, юлмишлар юнтин. боққан киши жисми фигуримға.

Қуёш янглиғ юзунг ҳажрида эрмас ёрумоқ музкин,
Гар ўлса юз қуёш толаъ қорарған рўзгоримға.

Йигитлар ишқини гар ихтиёр этмай десам, қўймас
Йигитлик бирла ошиқшевалик² ўз ихтиёримға.

Жунун водийсида қолур сабо юз дашти нўямдин³,
Анга етмон, не илдам сўйр экин чобукеуворимға.

Сени, эй музбача, маҳрумлуқдин асрасун Тенгри,
Агар бир жоми май бирла илож этсанг хуморимға.

Фано майхонасининг⁴ майфурушиға⁵ фидо жоним —
Ки, май эҳсон қилур ҳолатда боқмас йўқу боримға.

Вафо ўтиға мен куйдум, вале топқай Навонӣдек
Муҳаббат риштася боққан киши ҳар бир шароримға.

¹ М а л а к с и й м о — фарингтага ўхшаш; ниҳоятда гўзал.

² О ш и қ ш е в а л и к — ошиқлик иши, одати.

³ П ў я — югуриш, елиш.

⁴ Ф а н о м а й х о н а с и н и — ориф ва аълилар давраси, мажлиси.

⁵ М а й ф у р у ш — май сотувчи; мажозан: руҳоний раҳбар, пир, муршид, қомил инсон.

* * *

Ваҳки, чамандин яна эшти шамол ўзгача,
Ҳар дам ўлур атридин кўнглума ҳол ўзгача.

Булбулу қумри чекиб лаҳну наво узив навъ,
Кўргузадур сарву гул ванжу далол¹ ўзгача.

Савсан ўлуб сарбаланд, гунча қилиб нўшханд,
Элга алардин етиб дафъи малол² ўзгача.

Сунбули пуртоб³ ҳам, лолаи сероб⁴ ҳам
Дуд ила ўгдин бўлуб шибҳи⁵ мисол ўзгача.

Кирди магар дилбарим, хури паринайкарим,
Гулиан аро кўнглида фикру хаёл ўзгача.

Бўлса манва дови йўл андаки, айни айлар ул,
Қилсам эди маст ўлуб қолу мақол⁶ ўзгача.

Умри абад топқамен тутса манва бир қадах,
Нашъан майдин вигя ҳусну жамол ўзгача.

Даҳрда йўқтур карам, даҳрнинг аҳлида ҳам,
Қилмағасен, эй кўнгул, фикри муҳол⁷ ўзгача.

Зухд, Навоий, санга бермади масжидда файза,
Эмди кириб дайр аро тарҳни сол ўзгача.

¹ В а н ж у д а л о л — поз-кавшма.

² Д а ф ъ и м а л о л — ям ташишларни йўқолиш.

³ П у р т о б — кўп ҳалқа-ҳалқи.

⁴ С е р о б — 1) мўл-қўл; 2) сереув; 3) мажозан: дурахшон, ярқирок.

⁵ Ш и б ҳ и — ўхшаш, монанд.

⁶ Қ о л у м а қ о л — гап-сўз, гуфтуғу, суҳбат.

⁷ Ф и к р и м у ҳ о л — амалга ошмайдиган фикр.

* * *

Қаю қушким, қўнар бу пайкари¹ Мажнунмисол узра,
Эрур ган заъфидин қундекки, йўнрайлар хилол² узра.

Бало тоши хам ўлван қаддим устидин йироқ кетмас,
Биайних³ пуқта янглиғким, тумар ёванда зол⁴ узра.

Агар майгушлуғидин ранг айлар эрса машшота,
Кўзумнунг мардумин қўйрил ўюб ул турфа хол узра.

Қошингнинг тоқи устида эмастур шбарин холинг,
Зухал⁵ гўё очибтур оразин мушкин ҳилол узра.

Не тонг, нозуклуғидин гар қурайши(й)⁶ бўрк⁷ оғир келди,
Хам айлар, чун қиров кўпрак ёвар нозук ниҳол узра.

Саводи хат била ҳам оразинг хуршиди равшандур.
Сафода не тафовут соя тушкандин зулол⁸ узра.

Белинга то сочинг чирмашти, рашиқдин авнинг ҳар тун
Димовимда тонг отқунча хаёл эрминн хаёл узра.

Кўзумни истасанг равшан, қадаҳни ёпма, эй соқий,
Керакмастур саҳоб⁹ ул ахтари фархундафол¹⁰ узра.

Навой, ёр лаълида учуктур, йўқса ёпунгги
Чибиннинг парридин бир поря қўнган чоғда бол узра.

¹ П а й к а р — жугса, гавда, вужуд.

² Х и л о л — нозик, озин.

³ Б и а й н и х — худди, айнан.

⁴ З о л — араб алифбасининг тўққизинчи ҳарфи.

⁵ З у х а л — Сатурн сайёраси.

⁶ Қ у р а й ш и й — Қурайш қабиласига мансуб.

⁷ Б у р к — бош кийим, қалпоқ.

⁸ З у л о л — 1) тўник, тоза, ширин сув; 2) жом, шароб.

⁹ С а ҳ о б — булут.

¹⁰ Ф а р х у н д а ф о л — бахтли, савдатли.

* * *

Зулфиға майл, эй насими анбарафшон, айлама,
Тарқатиб икк пора кўнглумни париншон айлама.

Олам аҳли жонига раҳм айлаб, эй чобуксувор,
Отланиб усрук, яна оҳанги майдон айлама.

Азми гапга айлаб тун ақшом, ой киби айлаб тулуъ,
Чархининг кз минг кўзин ҳуснунига ҳайрон айлама.

Захмлик бағримни юз минг пора айлаб тиф ила,
Зулмдин ҳар порасин бир қатран қон айлама.

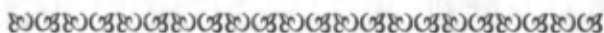
Диб эмишсен: айлагум ислом элинда қатли ом¹,
Айлама бу зулмни, эй номусулмон, айлама!

Гар, десанг, кўнглунгни гардун таҳ-батаҳ² қон этмагай,
Хурда майлим қунчадек кўнглунгда пишҳон айлама.

Эй Павоий, базм тузган эрмин ул гул бов аро,
То париншон бўлмавсан, булбулдек афшон айлама.

¹ Қ а т л и о м — қирини.

² Т а ҳ - б а т а ҳ — қаватма-қават.

* * *

Кимса ҳаргиз кўрмади чун аҳли даврондин вафо,
Улки даврон офатидур, не таматъ ондин вафо.

Жониму умрумдур ул ой, бевафо бўлса, не тонг,
Қайда кўрмиш кимса ҳаргиз умр ила жоңдин вафо!

Гар вафо қилсанг, эрур андинки, бордурсен пари,
Йўқса, ким оламда кўрмиш навъи инсондин вафо?!

Ваҳки, даврон аҳлидин жуз бевафолиғ келмади,
Ҳар нечаким, кўрдилар мен зори ҳайрондин вафо.

Чун вафо гулбарги даврон боғида очилмади,
Бежиҳаттур, кимки истар бу гулистондин вафо.

Кимса кўнглин кимсадин истаб вафо олдурмасун —
Ким, манга худ етмади ул кўнглум оловондин вафо.

Эй Навоий, гар вафосиз чикти ул султони ҳусн,
Тоштинг элдинким, тиларсен эмди султондин вафо?!

* * *

Гулишани иқбол хори меҳнатига арзимас,
Бодаи гулгун хумори накбатига¹ арзимас.

Лоларухлар² васлида кў йил киши қилса нишот,
Бир замонлик, билки, дори фурқатига арзимас.

Баҳру кон нақдин агар йиғининг вале етқач ажал,
Барчани солиб кетарнинг шиддатига арзимас.

Ҳар неча терсанг йиғитликнинг баҳори гулларин,
Бир хазони шайбу³ оҳи ҳасратига арзимас.

Тахти иззат узра насб⁴ этса биронини даври чарх⁵,
Дэл⁶ кўйининг кубори зиллатига⁷ арзимас.

Ҳар неча давлат саҳоби соҳса гавҳар бошинга,
Англаким, бир қатла барқи офатига арзимас.

Хирқам олиб раҳи⁸, дурди⁹ дард бер, эй майфуруш —
Ким, харобот аҳли софи ишратига арзимас.

Ҳар замон ёр кетар, жонимини оливл, эй ажал —
Ким, ҳаёт аҳбоб дарди фурқатига арзимас.

Кимса бирла тутмавил ушрат, Навоний, негаким,
Айришурда манга бўлган ҳолатига арзимас.

¹ **И а к б а т** — 1) машаққат, қийинчилик; 2) фалокат, бахтевалик.

² **Л о л а р у х** — лола кўли, қизил кўли; мажозан: маҳбуба.

³ **Ш а й б** — соҳ-соқалининг оқарини, қариллиқ.

⁴ **Н а с б** — қўйиш, тиклаш, тайинлаш.

⁵ **Д а в р и ч а р х** — фалокатнинг айланмини, тақдир.

⁶ **Д э л** — бушатини, четлатини; иетельфо.

⁷ **З и л л а т** — хорлик, тубанлик, наслик.

⁸ **Р а ҳ и** — гаров.

⁹ **Д у р д** — мий қуйқаси, қолдини. Тисаввуфда — қиноват ва номуродинг Маҳбубнинг ошқини ётоқат қилувчи ёдини ҳам билдиради.

* * *

Не ажаб, қоп йнғласам аҳли замондин дам-бадам —
Ким, алардин вам уза вamdур, алам узри алам.

Сўз демак бўлмас аларининг зулми ёхуд лутфидин,
Чун ул кўптин доғи кўптур, бу камдин доғи кам.

Чарх гўёким чекар меҳнат юки давр аҳлидин —
Ким, бори жисмида анжумдин тер ўлмиш, қадди хам.

Лавҳан¹ хилқатларида² йўқ магар ҳарфи жафо,
Сафҳан хотирларида йўқ магар нақши ситам.

Сойири ифрўт иши бу бўлса, улким фард эрур,
Барча элдин ҳуен аро оздур анга юз муғча ҳам.

Чун жафо тортар киши — бори биравдин тортса,
Ким вафо қилса кишига, бўлмаса ул доғи вам.

Кўзи қотил, қоши офат, оқзининг нутқи фусун
Истарам, лекин жаҳонда йўқтурур мундоқ санам.

Топмағунг дайри фано аҳлида ёнғ боштин³ бақо,
Қилмағунча бодан ваҳдат⁴ вужудунгни адам.

Эй Навоий, мосиваллоҳдин⁵ кесилмак кимсани,
Лимааллоҳ⁶ манзилни еткурур аввал қадам.

¹ Л а в ҳ а — саҳифа.

² Х и л қ а т — яритилиш, пайдо бўлиш.

³ Ё н г б о ш т и н — янгидан, қайтадан.

⁴ В а ҳ д а т — Оллоҳ таолонинг ягоналиги, тавҳид. В а ҳ д а т бодаси (м а й и) — маърифат нури.

⁵ М о с и в а л л о ҳ — Оллоҳдан бошқа ҳеч нарса, Оллоҳнинг узигина.

⁶ Л и м а а л л о ҳ — Оллоҳ учун.

* * *

Долazor армаски, оҳимдин жаҳонға тушти ўт,
Иўқ шафақким, бир қироқдин¹ осмонға тушти ўт.

Дедилар: эл хонумонин ўртаг ул рухсор ўти,
Бу сўз эшиткач, мени бехонумонға тушти ўт.

Оразингнинг ламъаси куйдурди сабрим хайлини,
Барқи офат чоқилиб, ул қорвошға тушти ўт.

Ўқларинг кўнгулумға тушкач, куйди ҳам кўз, ҳам бадан —
Ким, қуяр хўлу қуруғ, чуи пайситонға тушти ўт!

Совуруб гул хонумонинму қуюп рангин экин,
Ё фалак бедодидин сарви равонға тушти ўт?

Куйдум ул дамким, юз очдинг халқни куйдургани,
Элга ўт солдинг вале мен нотавошға тушти ўт.

Эй Павоний, билки, оҳе чекминам бейхтиёр,
Десаларким, бешаи² Мозандаронға³ тушти ўт.

¹ Қ и р о қ — қирғоқ, чекка, чет.

² Б е ш а — тўқай, чапгальор, ўрмон.

³ М о з а н д а р о н — Эрондаги вилоят.

* * *

Холу хатинг хаёлидин, эй сарви гулгузор,
Гоҳе кўзумга хол гушуптур, гаҳе кубор.

Юзунгда хол сафҳада томған киби қора,
Холинг малоҳати туз эрурким, қорада бор.

Жонимни ўртаган кюзу холингни билмасанг,
Ўт шуъласида айла гумон бир ўчук шарор.

Билман¹, кўнгулда холларингнинг хаёлидур
Е кирпигниг тиквиларин айлабсен устувор.

Ҳар дам кўнгул ҳалоку кўзум тийра бўлмагин,
Билгай бировки, ери эрур шўху холдор.

Машшотан қазо² безамини холу хаттини,
Беихтиёрлиқда манга борму ихтиёр?

Мискин Навоний холи³ лабинг⁴ кўреа, жон берур,
Боқсанг не бўлди суврати ҳолига, эй нигор?

¹ Б и л м а н — билмайман.

² М а ш ш о т а н қ а з о — оро берувчи қудрат, яъни Худо.

³ Х о л — тасаввуфда илоҳий зотнинг ягоналиги тимасли.

⁴ Л а б — сўфийлар истилоҳотида маънавият оламидан шибига маънавлар воситасида, авлиёга эва илҳом орқали позил булдинган калом. Шунингдек, ярининг илоҳий маърифатига кон сўзи на бу жонбахш каломнинг мазмуни ҳам кўзда тутилади.

* * *

Не тирикмен, не ўлук, не сов, не бемормен,
Айта олмонким, фироқингдин не янглив зормен.

Нуқтаи оқзинг намидин тортибон жадвалдек оқ,
Ашк селин оқизиб, сарганта чун паргормен.

Дўстлар, кўнглум ҳадисин¹ демангиз Тенгри учун —
Ким, мен ул девонан саргантадин безормен.

Кўнглагингдинким тонар жон дам-бадам Юсуф исн²,
Эй азизим, мен ҳам ул кўнглак аро бир тормен.

Бир кудш ҳажрида туидек рўагорим тийрадур,
Тошг эмас, гар тун киби мотам тутуб йивлормен.

Майда афюн эзгил, эй мувким, бу эски дайр аро
Телбарармен қуссадин гар бир нафас хушөрмен.

Невчун эл дашному таънидин бўлай ошуфтаҳол,
Эй Навоий, чун неким дерлар, юз онча бормен.

¹ Ҳ а д и с — 1) сўз, калом; 2) ҳикоя, нақл.

² Маълумки, нуридийдаси Юсуфдан айрилган Яъқуб алайҳиссалом унинг ҳажрида йиқлай-йиқлай кўр бўлиб қолади. Оллоҳнинг марҳамати билан беайблиги исботланиб, Миср ҳукмдори бўлган Юсуф алайҳиссалом ҳузурига оспляқ сўраб борган ақляридан буни эшитиб, улар орқали отасига ўз кўйлагини бериб юборади. Кўйлақдан ўқининг исмини туйган Яъқуб алайҳиссаломнинг кўзиши очилиб кетади. Бу ерда шу воқеага ишора қилиниб, исн кўр кўзларни очадиган Юсуфнинг кўйлаги ҳам аслида ёр кўйлагидан ҳар лаҳза жон тошшои таъкидланмоқда.

* * *

Лабларингким, ҳайф эрур тенг тутмоқ они қанд ила,
Синдурур кз қанд бозорини шаккарханд ила.

Токи ҳайронмен санга номус ила итмин кўнгул
Телба янглижим, қочар эл юфил ўлавач банд ила.

Одам ул соатки жаннат ичра авлодин кўрар,
Не қувонгай дам-бадам сен нозани фарзанд ила!

Қўй насиҳат, зоҳидо, ўтлув дамимдин ваҳм қил,
Телба ит имкони йўқтурким, сорабгай панд ила.

Ҳожатингни элга арз этмакка ҳожат бўлмасун,
Хуш чиқишсанг лаҳзае бу зори ҳожатмаид ила.

Лабларинг ҳажринда кз парқандким бўлмин кўнгул,
Лавъ эрур маҳлул¹ қон ўрнига ҳар парқанд ила.

Чун Навоий кўнгли синди, эмди дутфунг не осие —
Ким, ушатса ширани бутмас яна найванд ила.

¹ М а ҳ л у л — эритилган, суккутирилган.

* * *

Эй кўнгул, келким, бало базмида жоми нам тутай.
Ўз қатиқ ҳолимға ўлмастипи бурун мотам тутай.

Икклабон бошимға оҳим дудидин чирмаб қаро,
Мотамим эл сўнгра тутқунча, ўзум бу дам тутай.

Олам аҳлиға нечи қилдим вафо, кўрдум жафо,
Эй кўнгул, келгилки, тарки жумлаи олам тутай.

Эмдиким, ишрат суруридин очилманг, эй кўнгул,
Навҳа оҳангин тузуб, бир дам сени хуррам тутай.

Мастилидин ўзга йўқ дардим иложи, соқиё,
Мий кетурким, ҳам ичай бир лаҳза они, ҳам тутай.

Қўйил, эй ножиҳки, муғ дайрида¹ ўз аҳволима,
Масти лояъқил² ёқам йиртиб, суруди нам тутай.

Чун жаҳон бирла жаҳон аҳлиға йўқ эрмиш вафо,
Эй Навоий, мен фано сарриштасин маҳкам тутай.

¹ М у г д а й р и — оташпарастлар ибодатхонаси; мажозан: майхона.

² Л о я ъ қ и л — ақлсиз, ҳушсиз.

* * *

Дилрабо, сендин бу ватким, менда бордур, кимда бор?
Фурқатиндин бу аламким, менда бордур, кимда бор?

Мазраи¹ айшим кўкармайдур самуми² оҳдин,
Йўқса, ёндин мунча ватким, менда бордур, кимда бор?

Қўйма миннатким, кўзумдек пок киз ҳеч кимда йўқ,
Бўйла ишқи пок ҳамким, менда бордур, кимда бор?

Бахт ул ой қасрига қўймас, йўқса дуди оҳдин
Бу каманди ҳам-бахамким³, менда бордур, кимда бор?

Қалби рўйандуд⁴ ила байъ⁵ этса васлин, эй кўнгул,
Дордин мунча дирамким, менда бордур, кимда бор?

Бор экин вобаста⁶ тавфиқ, йўқса, эй рафиқ,
Бу қадар шавқи ҳарамким⁷, менда бордур, кимда бор?

Эй Навоий, гарчи журмум кўнтурур, лекин бу навъ
Хусрави⁸ соҳибқарамким, менда бордур, кимда бор?

¹ М а з р а б о — экин экиладиган жой, экинзор.

² С а м у м — гармисел.

³ Х а м · б а х а м — эгилган, букилган.

⁴ Р ў й а н д у д — риб, сохтакорлик билан булган; қозилми.

⁵ Б а й ъ — савдо; қинмат, нарх.

⁶ В о б а с т а — боклик, алоқадор.

⁷ Ш а в қ и ҳ а р а м — ҳаж ингиёри, Қалба зиёрати ҳақида сўз бор-моқда.

⁸ Х у с р а в — подшоҳ, ҳукмдор.

* * *

Кўнгул ичра вам камлиги асру вамдур,
Алам йўқлуғи дағи қаттиқ аламдур.

Ема дарду андуҳдини вамки, истаб
Топилмас бу давр бўлса, бу муғтанамдур¹.

Хуш ул дардим, юзлапур лаҳза-лаҳза,
Хуш ул дамки, хотир аро дам-бадамдур.

Жаҳон ичра ҳамдард кам бўлса, тонг йўқ —
Ки, бедард кўп, лек дард аҳли камдур.

Мапга ишиқ дарди эмас муҳлику, бис,
Замон дарди, аҳли замон дарди ҳамдур.

Харобот аро, эй хуш ул ринди² сармаст³ —
Ки, олинда олам вужуди адамдур.

Мақом этса туфроқ уза тахти Жамшид,
Сафолики, ул май ичар, жоми Жамдур.

Қадаҳ ваяҳи гар шайхдини ҳосил эрмас,
Не вам, дайр пири чу соҳибкарамдур.

Навоний ичар бода ул шўх тутқич,
Неча гарчи тақво била муттаҳамдур.

¹ М у р т а н а м — воқимат.

² Р и н д — шариат ва тарикат боғиқларидан ўтиб, ҳақиқат иерорини етган киши. Тасаввуф адабиётида ринд молу давлатни кузга намаган ҳурфикри, исёнкор, майпараст, плохий ишиқдан сармаст ва сархуш ошиқ тимсоли бўлиб келади.

³ С а р м а с т — маст, сархуш.

* * *

Юзунгдек қамар йўқтур, қадингдек шажар¹ йўқтур,
Шажар бўлса ҳам, анда лабингдек самар йўқтур.

Кўзум ашқининг руди² оқар тезу тунд андоқ —
Ки, гар уйқу кўз сари келур ҳам гузар йўқтур.

Отин тутсалар ногаҳ кетар, ўйла, ҳушумким,
Бадан ичра руҳумдин, дегайсен, асар йўқтур.

Кўнгул сўрғали келдинг, рафиқо, муни билким,
Ул оворадин сендек менга ҳам хабар йўқтур.

Йўлаунга нисор ашқим агар оз эрур, гар кўп,
Итингга визо кўнглум, агар бор, агар йўқтур.

Бу гулшанда, эй деҳқон, неча озмуи³ эгтим,
Вафо нахли экканга бажуз⁴ ҳусса бар йўқтур.

Навоний фироқингдин апингдек заиф ўлди —
Ки, ўрнида эл боқса, дегайлар магар йўқтур.

¹ Ш а ж а р — дарахт, ниҳол.

² Р у д — ариқ, сой, дарё, жилва.

³ О з м у и — синаш, имтиҳон.

⁴ Б а ж у з — ...дан бошқа, ...дан бўлак, ...дан узга.

* * *

Кўкрагимдур субҳнинг пироханидин¹ чокрок,
Киршиким шабнам тўкулган сабзадин намнокрок.

Бу кўнгул камнокидин то шодмон кўрдум сени,
Истарам ҳар дамки, бўлмай хотирим камнокрок².

Лайли андин қўйди Мажпун кўнглида рахти камин —
Ким, йўқ эрди мағанил ул водийда андин покрок.

Ўйла мужгон ханжарива ёпишибдур дурри ашк —
Ким, магар ондин ятиме йўқтурур бебокрок.

Жон олулда лабларингдин барча эл қулдур санга,
Жон берурда бир қулунг йўқ баидадин чолокрок³.

Одамлик туфронин берса фано елига чарх,
Оҳким, йўқтур киши аҳли вафодин хокрок.

Неча уқласанг⁴, Навоий кўнгли захминроқ бўлур,
Кўрмадук захмеки, тиккан сойи⁵ бўлмай чокрок.

¹ П и р о х а н — қўйлак.

² К а м н о к — камсин, қайғули.

³ Ч о л о к — 1) чаққон; 2) келинган, хушбичим.

⁴ Ў қ л а с м о қ — уқ отмоқ.

⁵ С о й и — сари.

* * *

Қон ютуб умре, жаҳон аҳлида бир ёр истадим,
Лекин ул камрак топилди, гарчи бисёр истадим.

Кимгаким жоним фидо айлаб, совиндим, ёр эрур,
Эрмас эрди ёрлиғда чун вафодор истадим.

Билмадим, олам элида йўқтурур мутлақ вафо,
Ваҳки, умри улча йўқтур, совиниб бор истадим.

Улки топилмас башир¹ жинсида, ваҳ, вафлат кўрунг —
Ким, пари хайлида мен девонаи зор истадим.

Сирри шиқимни, кунгул, куз бирла фаш этмак, не тонг,
Қалби тардомани² чун мен соҳибасерор³ истадим.

Шайх бирла хонақаҳдин чун ёруғлуқ топмадим,
Дайр пири хизматиға кўйи хаммор истадим.

Эй Навоний, чун рафиқе топмадим, бу руссадин
Ўзин бекаслик балосиға гирифтгор истадим.

¹ Б а ш и р — киши, одам, инсон; инсоният.

² Т а р д о м а н — ахлоқсиз, гуноҳдор.

³ С о ҳ и б а с е р о р — сирлар соҳиби, ориф, шир, комил инсон.

* * *

Топмадим аҳли замон ичра бир андоқ ҳамдаме —
Ким, замон оғибидин бир-бирга айтишсоқ таме.

Кимки даврон соғаридин дам-бадам хуноб ичар,
Ғам йўқ ар ҳар дам вақтин айтурға топса ҳамдаме.

Чарх узукнинг ҳалқасидур, лек ҳар кавкаб инга
Қатл учун остида қилғон захр нинҳон хотаме¹.

Йўқ фирювот даҳр ароким, шомдин сочин ёйиб,
Ёвдуруб ашқин, тутар ҳолинға ҳар туш мотаме.

Ғар будур олам, кишига мумкин эрмас анда ком,
Ҳақ магарким ком учун бонгин ёротқой² оламе!

Йўқ вафо жиеси бани одамда, бўл навмедким³,
Сен вафо кўрмак учун халқ ўлғуси йўқ одаме.

Нукта нозук бўлди асру, бўлғай эрди копки,
Шаммас бу рамздин зоҳир қилтурға маҳраме.

Дарди захм ўлмиш ичу тошим, қатаҳ қуй оқима,
Соқие, кўкеума дойидин доғи ёқ марҳаме.

Данр аро суҳбат бу яглиедур, Навоий, тонг эмас,
Нозаю фарёди бирла гар тузар зеру баме⁴.

¹ Х о т а м — узук, узукнинг қули.

² Е р о т қ о й — яратғай.

³ Н а в м е д — умидсиз.

⁴ З е р у б а м — энг ишгичка ва энг йўзон товуш.

* * *

Ўтга солғил сарвини, ул қадди машғун бўлмаса,
Елга берғил гулни, ул рухсори гулгун бўлмаса.

Сарғари оҳим жар ғам шони ҳижрон тоғига,
Яхшидур тоғ отқучи бу тоғ ҳомун¹ бўлмаса.

Телбалиқдин, ваҳки, ҳар дам дардим афзундур, агар
Ул пари ишқида ҳар дам дардим афзун бўлмаса.

Гар кўнгул қатл истабон сен ваъда қилдинг тоғла² деб,
Ушбу дам ўлтур, бу эҳсон бирла мамнун бўлмаса.

Хирқа жинсин раҳн учун, эй шайх, олмас пири дайр,
Бола бермас токи ўзлук жинси марҳун бўлмаса.

Фоний ўл васл истар ўлсанг, бенаволиедин³ не ғам,
Бўлмасун ҳарғиз матоъе дунёи дун⁴ бўлмаса.

Эй Навоий, тоғма, гар дер ул пари мажнун сени,
Ошиқ ўлрайму парива, улки мажнун бўлмаса?!¹

¹ Ҳ о м у н — дашт, саҳро, чўл.

² Т о ғ л а — қиёмат куни.

³ Б е н а в о — бечора, бебахра.

⁴ Д у н — тубан, раизил, хор.

* * *

Ҳажринг кунин бир йилчаву ҳар соатин бир ойча бил,
Ҳайрат маҳалли бўлмавай ун икки ой гар бўлса йил.

Ул ишвагар чуи очти киз — кўлга назар йўқ, тилга суз —
Ким, ашқдин бовланди кўза, ҳайратдин ул янгликки тил.

Чуи шаҳсуворим отланур, андин фалак лаъб ўрганур,
Ишқида жисмим тўлганур ул навъким, ўт узра қил.

То чиқмас ул гул бовдин, бўлмиш бу дарду довдин
Дардим овирроқ тордин, хошнокдин жисмим снги¹.

Эй ҳусн аро соҳибнино², хуршид — атонгдур, ой — ано³,
Истар эсанг ишбат яно: ҳам сарв — аро, ҳам гул —
снги⁴.

Кўк меҳридин айёрроқ, Баҳромдин⁵ хунхорроқ,
Сен ё фалак раддорроқ⁶, эй меҳри йўқ моҳим, дегил.

Кўрди Навоий жон аро кам шўъласи ҳирмон аро,
Кўз мардумидек қон аро, кўргач либосингни қизил.

¹ Ошиқнинг ишқ дардида ўртана-ўртана лифлангани — ҳас, хиник, сомон, барг, чуи даражасига тушиб қолгани тасаввуфда асосий шарт. Фақат шундагина илоҳий ишқ чиқмаси чақилиши билан у лав этиб ёнади-ю, мавшўқи ашъра қўшилиб-снгиб кетади.

² С о ҳ и б н и н о — бойлик эгаси; бу ерда: ҳусн шоҳи.

³ А т о — ота. А н о — она, волида.

⁴ Б а ҳ р о м — Миррих (Марс) сайёраси. Қадимги мунажжимлар уш фитна, уруш тимсоли, кишиларга бадбахтлик келтирувчи беҳосият сайёра ҳисоблаганлар.

⁵ Р а д д о р — макбор, ҳийлагар; хонн, алдамчи.

* * *

Гўё лабу хаттингни тарҳ этганда¹ наққоши азал²,
Шингарфу³ зангор⁴ ўрпива даълу зумуррад⁵ қилди ҳал.

Фош этти гоҳи риққати⁶ кўз қони томған ҳайъати —
Ким, кўз қорасин фурқати қон бирла айлабдур бадал.

Сен фурқат истаб кин ила, мен ер ўнуб тамкин ила,
Қатл аҳлига⁷ таскин ила қилмоқ намоз эрур ҳиял⁸.

Ҳажринг ўтидин ҳар замон андоқ куяр озурда жон —
Ким, соғинур боғи жишон⁹ дўзахқа киряв, филмасал¹⁰.

Юз йилва умр ўлеун қарин¹¹ бир дам кўрар аҳли яқин¹²,
Бас, недур, эй хилватнишин¹³, мунча санга тули амал¹⁴.

Васлу замони булъяжаб, соқий, қадаҳ тут лаб-балаб,
Мутриб, тузят савту тараб, ўткар, Навоий, бир вазал.

¹ Т а р ҳ э т г а н д а — чизганда, яратганда.

² Н а қ қ о ш и а з а л — энг биринчи наққош, яъни Худо.

³ Ш и н г а р ф у — қизил ранг.

⁴ З а н г о р — зангори, сариқ-яшил ранг.

⁵ З у м у р р а д — зумрад, яшил тусли қимматбаҳо тош.

⁶ Р и қ қ а т — поклик, юмшоқлик.

⁷ Қ а т л а ҳ л и — қатл этиладиганлар.

⁸ Ҳ и я л — ҳийлалар, аждоғлар.

⁹ Ж и ш о н — жиннат.

¹⁰ Ф и л м а с а л — масалин, гўё.

¹¹ Қ а р и н — яқин.

¹² А ҳ л и я қ и н — орифлар, валийлар.

¹³ Х и л в а т н и ш и н — хилватда ўтирувчи.

¹⁴ Т у л и а м а л — ҳою ҳавас, чексиз ораулар.

* * *

Кимки бир кўнгли бузуғнинг хотириш шод айлагай,
Опча борким, Каъба найрон бўлса, обод айлагай.

Гарчи халқ озодаемен¹, ёр агар бадам деса,
Андин ортуқ англаким, бир бада озод айлагай.

Ёрдин ҳар кимки бир сўз дер, тутанмасдин буруп
Истарамким, аввалидин ёна бунёд айлагай.

Ёр ҳижронидин ўлғумдур, бу наъъ эрмин сазо
Ул киннигаким, биранга ўзин муътод айлагай.

Печа сабр ароқи ёзгай кўнглуму бир оҳ ила
Сарсари инқинг етиб, борини барбод айлагай.

Шайхдин зуҳди риёи касб ўлур, ё Раб, қапи
Дайр ириким, фано расмини иршод айлагай?

Одам авлюдида камдур одамилик шеvasи,
Одам эрмас улки, майли одамилод айлагай.

Не балодурким, фалак ҳар кимга чекса тини кин,
Ёнгилиб явил менинг жошмев бедод айлагай.

Беша ичра деклар мақтули ўлеун, ай парий,
Гар Навоний ёна азми Астробод айлагай.

¹ О а о д а — бу ерда: пайлод, жавонмард; эркин.

* * *

Даврон гулию гулшани хориға арзимас,
Гулгун майи балойи хумориға арзимас.

Минг йил кити жаҳон элига қилса шоҳлик,
Бир дам алар ихонату¹ ориға арзимас.

Манқалда² уду сандал³ агар айласанг ўтуи,
Бир лаҳза дуд бирла шарҳориға арзимас.

Офоқ⁴ мулки фатҳи⁵ учун тортмоқ синаҳ,
Билким, сипоҳ гарду ғубориға арзимас.

Юз қари⁶ олам аҳли аро айламак нашот,
Бир дам алар шифоқу ниқориға арзимас.

Йиллар ҳабиб васли муюссар жа, гаҳе
Майли рақиб жониби бориға арзимас.

Киргил фано йўлиға, Навоийки, даҳри дун
Бу умри бесаботу мадориға арзимас.

¹ Ихонат — ҳўрлаш, таҳқирлаш.

² Манқал — оташлон, ўтхона.

³ Саидал — утга ташласа, хушбўй ҳид таратадиган дарахт ёроч.

⁴ Офоқ — дуне, олам.

⁵ Фатҳ — забт эттиш, эгаллаш, ғалаба, зафар.

⁶ Қари — аср, давр.

* * *

Менинг фироқиму анинг висоли тун била тонг,
Бу наъф даҳрда йўқ аҳтимоли тун била тонг.

Фариб зулфу киз эрмасмуким, жаҳон элига
Кўрунмамиш бу иккиннинг мисоли тун била тонг.

Тонгим еруғу тунум тийрадурки, чирмашидур
Кўнгул аро юзу зулфунг хаёли тун била тонг.

Не тунда айш насими, не тонгда меҳр, магар —
Ки, бўлди зулфу юзунг поймоли тун била тонг.

Тунунг хужаста¹, тонгинг қутлуғ ўлсун, эй маҳванн —
Ки, икки багда санга бўлди ҳоли тун била тонг.

Биравки, тонгу тунин бода бирла ўтқаргай,
Яқинки, бўлмагай анинг малоли тун била тонг.

Навоий этмади зулфу юзунг висолин кашф
Валеқ эрур ваминанг иттисоли² тун била тонг.

¹ Х у ж а с т а — қутлуғ, мубарак, бахтиёр; бахтли, сподяли.

² И т т и с о л — қўшилиш, бирлавиш; борлиқлик, алоқа.

* * *

Аҳд қилдим: ишқ лафзини тилга мазкур этмайин,
Тил неким, хомам¹ тилидин дови мастур² этмайин.

Барча элга фитна бўлган кўзга мафтун бўлмайин,
Ҳар киши наззора айлар кзини манзур этмайин.

Ишқ кифри бирла тақво хонақоҳини бузмайин,
Бут ҳасидини кўнгул дайрини маъмур этмайин.

Ҳар кеча бир лаб майи насидини этмай жонини маст,
Ҳар кун ошинг ҳажрида кўнгулумни махмур этмайин.

Гар чидай олмай кўнгул берсам бировга ногаҳон,
Бори эл ичра чидай олғунча машҳур этмайин.

Ишқу майи анжомини чун ҳажр ўлди, қўй, эй шайхким,
Ўзини бу иқболдини куч бирла маҳжур этмайин.

Зулм ила эл жонига ут ёқма, эйким, шоҳсен,
Гар десанг дўзах ўтига жонини маҳмур³ этмайин.

Гарчи маъзур ўлди маъмур, эй Навоий, ўзини мен
Дўст маъмур айлаган хидматда маъзур этмайин.

¹ Х о м а — қўлам.

² М а с т у р — бу ерда: ёзини, битини.

³ М а х р у р — симоқ, куймоқ.

* * *

Рози эрмасмен кўнгул чокини пайванд этсангиз,
Қолганин ҳам кошки парканд-парканд этсангиз.

Итлари оллида солибким мени ул кўйдин
Қонмақ истарлар, даме машулу хурсанд этсангиз.

Қайд этарда ул пари кўйида мен девонани,
Итлари шажири бирла кошки банд этсангиз.

Сўрмоғимға келса Мажнун иетти, эй аҳли жулун,
Ваъзу панд айтиб, мени бир дам хирадмаңд этсангиз.

Телба итни демангиз меңдек, нединким, ор этар
Ақлу ҳуш аҳлини бир мажнунға монанд этсангиз.

Эйки дебсиа: пандингиздин бодани тарк эткамен,
Тарк этай, аввал мени шоистаи¹ панд этсангиз.

Гар аччиқ йиелар Навоий, дафъиға, эй шўхлар,
Иетти оллинда туруб бир дам шакарханд этсангиз?

¹ Ш о и с т а — лойиқ, муносиб, мувофиқ.

* * *

Хилъатин то айламин жонон қизил, сория, яшил,
Шуълаи оҳим чиқар ҳар ён қизил, сория, яшил.

Гулшан этим ишқ саҳросин самуми оҳдин —
Ким, эсар ул дашт аро ҳар ён қизил, сория, яшил.

Шишадек кўнлумдадур гулзори ҳуснуиғ ёдидин
Тобадониниғ¹ аксидек алвон қизил, сория, яшил.

Орау холин била хаттинг хаёлидин эрур
Кўзлариминиғ оллада даврон қизил, сория, яшил.

Лаългун² май тутқил олтун жом бирла сабада —
Ким, булардин яхши йўқ имкон қизил, сория, яшил.

Фақр аро бирраиғлик душвор эрур беҳад валек
Хирқада тикмак эрур осон қизил, сория, яшил.

Эй Навоий, олтину ишигарфу зангор истама,
Бўлди назминг рангидин девон қизил, сория, яшил.

¹ Т о б а д о н — туйсуқ, дарча.

² Л а ъ л г у н — лаъл рангли, қизил.

* * *

Юз жафо, толг йўқ, гар ул помехрибондин кўргамен,
Ким вафо кўрмиш биравданким, мен ондин кўргамен?!¹

Кимса абнойи¹ замондин кўрдиму ҳаргиз вафо —
Ким, мен ул хунрезу² ошуби замондин кўргамен?!¹

Кўйки, итдик телба кўнглум неча меҳнат, эй рафиқ,
Ҳар дам ул оворан бехолумондин³ кўргамен.

Ўзгалар лутфин нетайким, жонима ором эрур
Жавру бедодеким, ул ором жондин кўргамен.

Нозанинлар жилвагоҳи ичра ҳар ён телмурур
Кўзларимким, ул суманбарни⁴ қаендин кўргамен?

Еру кўкши ашқу оҳим селу дуди қилди гум,
Неча ранжу меҳнат ул икки ёмондин кўргамен.

Дема ул ой оразин кўрсанг, урар бошингва тир,
Ҳар бало келса бошимва осмондин кўргамен.

Хирқаю сажжодани қилсам фано дайрида раҳл,
Икки олам судиш мундоқ зиёндин кўргамен

Эй Павоний, сўрмарилким, қилмағумдур ошкор,
Юз инҳопи дарду меҳнатким, фалондин кўргамен.

¹ А б н о — болалар, фарзандлар, авлод. А б н о й и з а м о н — замон аҳли, замондошлар.

² Х у н р е з — қон тўқувчи, қонхўр; эolim, бешафқат.

³ Х о н у м о н — уй-жой, уй жиҳозлари ва машнат асбоблари.

⁴ С у м а н б а р — оқбидан; гўзал маҳбуба.

* * *

Кимки, онинг бир малаксиймо париваш ёри бор,
Одами эрса, пари бирла малакдин ори бор!

Кеча улким чирманур бир гул била, не тонг, агар
Ғунчадек ҳар субҳ ўлуб хапдон, нашот изҳори бор.

Йўқ ажаб булбулга гул шавқидин ўлмоқ зорким,
Пардин-ўқ жисмиға санчилган ададсиз хори бор.

Белингу лаълинг ҳаёлоти била кўнглум эрур
Анкабутеким¹, анинг жон риштасидин тори бор.

Сунбули зулфи агар ошуфтадур, айб этмаким,
Гул юзунда ётқан икки нозанин бемори² бор.

Айлаб ўзни масту беҳуд, чиқмасун майхонадин,
Кимки, мендек давр элидин кўнглида озори бор.

Эй Навоий, ёр узар бўлса муҳаббат риштасин,
Келмас ўлса ул сенинг сори, сен онинг сори бор.

¹ А н к а б у т — ўримчак.

² Бу ерда маъиуқанинг хумор кўзларига ишора қилинапти.

* * *

Кўнглум ўртансун атар вайрингга парво айласа,
Ҳар кўнгул ҳамким, сенинг шавқунгни пайдо айласа.

Ҳар киши васлин таманно айласам, навмид ўлай,
Ҳар киши ҳамким, сенинг васлинг таманно айласа!

Ўзгалар ҳуснин тамошо айласам, чиқсун кўзум,
Ўгага бир кўз ҳамки, ҳуспунгни тамошо айласа!

Ғайр зикрин ошкоро қилса, лол ўлеун тилим,
Қайси бир тил ҳамки, зикринг ошкоро айласа.

Рашиқдин жонимга ҳар наргис кўзи бир шуъладур.
Боғ аро ногаҳ хиром ул сарви раъно айласа.

Иўқ ориздин нуқта айтур маҳвашимдек бўлмағай,
Ғар қуёш ҳар заррасидин бир Масихо айласа!

Офият¹ жонимга етти, эй ҳуш ул мурким, мени
Бир қадаҳ бирла харобот ичра расво айласа.

Келтурунг дафъи жушупумга парихон², пўқ табиб —
Ким, ул ансабдур³ пари ҳар кимни шайдо айласа.

Субҳдек бир дамда гардун қўймағай осорини⁴,
Ногаҳ аҳли сидқ⁵ кўнгли меҳрин ифшо айласа.

Даҳр шўхива, Навоий, сийд бўлма печаким,
Кун узори узра тун зулфин мутарро⁶ айласа.

¹ О ф и я т — соғиник, тинчлик.

² П а р и х о н — дуохон, азайимхон.

³ А н с а б — энг лойиқ, энг муносиб.

⁴ О с о р — белги, нишон.

⁵ А ҳ л и с и д қ — Ҳақ йўлидаги кишилар.

⁶ М у т а р р о — тазалинган, мусаффо.

* * *

Оҳким, ул ошно бегона бўлди оқибат,
Ҳажридин беҳудлуғум афсона бўлди оқибат.

Ақду доиш¹ дофини урған кунгул йиллай юруй,
Ул париваш ҳажрида девона бўлди оқибат.

Қатра-қатра шодлиғ ашқинки², сочтим васлида,
Барча ҳижрон қушларига дона бўлди оқибат.

Борғали ул ҳусн ганжи ғам бузуғ кўнглумладур,
Аждаҳо уйи бизнинг вайрона бўлди оқибат.

Соқийё, май тутки, ҳажр андуҳидин мен телбани
Фориғ эткан совару паймона бўлди оқибат.

Чекма ун, оҳим кўр, эй Мажнунки, булбул кўп фивон
Чекти, ўртаганг вале нарвона бўлди оқибат.

Бутқа гар бош қўймадим, кўргилки, диним тухфаси
Дайр пири оллада журмона³ бўлди оқибат.

Дединг: аввалким, Навоий, сени гаҳ-гаҳ тиргузай,
Ҳеч билмонким, санга, жоно, на бўлди оқибат?

¹ Д о и ш — билим, маърифат.

² А ш к — кўла ёши.

³ Ж у р м о н а — гуноҳ учун олинмаган ҳақ. Бу ерда тарсо (шарони) қизин севиб қилиб, унинг тўғи шартин ва икки журмонасини адо этган машҳур Шайх Саъён қиссасига ишора мавжуд.

* * *

Жамоатеки, жунун мангъини манга қиласиз,
Тош отибон не учун телбаларга қотиласиз?

Кетинг, кўнгул биле жонким, видонингиз қилдим,
Фироқ агар будурур, орта кушни кеч қиласиз.

Фироқ вақтидур, эй кўзлар, энди қон йиғланг,
Билурмусизки, букун не кишинин айриласиз?

Кўзум ҳақиқи биҳил¹ қилдим, эй жавоҳири ашк —
Ки, боре ҳам ашинг-ўқ мақдамира² сочиласиз.

Фироқ нишлари, ваҳки, яна раҳм этмай,
Нафас-нафас нега мажруҳ ичимга ёвиласиз?

Кўнгул фасоналари, сизни, ваҳ, етиб яшурай,
Бу навъким, юз уза қон ёш ила ёзиласиз.

Навойи ҳажрва қолди, қилинг висолда шукр,
Жамоатеки, севар ёрингиз биле биласиз.

¹ Б и ҳ и л — кечирини, афв этиши, рози бўлини, баҳридан ўтгани.

² М а қ д а м — ташириф бултуриши, қилдим қўйиши.

М У С Ш А З О Д

Дин офати бир мурбачан моҳлиқодур, мийҳорану бебок, —
Ким, ишқидин онинг ватаним дайри фанодур,
сармасту яқом чок.

Ҳам туррасининг¹ дуди вараъ белнга зушор,
мен — кофири ишқи,

Ҳам юзи мажус² ўти киби шуълафизодур³,
мен ўртанибон пок.

Ул чехра фуруғи⁴ тушубон зор танимға, бир навъ куюрким,
Ҳар кимса уни кўрди, соғиндики, ёнодур ўт ичида хошок.
Ҳайвон суйи жонимни олур лаълидин айру,

ул журъан⁵ майким,
Тегмиш анга майгун лаби жонимға даводур,
не захру, не тарёк⁶.

Бу навъки айлар, мийи васли ҳавасидинг махмур бўлубмен,
Мушқилки, ёзилвай бу хумореки, мапгадур
совар бўлуб афлюк⁷.

Сойилмену⁸ мақсудум эрур нақди висолинг,
бухл⁹ айлама, жопо —

Ким, барча мазоҳибадики¹⁰ ишқ аҳли ародур,
мазмум¹¹ эрур имсок¹².

Ҳажрингда юзи сарғарибон дам ура олмас бечора Навоий,
Гўёки хазон фаслида бебарғу наводур ул булбули намнок.

¹ Т у р р а — кокил, зулф, соҳ уримлари.

² М а ж у с — оташпараст, зардуштий.

³ Ш у ъ л а ф и з о — шуълаланувчи, шуъла соҳувчи.

⁴ Ф у р у ғ — ёруелик, равшанилик, нуф.

⁵ Ж у р ъ а — қултум, қатра, томчи.

⁶ Т а р ё к — захарни дафъ қиладиган дори.

⁷ А ф л о к — фалаклар, осмон қаватлари.

⁸ С о й и л — суровчи, истовчи; тиланчи, гадо.

⁹ Б у х л — бахиллик, хасислик.

¹⁰ М а з о ҳ и б — мазаҳблар, тариқатлар.

¹¹ М а з м у м — айбланган, нафратланган; маломат.

¹² И м с о к — бахиллик.

Қ И Ш Ъ А Л А Р

Камол эт касбким, олам уйидин
Санга фарз ўлмағай явнок чиқмоқ.
Жаҳондин нотамом ўтмак биайниҳ
Эрур ҳаммомдин попок чиқмоқ.

* * *

Чу душман ўлди қадимий — зиёнидин ҳазар эт,
Агарчи нутқи равоибахши жонга роҳат эрур.
Су(в) бирла ўт аро зиддият ўлди чуи азалий,
Агар ҳаёт суйидурки, ўтқа офат эрур.

* * *

Қарилар хотири позукдур, эй тифл,
Шикастидин¹ қилиб ваҳм, ўлма густох:²
Унуттунгмуки, атфол ўйнаванда.
Синар оз майл кўргандин қуруқ шох.

* * *

Не толесдурки, ҳар кимни десам ёр,
Манга ул оқибат бўлур бадандеш³.
Биравдур гар ани десам кўзумсен,
Чекар мужгон киби қасдимға юз пеш.

¹ Ш и к а с т — сипиқ, мажруҳ.

² Г у с т о х — андишасиз, одобсиз.

³ Б а д а н д е ш — нияти бузуқ; душман.

* * *

Юз туман нопок эрдин яхшироқ
 Пок хотушлар аёвнинг изи.
 Лут¹ ўқин кўрки, солди тийралик
 Динға нафс илгида таъби ожизи.
 Даҳр аро ёқти сиёдат² маъналий
 Покравлиқтин³ Расулудлоҳ қизи.

* * *

Кўп олтуш, кумуш сори қўл сунмовил —
 Ки, тутсанг кафингни қора занг этар.
 Кўнгулда дови майлини асрама —
 Ки, кўнгулунгни дови ҳамул ранг этар.

* * *

Аҳли маъни гуруҳида зинҳор,
 Ҳеч ор айлама гаделиядин —
 Ким, буларға гаделия ортувдур
 Аҳли сунратқа⁴ подшолиядин.

* * *

Сиймни сочқучи мингдин бирдур,
 Ўзгаларнинг иши келди термак.
 Ул жиҳатдин будурур одатким:
 Олмоқ осондуру мушқил бермак.

¹ Л у т — исломдан олдинги пайғамбарлардан бири. Қавми у кўрсатган ҳақ йўлга юрмагани учун устига тош ёқдириб, ҳалок қилинган.

² С и ё д а т — сайидлик, улуклик, пайғамбар авлодига мансублик.

³ П о к р а в — одобли, ахлоқли, ўзини тўғри оғиб юрувчи.

⁴ Таъаввуфда аҳли маъни деганда суфий ва орифлар, аҳли сунрат деганда шайху зоҳидлар тушунилади.

* * *

Сафиҳ¹ золим ила бўлма хон ула ҳамдаст²,
Муносиб ўлмади ит чулки ҳамтабақлиққа.
Узунга аблаҳи подонни айлама ҳамроз —
Ки, яхши эрмас эшак дори ҳамсабақлиққа.

* * *

Агар оқил эсанг, узгил жаҳон аҳлидин улфатким,
Алардин жуз жафю келмас, агар юз йил вафо қилсанг.
Бирнга юз Хито мулки хирожин айлаганг исор³,
Хатосиз қасди жонинг қилғусидур, гар хато қилсанг.

* * *

Нокасу ножине авлодин киши бўлсун дебон
Чекма меҳнатким, латиф ўлмис касофат олами —
Ким, кучук бирла хўтуква неча қилсанг тарбият.
Ит бўлур, дори эшак, бўлмаслар асло одами.

* * *

Тавоузъ яхши, аммо яхшироқдур
Агар даъб этса ани аҳли давлат.
Эрур ҳам афв хўбу хўброқ ул —
Ки, зоҳир бўлвай эл тонқанда қудрат.
Ато⁴ ҳам турфа⁵ ишдур, турфароқ бил
Агар йўқтур анинг ёнида миннат.
Ҳаким инсонни комил дебтур они —
Ки, бўлвай зотида бу неча хислат.

¹ С а ф и ҳ — паст, тентак, подон.

² Ҳ а м д а с т — қўлош, бирга ишловчи, ёрдам берувчи.

³ И с о р — сояши, баришланиш, ишғом.

⁴ А т о — хайру эҳсон, ишғом, сихолат.

⁵ Т у р ф а — иодир, кам учрайдиған.

* * *

Кирмагай жаннат ичра ҳеч бахил,
Гарчи ул бўлса саййиди Қураший¹.
Бормагай дўзах ичра ҳеч сахий,
Филмасал, бўлса бандаи ҳабаший².

* * *

Чун вараз³ сўздин эрур маъни анга,
Ноқил⁴ ўлса хоҳ хотун, хоҳ эр.
Сўзчи ҳолин боқма, боқ сўз ҳолини
Кўрма ким дер ани, кўргилким не дер.

* * *

Тузлукка мойил ўлки, ишинг боргай илгари,
Юз мушкил ўлса, йўқса, минг оллингда ҳар замон.
Юз сафҳа бир калом била котиб қилур рақам,
Минг қўйни бир асо била ҳар ён сурар шубон⁵.

* * *

Тирик чу охир ўлар, бас, ўкуш кам муҳлик
Чекиб ажал мадавра бу изтироб недур.
Чу ҳар кишики тувар, ўлмайин йўқ имкони,
Не ишки, бўлмайин имкони йўқ, шитоб недур?

¹ С а й й и д и Қ у р а ш и й — Қураиш улуви. Қурайш — Муҳаммад алайҳиссалом мансуб қабила.

² Ҳ а б а ш — қора танли, негр.

³ В а р а з — мақсад, мурда.

⁴ Н о қ и л — нақд қилувчи, ҳикоя айтувчи.

⁵ Ш у б о н — чўпон.

* * *

Ажал чун муқаррардур ўлмак учун, бас, тамаъдин
 Недур юз зам ўтива куйдурмак ўзни.
 Чу тугмоқдур ўлмак учун, бас, не, яъни
 Ўлардин бурун ҳар дам ўлтурмак ўзни.

* * *

Уч кишидин уч иш ёмон кўришур,
 Сапга арз айлай аҳли дунёдин:
 Шоҳдин тундлур, ванидин¹ бухл,
 Молга майлу ҳире донодин.

* * *

Яхши хотунлар сафойи аухдини
 Олам ичра гар ёрувлуқ бўлса фош,
 Йўқ ажаб, чунким араб алфозида²
 Истилоҳ ичра муавинасдур³ қуёш.

* * *

Розни асра, чунки фош эттинг,
 Яна пинҳон бўлурни қилма ҳавас.
 Кўнглунг ичра нафас кибидур роз,
 Қайтмас, кимсадин чу чиқти нафас.

* * *

Биравким, хирадмапднинг нуқтасин
 Қуловига олмас, не нуқсон мунга.
 Жавоҳирни термак анга саъб эса,
 Эрур сочмамавлиг худ осон мунга.

¹ Ф л и (й) — бой, бадавлат.

² А л ф о з — сўзлар, иборалар, тил.

³ М у а в и н а с — аёллик жансига тегишли.

* * *

Күёшдек шах адолат пеша¹ қилса,
Жаҳон мулкини бир дамда ёрутгай.
Агар зулм этса ақшом зулматидек,
Ҳамул дам тийралик оламни тутгай.

* * *

Тоғ кўн дарди сар² берур бизга,
Зулмидур ақлу ҳуш торожи.
Бошимиздин бу тоғни гум қил,
Барча гар бўлса сатганат тоғи.

* * *

Шах лутфи гарчи бўлса кўн, қобил тоғар нашъу намо,
Беважҳдур бу нуктага ҳар кимсаким диққат тутар.
Гарчи қуёштин нарварини олам юзига оmdir³
Саҳрода қамроғу⁴ тикан, бўстонда сарву гул бутар.

* * *

Эй Навоий, олам аҳлида тамъанга йўқ киши,
Ҳар кишида бу сифат йўқтур, анга бўлғай шараф.
Сен агар тарки тамъ қилсанг, улуғ ишдур буким,
Олам аҳли барча бўлғай бир тараф, сен бир тараф.

* * *

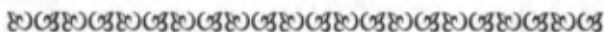
Илми дин касб қилки, суд эрмас
Ҷарх мушкиллариини ҳал қилмоқ.
Лекин ул илм доғи нафъ этмас,
Билибон бўлмаса амал қилмоқ.

¹ Пеша — касб, ҳунар, одат.

² Дарди сар — били овриқ.

³ Ом — бу ерда: умумия, барчага баробар.

⁴ Қамроғ — майда тиниқли шарсимон юмалоқ чул ўсимлиги.

* * *

Навоний, тамат, тухмини сочма кўп,
Риё ашиқидин анга су очма кўп.
Амал мазраъин аккали берма ер,
Ҳавову ҳавас хирманин елга бер.

* * *

Қилибмен онча исёнким, агар дўзах аро кирсам,
Менинг беҳад гуноҳим бирла дўзах сарбасар тўлғай.
Худоё, афв осонроқдурур, йўқса вазиб қилсинг,
Магарким ўзга дўзах, ўзга ўт, ўзга азоб ўлғай.

* * *

Ниҳоний игна санчар ёрлардин
Адувваш¹ новакафганлар² кўп ортуқ.
Мунофиқшева³ золим дўстлардин
Мухолифтабъ⁴ душманлар кўп ортуқ.

* * *

Ҳақ таоло бандасининг қисмати
Чун азал девонида⁵ қилминш рақам.
Чун анишг тавғирининг⁶ имкони йўқ,
Негаким, қилминш ўзи жаффул қалам⁷.

¹ А д у в — душман, ён. рақиб; а д у в в а ш — душмансифат.

² Н о в а к а ф г а н — уқ отувчи.

³ М у н о ф и қ ш е в а — мунофиқликни касб қилиб олган.

⁴ М у х о л и ф т а б ь — тесқари табиатли.

⁵ А з а л д е в о н и — тақдир, қазову қадир.

⁶ Т а в ғ и р — ўзгаринш, ўзгартиринш.

⁷ Ж а ф ф у л қ а л а м — қаламининг ёзишдан тўхташи.

Кимки, андин ортуқ ўксук¹ истагай,
Бордур аннинг жаҳли ортуқ, ақли кам.
Тешгри эҳсонига шод ўлган қилур
Ўзни шоду меҳнатидин элли ҳам.
Шокир² ўлмай улки, озу³ ҳиредин,
Доим этивай ўзни рамгин, кимга рам?!⁴

* * *

Кишики, илгани устун тилар, саҳо қилдик,
Кўлида захри ҳалоҳилу⁴ гар Хизр суйидур —
Ки, бергучи агар ўлеун гадою олғучи шох,
Берур илик юқорию олур илик қуйидур.

* * *

Ҳар кишиким, топса даврон ичра жоҳу эътибор —
Ким, аннинг зотида бедоду ситам бўлвай қилиб⁵.
Яхшилик гар қилмася, бори ёмонлик қилмася,
Ким ёмонлик қилмася, қилганча бордур яхшилик.

* * *

Синуқ сафолки, май дурдин ичкали топсанг,
Қабул айламагил жоми салтанат Ҳамдин.
Иликка кирса қуруқ пон, маош учун чекма
Нашот неъматининг миннатини Ҳотамдин⁶.

¹ Ўксук — кам, оз, ноқис; пает, тубан.

² Шокир — шукр қилувчи.

³ Озу — тамаъ, очкўлик, ҳарислик.

⁴ Ҳалоҳил — ўтқир, таъсирчан, ҳалок қилувчи.

⁵ Қилиб — одат, кўникма.

⁶ Ҳотам — сажинлиги билан машҳур бўлган араб қабила бошлиғи. Тая қабиласидан бўлганилиги учун Ҳотами Тая деб довг тиратган.

* * *

Номаи аъмолим¹ ул янглиғ қорадур журмдин —
 Ким, падомат ашкидин ани ритмақ² ўлмағай.
 Балки гар Баҳри Муҳит³ пчра солиб, йиллар юсанг,
 Ул қора бўлғай саросар, лек бу оқ ўлмағай.

* * *

Кўрубмен онча наму дард ошнолардин,
 Чекибмен онча алардин алам ано⁴ бирла —
 Ки, тушса жошим ажал сезиға, эрур хушироқ
 Фариқлиқки, халос ўлмоқ ошно бирла.

* * *

Озизига кирган такалдум риштасин чекма узун —
 Ким, бу иштин сарингуллуқ⁵ юкланиб, нуқсон келур.
 Кўрки, чуи озизига кирган риштасиға берди гул⁶,
 Анкабут ул риштадин ҳар дам ниғунсор⁷ осилур.

* * *

Уйда равиқдурур, ятар кишига
 Яхши ҳамхона бўлса ҳамзону⁸.
 Зеб иля турфа ҳаргиз ўлмае уй,
 Бўлмаса анда турфа кадбону⁹.

¹ Но м а и а ъ м о л — амаллар дафтари.

² О р и т м а қ — кетказмоқ, покламоқ.

³ Б а ҳ р и М у ҳ и т — уммон, океан.

⁴ А н о — машаққат, аюб, ранж.

⁵ С а р и н г у л — боши қуйи; мажозан: остин-устун; бахтеиз.

⁶ Т у л — улунлик, узун.

⁷ Н и г у н с о р — боши эгилган; тесқари.

⁸ Ҳ а м з о н у — ҳамдам, ҳамроҳ, дўст.

⁹ К а д б о н у — хотин, уй бекаси.

Р У Ъ О И Ў Л А Р

Ким бўлса бу мотамқадаек¹ олам аро,
Сайр айласа ғамсириштлик² одам аро.
Ғар одам эрур, бўлса керактур ғам аро,
Оламда эа, бўлса керак мотам аро.

* * *

Ишқингда неча зор бўлай фурқат аро,
Етсам хуш эрур базминга бир ишрат аро.
Қуз икки юзунгдин олмасам суҳбат аро,
Икки табонингдин, ўйлаким, хилват аро.

* * *

Нуш айлар эмин қадаҳин жонона тула,
Соқий, манга тут жоми ҳарифона³ тўла.
Қуй, ғар худ эрур синеҳр наймона тула,
Ҳар нечаки холи этсам, эт ена тўла.

* * *

Бир айбва ғарчи халқ қилғай мансуб,
Фақр аҳлидин изтироб эмастур маҳсуб⁴.
Сидқ эрса, худ этмак керак ўз феълини хўб,
Кизб⁵ эрса, маломат лави бордур матлуб.

¹ Мотамқада — мотам уйи, ғамхона.

² Ғамсиришт — ғамди, ғамгин табият.

³ Ҳарифона — дустларча.

⁴ Маҳсуб — ҳисобга олинган; шерик, бир қатордаги.

⁵ Кизб — ёлгон, найранг.

* * *

Гар ошиқ эсанг, лебу такаллуфни унут,
Яхшию ёмон ишда тахаллуфни¹ унут.
Ўткан гар эрур ёмон — таассуфни унут,
Келган гар эрур яхши — тасарруфни унут.

* * *

Қўрқутма мени тамуғдин², эй зоҳиди ях³,
Жаннат манга бўлғуси дебон урма заннаҳ⁴ —
Ким, дўзах анинг ёди била жаннат эрур,
Жаннат бори сенинг биладур дўзах.

* * *

Ҳар лаҳза кўнгул рамингда маҳзун бўладур,
Маҳзунлуғи лаҳза-лаҳза афзун бўладур.
Савдо анга юз ошчаки, мажнун бўладур,
Юз мунча десам ҳам, не ажаб, чун бўладур.

* * *

Андил бериким, қошимда ёрим йўқтур,
Ҳижронда жуз нолаи зорим йўқтур.
Дашт узра қуюн киби қарорим йўқтур,
Саргашталигимда ихтиёрим йўқтур.

* * *

Олам бор эминг, Навонё, шўранғиз⁵,
Оламдаги эл боштин-аёғ рангомиз⁶.
Ишқ истар эмин сени адам Мисри⁷ сари,
Борғилки, эрур эл тилаган ерда ваиз.

¹ Т а х а л л у ф — ихтилоф, қаршилик, номувофиқлик.

² Т а м у ғ — дўзах, жаҳаннам.

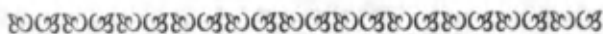
³ Я х — муа.

⁴ З а н н а ҳ — инк.

⁵ Ш ў р а н ғ и з — фаро селувчи, туполон кўтарувчи.

⁶ Р а н г о м и з — ўзгарувчан, ҳамелеон, буқаламун.

⁷ А д а м М и с р и — йўқлик мамлакати.

* * *

Жондин сени кўп севармен, эй умри азиз,
Сондин сени кўп севармен, эй умри азиз.
Ҳар непики севмак ондин ортуқ бўлмас,
Ондин сени кўп севармен, эй умри азиз.

* * *

Гар ошиқ эсанг, меҳру вафо қилма ҳавас,
Дард иставу дафъинга даво қилма ҳавас,
Ҳижрону висол мутлақо қилма ҳавас,
Дилдорингдин вайри ризо қилма ҳавас.

* * *

Фурбатда ғариб шодмон бўлмас эмиш,
Эл анга шафиқу¹ меҳрибон бўлмас эмиш.
Олтун қафас ичра гар қизил гул бутса,
Булбулга тикандек ошён бўлмас эмиш.

* * *

Ким истаса салтанат, саҳодур анга шарт,
Ҳар ваъдаки айласа, вафодур анга шарт.
Ким фақр талаб қилса, фанодур анга шарт,
Олдинга неким келса, ризодур анга шарт.

* * *

Ул дамки, қуёш ботти-ю, сарғарди шафақ,
Базмингга шафақгун май ила бер раппақ.
Не Ҳақни угут, не майни қуйғил мутлақ —
Ким, тоғла эрур Тенгри кариму барҳақ².

¹ Ш а ф и қ — шафқатли, марҳаматли.

² Б а р ҳ а қ — ҳақ, ҳаққоний.

* * *

Ким кўран экин жаҳонда, оё хушлуқ,
То бир киши айлагай таманно хушлуқ?
Юз йилда агар бир ўлса пайдо хушлуқ,
Омодадурур¹ ёнида юз нохушлуқ.

* * *

Ҳажрингда менинг сабрима жуз нуқсон йўқ,
Кўнгулм аро вайри полаву афсон йўқ,
Жонимва ҳаёт умиди худ имкон йўқ,
Йўқ, йўқ, йўқ, сабр йўқ, кўнгул йўқ, жон йўқ.

* * *

Йўқ даҳрда бир бесару сомон² мендек,
Ўз ҳолива саргаштраву ҳайрон мендек,
Ғам кўйида хонумони вайрон мендек,
Яшики, алохону аломон³ мендек.

* * *

Бераҳмдурур оламу золим афлок,
Бемеҳрдурар ашжуму даврон бебок.
Қай сарви чаманки, жилва қилди чолок —
Ким, ерга тўкулмади печукким хошок?!

* * *

Зоҳид, сента ҳуру манга жонона керак,
Жаннат сента бўлсун, манга майхона керак,
Майхона аро соқию паймона керак,
Паймона печа бўлса тўла, ёна керак.

¹ О м о д а — тайёр, ҳозир.

² Б е с а р у с о м о н — бесараижом, тартибсиз, бахтсиз.

³ А л о х о н у а л о м о н — уй-жойсиз, хонивайрон.

* * *

Ўлаам ясаманг музда мизоримни менинг,
Юкдаб элитинг жиеми (фигоримни менинг,
Ўтру чиқариб аҳли диёримни менинг,
Кўйида қўюнг тани низоримни менинг.

* * *

Кўясумни жафю тиви била ёра қилинг,
Кўнглумни чиқаринг дави — юз пора қилинг.
Ҳар порасини бир сари овора қилинг,
Иниқим ўтира бу навъ ила чора қилинг.

* * *

То даҳрдур, даҳр уза сўлтон бўлғил,
То олам эрур, олам уза хон бўлғил.
Даврон элининг жисмида ҳам жон бўлғил,
Ҳам жонларива мояи¹ дармон бўлғил.

* * *

Жоҳилки, ҳасад бўлғай анипг жаҳлива зам²,
Нур эл кўзидин англаса ўз кўзида кам.
Кўзларни алишмоққа чекиб тиви ситам,
Эл кўзини ҳам ўйва-ю, ўз кўзини ҳам.

* * *

Зулфунг гириҳиға³ иойбаст⁴ ўлмишмен,
Лалалинг майидин бодапараст ўлмишмен.
Ул майини ичиб, йўлунгда паст ўлмишмен,
Ҳай-ҳай, не дедим, магарки маст ўлмишмен?

¹ М о я — асос, моҳият; бу ерда: саваб, баяс.

² З а м — ҳушиш, жамлан.

³ Г и р и ҳ — соя ўрими; тутун, чинал.

⁴ И о й б а с т — аспр, тутқун, мубтало, гирифтор.

* * *

Ҳар қилса киши қилиб гуноҳе тавба,
Ул журмга бўлса узархоҳи тавба.
Қилмоқ неча гоҳ журму гоҳи тавба,
Бу журм ила тавбадин, илоҳи, тавба!

* * *

Номанг манга руҳдин нишон бўлди яна,
Осойиши жони нотавон бўлди яна,
Ҳар ҳарфи анинг танимда жон бўлди яна,
Ҳар лафзи ҳаёти жовидон бўлди яна.

* * *

Е кошифи¹ асрори² ниҳон бўлса киши,
Ҳаллоли³ румузи осмон бўлса киши.
Ё ошиқи зори нотавон бўлса киши,
Девонаву расвои жаҳон бўлса киши.

* * *

Дедим: зақанинг⁴ тутуб, сақорингни⁵ ўпай,
Кўз қошингга суртубон қабрингни ўпай,
Гулдек каунг иелабон дудонингни⁶ ўпай,
Йўқ, йўқ, йўқ агар десаиғ, аёрингни ўпай.

* * *

Ҳар зулф хамига қилма вобаста мени,
Ҳар кўз ҳавасидин этмагил хаста мени.

¹ К о ш и ф — катиф этувчи, очувчи.

² А с р о р — сирлар, яширин нарсалар.

³ Ҳ а л л о л — очувчи, ҳал қилувчи.

⁴ З а қ а н — ияк, энгак.

⁵ С а қ о р — ияк.

⁶ Д у д о в — лаб.

Ҳар қош тамъинга еолма найваста¹ мени,
Ё Раб, борисидин айла вораста² мени!

* * *

Мунглув бошим остидави тошимниму дей?
Тошг устидаги қариб бошимниму дей?
Ҳасрат суйидин кўзимда ёшимниму дей?
Ўлмакдин саъброқ маошимниму дей?

* * *

Кўз бирла қошинг яхши, қабонинг яхши,
Юз бирла сўзинг яхши, дудонинг яхши,
Энг³ бирла менгинг яхши, сақонинг яхши,
Бир-бир не дейин — бондин-аёвинг яхши!

¹ Найваста — боғлиқан, уланган, туташган.

² Вораста — қутулган, халос булган, озод.

³ Энг — юз, чехра.

Ш У Ю Қ Л А Р

Е Раб, ул шахду шакар, ё лабдурур?
 Ё магар шахду шакар ёлабдурур?¹
 Жонима пайваста понак отқали
 Гамза ўқин қошинга ёлабдурур².

* * *

Жавр ўқин жонимга соқий ёзмади³,
 Васл жомидин хуморим ёзмади.
 Килки⁴ қудрат сабахатлар⁵ ишқидин
 Ўзга иш олимга гўё ёзмади.

* * *

Ё⁶ қошингдин неча бир ўқ кўз тутай.
 Отки, ўтрусига анинг кўз тутай.
 Неча кўргач ўзга маҳвашлар қошин,
 Янги ой кўрган кишидек кўз тутай.

* * *

Лаълидин жонимга ўтлар ёқилур,
 Қоши қадимни жафодин ё⁷ қилур.
 Мен вафоғи вадасидин шодмен,
 Ул вафо, билмонки, қилмас ё қилур?

¹ Ё л а б д у р у р — бу ерда: ялабди.

² Ё л а б д у р у р — бу ерда: ёйлабди.

³ Ё а м а д и — хато қилмади.

⁴ К и л к — қамин қалам, най қалам; килки қудрат — тикдир қалами, илоҳий қисмат.

⁵ С а б з а т л а р — наввиҳол маҳбубалар.

⁶ Ё — бу ерда: ёй.

⁷ Бу ерда ҳам.

* * *

Чарх тортиб ханжари ҳижрон бу тун,
Қўймади бир зарра бавримни бутун.
Тунга бориб бизни беҳол айладинг,
Не балолия ер эмиш, ё Раб, бу Тун?!

* * *

Утқали ул сарви гулрух соридин,
Йўқ хабар ул сарви гул рухсоридин.
Ҳажридин боғ ичра берур ёдима
Қоматидин сарву гул рухсоридин.

* * *

Тиви ишқинг ёрасидур бутмаган,
Дардини ҳар кимга айтиб бутмаган.
Ҳажр саҳросидур оҳим ўтидин,
Лица гул ёхуд гиёҳе бутмаган¹.

* * *

Ёди жаврунг ўқи ҳажринг тошидек,
Қилди қон кўнглум ичин ҳам тошидек.
Сочқали моҳим дёғира синеҳр
Кўз ёшимнинг лаълу дуррин тошидек.

* * *

Нақш тушмин кўзда ул ёшим менинг,
Ўйлаким, бормас буён ёшим менинг.
Комим ўлмоқдур ҳабибимдин йироқ,
Гар худ ўлеун Хизрча ёшим менинг!

¹ Бу ерда бутмаган сўзи биринчи мисрада — тузилмаган, иккинчи мисрада — тугалмаган, тўртинчи мисрада — битмаган маъносига келаяпти.

Ф А Р О Л А Р

Улки, Ҳақ боринда мақсуд истагай ҳар зотдин,
Меҳр боринда ёруғлуғ кўз тутар зарротдин¹.

* * *

Тамаъ этма кўп ўлса эл моли,
Кўрмайини Ҳақ халипасини холи.

* * *

Етар чу ризқинг агар хорадур ва гар ёқут,
Ўзунгга юклама андуҳ тоғин, истаб қут.

* * *

Мурувват барча бермақдур, емак йўқ,
Футуяват² барча қилмоқдур, демак йўқ.

* * *

Қотиқ эл жисмидин анбурлар олмай нақд эмас восил —
Ки, тоғни пор-пора қилмайини лағл ўлмади ҳосил.

* * *

Авлиё поясиғадур³ етмак:
Топмаса — шукру топса — баал⁴ етмак.

¹ З а р р о т — зарралар.

² Ф у т у я в а т — X асрда Хуросон ва Мовароуннаҳрда пужудга келиб, ўнда халқ ичидан чиққан турли касб-ҳунар эгаларини бириктирган ҳаракат. Жавонмирдлик, ахийлик ҳам дейилади. Борини бошқалар билан баҳам кўриш, барчага бечараз ёрдам қилини чулиш, фақат яхшилик деб янаш уларнинг шiori бўлган.

³ П о я — мартаба, даража.

⁴ Б а а л — инъом, аҳсон, туҳфа.

* * *

Базл ҳайвонвашлар илгидин агар истар кўнгул,
Ўйладурким, орзу қилвай буғу шохида гул.

* * *

Элни хор айлаган тамаъ, билгил,
Доимо азда ман қанаъ¹ билгил.

* * *

Кўнгулга футур² ўлмайин, роз очилмас,
Садаф гар бутун бўлса, гавҳар сочилмас.

* * *

Ғофил ўлма, назардин итса аду,
Шамъ ўчурганда ел кўринурму?

* * *

Юқар ёмоштив ангаким, кирар ёмон эл аро,
Кўмур аро илик урган қилур илкнин қаро.

* * *

Дунёву уқбо³ иккиси жамъ ўлмас, ай рафиқ.
Кимки икки кема учини тутса, бўлур вариқ.

* * *

Аблаҳ ани билки, оламдин бақо қилвай тамаъ,
Аҳмоқ улким, олам вҳлидин вафо қилвай тамаъ.

¹ А з д а м а н қ а н а ъ — қаюват қилган ақидир.

² Ф у т у р — жароҳатлилик, вламзадалик.

³ У қ б о — охираат. яриги дунё.

* * *

Истасангким, кўрмагайсен бевафотиғ, эй рафиқ,
Қилма олам аҳли бирла ошнолиғ, эй рафиқ.

* * *

Улки, санга элдин эрур айбгў¹,
Элга дови сендин ўлур айбжў².

* * *

Киши айбинг деса, дам урмағилким, ул эрур кўзгу,
Чу кўзгу тийра бўлди, ўзга айбинг зоҳир айларму?³

* * *

Киши айбин юзига қилма изҳор,
Тааммул⁴ айла ўз айбингга зинҳор.

* * *

Қизил тўнунг била юз хаста жонга офатсен,
Ҳадиси мухтасар⁴ айлай, қизил қиёматсен!

* * *

Андоқ кўрунди сабза ароснида лолалар —
Ким, сабзхатлар илгида олтуи ниёлалар.

* * *

Воқиф эрмас ёр жон берсам бузуғ кошонада,
Шаҳ не оғаҳ, хаста Мажнун ўлса бир найронада.

¹ А й б г ў — биронинг айбини айтувчи.

² А й б ж ў — биронинг айбини қидирувчи.

³ Т а а м м у л — сабр, бардош; ўйлаб иш қилиш, охирини ўйлаш.

⁴ М у х т а с а р — қисқа.

* * *

Мен сиңуқ, кўнглум сиңуқ, сабрим уйи худ ерга паёт,
Билмагай ҳолим шикастин кўрмаган муңча шикаст.

* * *

Бўлганим ақлу ҳавосу умру жондин ноумид,
Яхшироқким, бўлсам ул жону жаҳондин ноумид.

* * *

Бординг-у келгум, дединг, эй шўхи раъно, келмадинг,
Англадингким, келмасанг ўлгумдур, аммо келмадинг.

* * *

Ошиқеким, кўргай ул бир қатла ҳар кун ёрини,
Теңрисига айладик юз қатла шукр изҳорини.

* * *

Эй фалак, зулм эткали йўқтур менигдек бир кишинг,
Тут вақиматким, бу дам тушминш мениг бирла ишинг.

* * *

Агарчи ишқ дардидин манга юз минг уқубатдур
Вале ҳамлардасизлиғ андин ортурроқ суубатдур¹.

* * *

Кишиким, ёрини ҳар кун кўрарга ўрганур эрмиш,
Чу бир кун кўрмас эрминш, бениҳоят эмганур² эрминш.

* * *

Бўлмағандур ҳусну ишқ ойинида, эй сарви ноз,
Тоабад бир ёндин истирнову³ бир ёндин ниёз.

¹ Суубат — қийинчилик, азоб қаттиқлик.

² Эмганмоқ — қийналмоқ, азоб чекмоқ.

³ Истирноп — ғурур, эҳтиёжсизлик.

* * *

Бу кун йўқ кимса меҳдек ишқ дарди ани зор эткан,
Диёру мулкидин оворалиғни ихтиёр эткан.

* * *

Ул париким, ани демишмен ёр,
Одамлиғдин ўзга барчаси бор.

* * *

Белу овзидин, дедиларким, дегил афсонае,
Бошладим филҳолким¹: «Бир бор эди, бир йўқ эди».

* * *

Кўнглум ҳарими² ичра қилур жилва ул пари,
Андоқки Каъба ичра ҳарамини³ кабутари.

¹ Ф и л ҳ о л — дарҳол, шу онда.

² Ҳ а р и м — хос жой. К ў н г у л ҳ а р и м и — кўнглининг энг нолик жойи.

³ Ҳ а р а м — хос манзил; Макка шаҳри; Макка шаҳридаги энг буюк масжид.

«МАҲБУБЪ УЛ-ҚУЛУБЪ» ДАНИ

Ғаҳе топдим фалақдин нотавонлиғ,
Ғаҳе кўрдим замондин комронлиғ¹.
Басе иссия-совуғ кўрдум замонда,
Басе аччиғ-чучук тотгим жаҳонда.

* * *

Ҳозиқ табиби хушгўй² тан ранжиға шифодур,
Омию³ туиду бадхўй ал жониға балодур.

* * *

Ҳақ йўлида ким сенга бир ҳарф ўқутмиш ранж ила,
Айламак бўлмас адо онинг ҳақин кз ганж ила.

* * *

Кимки бир нишдат аро сабру таҳаммул айлади,
Бахт асинг пешини нўшу хориин гул айлади.

* * *

Ақлу ҳикмат ишидур бўйла маошу ойин,
Қайта⁴ топқай муни ҳар нафснарасту худбин?

* * *

Сўзки, маъносида ишқ ўти нишони бўлмағай,
Бир таҳарруксиз⁵ бадан англаки, жони бўлмағай.

¹ К о м р о н — мақсадга эринган, бахтли.

² Х у ш г ў й — ширин сўзли, хушмуомала.

³ О м и (я) — уқиматан, авом, нодон.

⁴ Қ а й т а — қайда, қверда.

⁵ Т а ҳ а р р у к — ҳаракат, қимирлаш, тебраниш.

* * *

Заррадин минг қатла камрак ким қуёшлик урса лоф,
Кимки, бўлса зарра ақли, билтурким, дер газоф¹.

* * *

Олимеким, илми эрди беамал,
Ё вашийким, молиға бухл эрди ёр,
Ўдилар юз ҳасрату армон била,
Элга бўлди ишларидин эътибор².

* * *

Ҳусну жамолсиз кини ширип калом эса,
Сайд айлар элини нукта фасоҳат³ била деса.

* * *

Заҳрнинг оз эса миқдори доғи муҳликдур,
Игнанинг нуғи⁴ заиф эрса доғи кўр қилур.

* * *

Ўтдин искигурғача овуч оч,
Куйдургудек англасанг, кейин қоч!

* * *

Кўнгул ҳолати сўз дегач билгурур —
Ки, махаанда⁵ дур ё садафрезадур⁶.

* * *

Сўз ичраки, ёлгон эрур полисанд,
Чу назм эттилар — қилди доно писанд.

¹ Г а з о ф — ёлюн, уйдирма, бемаъни.

² Э ъ т и б о р — ибрат, ўриқ, сабоқ маъносда.

³ Ф а с о ҳ а т — сўзнинг очиқ, равшан, гўзал ва қондага мувофиқлиги.

⁴ Н у г — бирер нарванинг учи.

⁵ М а х а а н — халша.

⁶ С а д а ф р е з а — садафнинг синниги.

* * *

Бўлди сайёднау¹ сайдга нафе орзуси қайд.
Йўқса, не ул эди сайёд, не бу эрди анга сайд.

* * *

Кўп демак бирла бўлмағил нодон,
Кўп емак бирла бўлмағил ҳайвон.

* * *

Хорава ҳар кишиким, дурри саминни² урғай,
Хирад англарки, қаю бири бирини сидуруғай.

* * *

Зенар³ била шакли хўб бўлмас,
Ҳар қизки, эрур ёмон лиқолиғ⁴.
Ҳар печа қоронғу бўлса хужра,
Шамъ анда бўлур фузун зиёлиғ.

* * *

Қобилга тарбият эрур ул нафъким, гуҳар
Тушса нажосат ичра — ювайи кимса ани пок.
Гар ит узумиға киши май бирла берса сув,
Бу тарбият била қилв олғайму ани ток?

* * *

Кишида барча ахлоқи ҳамида⁵
Чу жам ўлди — қўярлар отин эҳсон.
Бири андин саходур, бир — мурунват,
Булар гар йўқтур, инсон эрмас инсон.

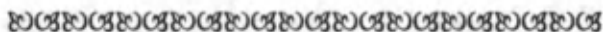
¹ Сайёд — овчи.

² Дурри самин — қимматбаҳо гавҳар.

³ Зенар — безак, зийнат.

⁴ Лиқо — юз.

⁵ Ҳамида — яхши, мақтовли.

* * *

Яхшилиқ тухмини сочвилким, будур деҳқонға сўз:
Ҳар неким, экинги бугун, бориш ҳамон тут оши кўз.

* * *

Бевафо, ҳақношунос элдин йироглиғ истаким,
Келмади ҳаргиз алардин ғайри бедоду жафо.
Итга итлик айламак жону кўнгул бирла бўлур,
Ҳақшунос ўлсау, бўлса анда ойини вафо.

* * *

Аҳбоб, йигитликни ванимат тутунгуз,
Ўзни қарилик меҳнатидин қўрқутунгуз.
Ойини адовату ҳасаддин ўтунгуз,
Ҳар навъ ила ўзни неча кун овутунгуз.

* * *

Хирадманд чин сўздин ўзга демас
Вале бари чин ҳам деғулик эмас.
Киши чин сўз деса зебодурур,
Неча мухтасар бўлса, авлодурур.

* * *

Мозик¹ мустақбал² аҳволин тақаллум айла кам,
Не учунким, дам бу дамдур, дам бу дамдур, дам бу дам.

¹ М о з и к — ўтмиш.

² М у с т а қ б а л — келажак.

«НАЗМ УЛ-ЖАВОҲИР» ДАҲ

Сўздурки, нишон берур ўлукка жондин,
Сўздурки, берур жонга хабар жонондин,
Инсонни сўз айлади жудо ҳайвондин,
Билким, гуҳари шарифроқ йўқ ондин.

* * *

Қардошнинг эмас улки, қўюб бош санга,
Давлат чоғи қилгай ўзини қўлдош санга.
Ким қилди қатиелиёда вафо фош санга,
Ул бўлди ҳақиқат ичра қардош санга.

* * *

Топтинг чу нёл¹ — яхшилик еткурғил,
Ўргат адабу яхши қилиқ еткурғил,
Ҳар неча адаб бўлса қатив, еткурғил,
Хайлингга² адаб қилиб, асир³ еткурғил.

* * *

Олтун-қумуш этма касб давлат кунидин —
Ким, тортар адаб улусни меҳнат тунидин.
Гар йўқтур адаб, не суд олтун унидин,
Элининг адаби хушроқ эрур олтунидин.

* * *

Даҳр алики, келди аҳли номус бори,
Қардошлар эрур макр ила маҳбус бори,
Оллингда неча қилса заминбўс⁴ бори,
Лекин бордур айбонига жосус бори.

¹ И ё л — хотин; оила.

² Х а й л — бу ерда: аҳду аёл, оила.

³ А с и р — фойда, наф, баҳри.

⁴ З а м и н б ў с — ер ўниш, сажда қилиш, тазлим айлаш.

* * *

Иста ато йўлида фидо жон қилмоқ,
Қуллуқ анога ҳам улча имкон қилмоқ.
Зухри¹ абад истасанг, фаровон қилмоқ,
Бил они ато-анога эҳсон қилмоқ.

* * *

Ҳақ йўлида ҳар кимга ибодат бўлғай,
Яхши амал асбоби саодат бўлғай,
Ҳар яхши амал кишига одат бўлғай,
Умри бу амал бирла зиёдат бўлғай.

* * *

Ҳар молни асбоби нажот айлагасен,
Дарвешга² садқасини бот айлагасен,
Молингдин агар сарфи закот айлагасен,
Кўпрак бўлурига илтифот айлагасен.

* * *

Ҳар кимгаки, кўп таом смак фандур,
Билгилки, нажосятқа тани маскандур.
Қорнинг била дўст бўлмасанг аҳсандур³,
Невчунки, эр ўелига қорин дунмандур.

* * *

Сўздин кишиким раму бало ҳосилидур,
Ҳар нукта тили деса, бало дохилидур⁴,

¹ З у х р — захира

² Тасаввуф истилоҳида дарвеш изловчи, истовчи маъносини билдириб, сўфий, фақир, ошиқ, ориф, соҳибдил, соҳибсерор, соҳибназар каби ўзини Ҳаққа бағишлаган кишиларнинг тимасли бўлиб келади.

³ А ҳ с а н — яхши, гўзал, аъло; офарин.

⁴ Д о х и л — дахлдор, тегишли.

Бесирфа¹ деган кишига тил қотилидур,
Алқиссаки, кимсанинг балоси тилидур.

* * *

Жуз жуду² сахо уйини манзил қилма,
Имсоқни сахо юзига ҳойил³ қилма.
Қил яхшилиқу демақни дохил қилма,
Миннат била яхшилиқни ботил қилма.

* * *

Уч феъл эрур кишига қотил охир,
Қотиллиқ аро заҳри ҳалоҳил охир:
Бухл англа бирин, бирин ҳаво бил охир,
Қил ужбни⁴ ҳам аларға дохил охир.

* * *

Уч қисм ила иймонга бино фаҳм айла,
Аввалғисини анинг ҳаё фаҳм айла,
Иккинчисини дави вафо фаҳм айла,
Учунчини билмасанг, сахо фаҳм айла.

* * *

Адл⁵ айлаки, ул халқ ҳаёти бўлмиш,
Хуш ул кишиким, адл сифоти бўлмиш,
Ҳам мулк била адл жиҳоти бўлмиш,
Ҳам адл била мулк саботи бўлмиш.

¹ Б е с и р ф а — сахий, қўли очиқ; бу ерда: кўи шашириб, сўзни исроф қиладиган маъносиди.

² Ж у д — сахийлик, ниғом, эҳсон.

³ Ҳ о й и л — тўғиқ, монъ.

⁴ У ж б — манмандлик, ўлига бино қўйиш.

⁵ А д л — адолат, одиллик, инсоф.

* * *

Майдони сахо ичра жалодат¹ кўргуз,
Топқонни берур амрига одат кўргуз,
Бухл айласа, нафсингга адоват кўргуз,
Ҳар нимани топилса, саховат кўргуз.

* * *

Ёреки, тегар биролга азори анинг,
Ақл олдида тенгдурур йўқу бори анинг,
Ёреки, эрур ҳамида атвори² анинг,
Кўрмакка ванимат ўлди рухсори анинг.

* * *

Жудеки, хирад буюрса, тобеъ бўлғил,
Нафсе айласа бухл, маръига³ монсеъ бўлғил.
Озу кўп аро, сўзумга сомеъ⁴ бўлғил:
Кўп берғил-у, озга лек қонсеъ⁵ бўлғил.

* * *

Нафсе амрида ҳар нечаки толлингайсен,
Кўп гарчи бутунлук тиласанг, сингайсен,
Ком истаю неча элга ёлингайсен,
Нафсингга хилоф айлаким, тингайсен.

* * *

Ҳире офатини нафсе ҳавоси билғил,
Қўймоқ ани нафсе муддаоси билғил,
Нафсингга алам ҳире балюси билғил,
Кечмак муңдин анинг давоси билғил.

¹ Ж а л о д а т — улуклик, қаҳрамонлик.

² А т в о р — юриш-туриш, феъл-атвор, ҳуқ.

³ М а р ъ и я — амал қилиш, риоя этиш.

⁴ С о м е ъ — зинтуячи, тингловчи.

⁵ Қ о н е ъ — қаюват қилувчи, риоз бўлувчи.

* * *

Ҳар кимки, тамаъдурур гирифторлиғи,
Не суд анга аҳли сахо ёрлиғи,
Изаат бермас нақду дирам борлиғи —
Ким, бўлди тамаъдин кишининг хорлиғи.

* * *

Фарзанд ато қуллуғин чу одат қилғай,
Ул одат ила касби саодат қилғай.
Ҳар кимки, атоға кўп риюят¹ қилғай,
Ўғлидин анга бу иш сироят² қилғай.

* * *

Эл қочса бировдин, ал ямони бил они,
Аҳволида идбор³ нишони бил они,
Феъл ичра улус балойи жони бил они,
Олам алининг ямон-ямони бил они.

* * *

Чун синева кўнгул захми забон овриғидин —
Кам эрмас ашинг овриғи жон овриғидин.
Ҳар неки санга етар лисон овриғидин,
Билгилки, қатикдурур синон овриғидин.

* * *

Шайтон йўлидин айла ҳазимат⁴ зинҳор,
Қилғил Раҳмон сори азимат зинҳор.
Тоат билв бер ўзунгга қиймат зинҳор,
Ҳақ товтини англа ванимат зинҳор.

¹ Р и о я т — ҳурмат қилиш.

² С и р о я т — ўғиш, юқиш, таъсир.

³ И д б о р — бахтеклик, тушқуклик, ишининг орқага кетиши.

⁴ Ҳ а з и м а т — қочмиш, чекимиш, енгилмиш.

* * *

Дунё сори ҳире ҳар ямондин ортуқ,
Тарк этмак аши кавну¹ макондин ортуқ.
Сувсизга суя шавқи бўлса жондин ортуқ,
Бил, сифлара² мол шавқи ондин ортуқ.

* * *

Золимки, шиор этти жафо поясиши,
Ўз воясин³ истаб, олди эл воясини.
Қайдин тонқай ҳаёт сармоясини,
Ҳақ айлади қисқа умрин соясини.

* * *

Одил кўлига бу — Каъба, у — дайр ўлмас,
Золимда жафо қилгурда эл ғайр ўлмас.
Одилга бажуз хайр сори сайр ўлмас,
Золим кишининг оқибати хайр ўлмас.

* * *

Эл поясиш англай десанг, асрорини бил,
Кўнглидаги муддаосин изҳорини бил,
Қалбиға кўра тапи намудорини бил,
Матлубиға боқ-у, кимса миқдорини бил.

* * *

Олам эли ичра гар гадо, гар шоҳ эрур,
Не дардки, ул кўнгли аро ҳамроҳ эрур,
Қуръонни тиловат этеун ар огоҳ эрур,
Эл кўнглига чун даво Каломуллоҳ эрур.

¹ К а в н и — бираиқ, мавжудлик.

² С и ф л а — наёт, насткаш, хасис.

³ В о я — ҳисса, улум, насиба; фонда, баҳра.

* * *

Бу даҳр ажузеки¹, вафоси йўқ анинг,
Бир фоҳишадекдурки, ҳаёси йўқ анинг,
Дема муниким: айбу хатоси йўқ анинг,
Айби бас эрур буким: бақоси йўқ анинг.

* * *

Ҳар кимки, чучук сўз элга изҳор айлар,
Ҳар нечаки авёрдурур, ёр айлар.
Сўз қаттиғи эл кўнглига озор айлар,
Юмшоғи кўнгулларни гирифтор айлар.

* * *

Хўб эл била суҳбат тутубон хўб ўлғил,
Яхшини талаб қилғил-у, матлуб ўлғил,
Ширин сўз ила халққа марғуб² ўлғил,
Юмшоқ де ҳадисингни-ю, маҳбуб ўлғил.

* * *

Ким оз деди нуқта — айшу ком ўлди анга,
Сўз қоидасида интизом ўлди анга.
Ҳаддин ўта, ҳар кимки, калом ўлди анга,
Ул навъ каломдин малом³ ўлди анга.

* * *

Ҳар кимсаки, нуқтаен фаровон бўлмас,
Тил ранжиги қолмоғлиғи имкон бўлмас.
Кўп сўзлагучиға вайри нуқсон бўлмас,
Ҳар кимки хамуш бўлди, пушаймон бўлмас.

¹ А ж у з — қари, кекса; камшир; жодугар, маккора.

² М а р ғ у б — ёқимли, севимли, маъқул.

³ М а л о м — айб, таъна.

«АРБАБИН» ДАИ

Мўмин эрмастур улки, иймондин
Рўзгорида юз сафо кўргай,
Токи қардошига раво кўрмас,
Ҳар неким, ўзига раво кўргай.

* * *

Ким мусулмонлик айлага даъво,
Чин эмас гар фидо қилур жонлар.
Ул мусулмондурурки, солимдур¹
Тилию илгидин мусулмонлар.

* * *

Одамига агарчи воқеъ эрур
Қариван сори барча инда халал.
Икки феъли вале йигитрак ўлур:
Бири ҳирсу бириси тули амал.

* * *

Тенгридин раҳм агар тамаъ қилсанг,
Аввал ўлмоқ кераккен элга раҳим².
Ҳар кишиким, улусқа раҳм этмас,
Лнга раҳм айламас Раҳими карим³.

* * *

Раҳмат озодагани, ул олмас
Даҳр динору⁴ дирҳамин тамға.
Лек лаънат ангаки, қул бўлмай
Хоҳ динору хоҳ дирҳамға.

¹ С о л и м — омон, сов-саломат.

² Р а ҳ и м — раҳм қилувчи, марҳаматли, меҳрибон.

³ Р а ҳ и м и к а р и м — меҳрибон ва карамли Оллоҳ.

⁴ Д и н о р — олтин танга.

* * *

Қайси мажлисдаким эшитсанг сўз,
Билгил, ул сўз санга амонатдур.
Гар ани ўзга ерда нақл этсанг,
Ул амонатга бу хиёнатдур.

* * *

Ҳирсдин кечгил, ул ғамедурким,
Ҳадду воят эмас анга пайдо.
Тут қаноатки, ул эрур моле —
Ки, ниҳоят эмас анга пайдо.

* * *

Субҳ уйқусин улки айлар тарк,
Ризқу рузин ўзига туш¹ кўргай.
Улки вафлатдин этти навми² сабуҳ³,
Бу шарафини магарки туш кўргай.

* * *

Элга не келса, андин олмас панд,
Улки, кўнглини қилди вафлат банд.
Кимки панд олди элга тушгандин,
Они билким, эрур саодатманд.

* * *

Бу ёзуқ⁴ бас киниҗакам, элдин
Ҳар на сўзким эшитти — фош этти.
Тов эшитгани дер, гуноҳидин
Гўёе Тешри оин тош этти.

¹ Т у ш (а) — охиқ-овқат.

² Н а в м — уйқу.

³ С а б у ҳ — эрталаб, тонг отар пайт.

⁴ Ё з у қ — гуноҳ, айб.

* * *

Халқ аро яхшироқ, дединг, кимдур?
Эшитиб, айла шубҳа рафъ андин:
Яхшироқ бил ани улус ароким,
Етса кўпрак улусқа нафъ андин.

* * *

Эйки, бир ишда ҳожатинг бўлса,
Яхши юзтукдин иста бахшойиш¹.
Токи бахшойишидин аввалроқ
Кўрмагидин етушгай осойиш.

* * *

Кимки ислом кўзгусида тилар
Ҳар замон ўзга бир сафо мавжуд,
Кечсун ул навь борча ишдинким,
Тенгри рози эмас, улус — хушнуд.

* * *

Эй хушо улки, айб кўрмамак ила
Юз хунарвар² маротиби³ топқай.
Яъни ўз айби пардаси кўзига
Ўзга эл айби чеҳрасин ёпқай.

* * *

Эмас ул паҳлавонки, ўз қадрин
Бош уза элтибон нигун⁴ қилғай.
Паҳлавон они билки, етса вазаб
Нафси амморани⁵ забун⁶ қилғай.

¹ Ба х ш о й и ш — инъомлар, эҳсонлар, тухфалар.

² Х у н а р в а р — хунарманд, фазилатли инсон.

³ М а р о т и б — мартабалар, даражалар.

⁴ Н и г у н — эгилган; аударилган, тесқари.

⁵ Н а ф с и а м м о р а — ёмонликка улдовчи нафс.

⁶ З а б у н — бечора, ожиз; мавлуд, енгилган.

* * *

Эй хирадманд олимекки, санги
Илми дил рўзий айлади сонеъ¹.
Киши ўрганса қилмағил маҳрум,
Ёки нафъ олса, бўлмағил монъ.

* * *

Яхши суз бирла ҳожат аҳлин сур,
Бермасанг яхши туъмадин² пафақа.
Не учунким, Расул қавли билан
Яхши суз бордур, ўйлаким, садақа.

* * *

Оналарнинг оёғи остидадур
Равзаи жаннатун жиннои боғи.
Равза боғи висолин истар эсанг,
Бўл онанинг оёғи туфроғи.

* * *

Солма кўз — кимса бўлса номахрам,
Гарчи нафсинг топар назорада суд —
Ки, назарки ҳаром — шайтоннинг
Новакидур валеқ захролуд.

* * *

Кимки мўминдурур, қачон чидағай —
Ким, ўзи тўқу қўбини бўлғай оч.
Анга доғи керак егурса пасиб
Хонида гар кулочу³ хоҳи умоч⁴.

¹ С о н е ъ — Яратувчи, Худо.

² Т ў ъ м а — озиқ-ошқат, омак, луқма.

³ К у л о ч — ширин кулча.

⁴ У м о ч — увалланган хамир солиб пиширилган суюқ ош.

М У Н Д А Р И Ж А

Маҳорат қирралари. <i>Эргаш Очилов</i>	3
Ғазаллар.....	12
Мустаазод.....	134
Қитъалар.....	135
Рубойлар.....	144
Туюқлар.....	151
Фардлар.....	153
«Маҳбуб ул-қулуб»дан.....	158
«Назм ул-жавоҳир»дан.....	163
«Арбатини»дан.....	170

Муқовада ОРТИҚАЛИ ҚОЗОҚБОЕВ
асаридан фойдаланилди

Алишер НАВОИИ

БИР НАРИТЛАЙКАР ҒАМИ

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
Бosh таҳририяти
Тошкент — 2006

Муҳаррир *Г. Зокирова*
Бадий муҳаррир *М. Аъямов*
Техник муҳаррир *Л. Хиждова*
Мусахҳиҳлар: *Ю. Бизаатова, А. Зокиров*
Саҳифаловчи *Л.Цой*

Босишга рухсат этилди 26.10.2006. Бичими 70×90¹/₃₂.
Бодони гарнитураси. Офсет босма. Шартли босма табири
6.43. Нашриёт-ҳисоб табири 7,8. Адади 5000 нусха.
Бузуртма № 2626. Баҳоси келишилган нарҳда.

**«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик
компанияси босмахонаси.
700083, Тошкент шаҳри, Буюк Турон, 41.**